

De ce să fii fericită
când poți fi normală?

Jeanette
Winterson

HE
C
TE

De ce să fii fericită
când poți fi normală?

Jeanette Winterson

WHY BE HAPPY WHEN YOU COULD BE NORMAL?

© Jeanette Winterson, 2011

„Burn Norton” din *Four Quartets* de T.S. Eliot. Reprodusă cu permisiunea Faber and Faber Ltd. „The Rowing Endeth” din *The Complete Poems of Anne Sexton* de Anne Sexton (Houghton Mifflin, 1981), © Anne Sexton, retipărită cu permisiunea Stirling Lord Literistic Inc.

© Editura Hecate, 2015, pentru versiunea în limba română

Redactare: Ana-Maria Datcu

Copertă: Stelian Bigan

Tehnoredactare: Stelian Bigan

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

WINTERSON, JEANETTE

De ce să fii fericită când poți fi normală? / Jeanette

Winterson ; trad.: Vali Florescu. - București : Editura Hecate, 2015

ISBN 978-606-94047-4-4

I. Florescu, Vali (trad.)

821.111-31=135.1

EDITURA și LIBRĂRIA HECATE

Str. Olari nr. 8, sector 2, București, România

Tel: 0314377314

www.hecate.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@hecate.ro

Comenzi telefonice: 0314377314

Comenzi online: www.hecate.ro

Jeanette Winterson

De ce să fii fericită când poți fi normală?

Traducere din limba engleză
și note de Vali Florescu

HE
CA
TE

Celor trei mame ale mele:

Constance Winterson

Ruth Rendell

Ann S.

Cu dragoste și mulțumiri lui Susie Orbach.

Îi mulțumesc, de asemenea, lui Paul Shearer, care mi-a reconstituit arborele genealogic. Mulțumesc liniei de asistență telefonică a lui Beeban Kidron! Lui Vicky Licorish și copiilor: familia mea. Tuturor prietenilor care mi-au fost aproape. Lui Caroline Michel – un agent extraordinar și o prietenă de excepție. Și tuturor celor de la Cape and Vintage care au crezut în cartea asta, în primul rând lui Rachel Cugnoni și Dan Franklin.

Pătuțul greșit

CÂND MAMA ERA SUPĂRATĂ PE MINE — ceea ce se întâmpla destul de frecvent —, zicea:

— Diavolul ne-a dus la pătuțul greșit.

Imaginea Satanei rupându-și din timpul dedicat Războiului Rece și mccarthyismului pentru a vizita orașul Manchester în 1960 — scopul vizitei: a o induce în eroare pe doamna Winterson — e de un teatralism dus la extrem. Mama însăși era o depresivă cu gesturi de un teatralism excesiv; o femeie ce ținea un revolver în sertarul cu cârpe de praf, iar gloanțele într-o cutie de metal de Pledge¹. O femeie ce stătea trează toată noaptea și făcea prăjituri ca să evite să doarmă în același pat cu tatăl meu. O femeie cu prolaps, probleme cu tiroida, inima mărită, ulcer varicos care nu se vindeca niciodată și două proteze dentare — una mată pentru toată ziua și una perlată, pe care o ținea „de bună”.

¹ Soluție de curățat.

Nu știu de ce n-a avut/n-a putut avea copii. Știu că m-a adoptat fiindcă a vrut un prieten (n-avea nici unul) și fiindcă eu eram ca o flacăra trimisă în lume – un fel de a spune că ea exista aici –, un fel de *X* ce marchează locul.

Nu-i plăcea că era un nimeni și, ca toți copiii, adoptați sau nu, a trebuit să-i trăiesc o parte din viața netrăită. Ade-seori facem asta pentru părinții noștri – de fapt, n-avem nici o alternativă.

În 1985, când a fost publicat primul meu roman, *Portocalele nu sunt singurele fructe*, mama trăia. Romanul e semi-autobiografic, în sensul că spune povestea unei tinere fete adoptate de părinți penticostali. Fata urma să crească și să devină misionară. În loc de asta, se îndrăgostește de o femeie. Dezastru. Fata pleacă de acasă, intră la Oxford, se întoarce acasă și află că mama ei a pus bazele unui post de radio la care difuzează evanghelia pentru păgâni. Mama are o poreclă: i se spune „Lumina cea blândă”.

Romanul începe așa: „Ca majoritatea oamenilor, am trăit mult timp cu mama și cu tatăl meu. Lui tata îi plăcea să se uite la lupte greco-romane la televizor, iar mamei îi plăcea să se ia la trântă.”¹

Cea mai mare parte a vieții mele am fost o luptătoare cu mâinile goale. Cel care câștigă e cel care lovește mai tare. Am fost bătută când eram copil și am învățat devreme în viață să nu plâng. Dacă eram încuiată afară peste noapte, stăteam așezată în prag până venea lăptarul, beam ambele sticle de jumate, lăsam sticlele goale ca s-o înfurii pe mama și plecam la școală.

Noi întotdeauna mergeam pe jos. N-aveam mașină și nici bani de autobuz. Pentru mine, media era de opt kilometri

¹ *Portocalele nu sunt singurele fructe*, trad. de Vali Florescu, Humanitas, București, 2008, p. 11.

pe zi: trei kilometri și ceva dus-întors pentru școală; aproape cinci kilometri dus-întors pentru biserică.

La biserică se mergea în fiecare seară, în afară de joi.

Am scris în *Portocale* despre unele dintre aceste lucruri și, când romanul a fost publicat, mama mi-a trimis un bilet furios cu scrisul ei imaculat și caligrafic, în care-mi cerea să o sun.

Nu ne mai văzuserăm de câțiva ani. Părăsisem Oxfordul, îmi încropeam o viață și scrisesem *Portocalele* tânără – aveam douăzeci și cinci de ani când a fost publicat.

M-am dus la o cabină telefonică – nu aveam telefon. Ea s-a dus la o cabină telefonică – nu avea telefon.

Am format codul pentru Accrington și numărul, conform instrucțiunilor primite, și iat-o – cine are nevoie de Skype? Imediat ce am auzit-o, am și văzut-o, silueta i s-a conturat tot mai palpabilă pe măsură ce vorbea.

Era o femeie voinică, înaltă și cântărea în jur de o sută douăzeci de kilograme. Ciorapi medicinali, sandale cu talpă plată, o rochie Crimplene¹ și un batic de nylon. Poate că-și pudrase fața („Întotdeauna trebuie să te aranjezi...”), dar fără ruj („...puțin și repede”).

Umplea cabina de telefon. Gabaritul ei domina totul în jur, era mai mare decât viața. Era ca o poveste cu zâne în care mărimea e aproximativă și greu de precizat. Se ridica amenințătoare către cer. Se revărsa pe orizontală. Doar mai târziu, mult mai târziu, prea târziu, am înțeles cât de mică se vedea în propriii ochi. Pruncul niciodată ridicat în brațe. Copilul nepurtat în pânțece, încă înlăuntrul ei.

¹ Material din poliester gros, care nu se șifona și își păstra forma, creat la începutul anilor 1950, numit după Crimple Valley, locul în care se afla fabrica ICI Fibres Laboratory.

Dar în ziua aceea era purtată de aripile propriei sale mâinii. Mi-a zis:

— E prima oară când a trebuit să comand o carte sub un nume fals.

Am încercat să-i explic ce sperasem să fac. Sunt o scriitoare ambițioasă – nu văd nici un rost în a fi orice; nu, absolut nimic, dacă nu ai o ambiție legată de acel lucru. În 1985 lumea nu se dădea în vânt după memorii – și, în orice caz, nu asta scrisesem. Încercam să scap de ideea preconcepută că femeile scriu întotdeauna despre „experiență” – limitate de ceea ce cunosc personal –, în vreme ce bărbații scriu lucruri ample și curajoase, pictând pe o pânză vastă, experimentând cu formele. Henry James a înțeles greșit comentariul lui Jane Austen conform căruia scrie pe zece centimetri de fildeș¹ – adică observând detalii precise, infinitezimale. Cam același lucru s-a spus și despre Emily Dickinson și Virginia Woolf. Asemenea declarații mă înfuriau. În orice caz, de ce nu putea fi vorba și de experiență, dar și de experiment? De ce nu putea fi vorba și de cele observate, și de cele imaginate? De ce trebuia ca femeia să fie limitată de ceva sau cineva? De ce femeia nu putea să aibă ambiții literare? Ambiții pentru ea însăși?

Doamna Winterson n-a vrut să audă nimic din toate astea. Știa ea prea bine că scriitorii sunt niște boemi obsedați de sex care încălcau regulile și nu se duceau la muncă. În casa noastră cărțile fuseseră interzise – am să explic mai târziu de ce –, așa încât faptul că eu însămi scrisesem una, și o publicasem, și câștigasem un premiu... și stăteam într-o cabină

¹ Dispozitiv utilizat la scris la finele secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, semănând cu un evantai grosolan, făcut din bucăți dreptunghiulare de fildeș subțire prinse cu un cui. Hârtia fiind scumpă, scriitorii își compuneau mai întâi paragrafele pe aceste tăblițe, după care le transcriau în ordinea dorită.

telefonică și-i țineam o prelegere despre literatură, o polemică despre feminism...

Bip bip – mai mulți bani în fantă – și mă gândesc, în timp ce vocea ei se aude în valuri, mai aproape și mai departe, ca marea: „De ce nu ești mândră de mine?”

Bip bip – mai mulți bani în fantă – și sunt din nou închisă pe dinafară și stau pe treptele de la intrare. E cumplit de frig și am un ziar pus sub fund și îmi strâng bine în jurul trupului haina cu glugă, de molton.

Se apropie o femeie și o cunosc. Îmi dă o pungă de chip-suri. Știe cum e mama.

În casa noastră, lumina e aprinsă. Tata e în tura de noapte, așa că ea se poate duce la culcare, însă n-o să doarmă. O să citească toată noaptea din Biblie și, când o să vină acasă, tata o să mă lase să intru și n-o să zică nimic, și o să ne purtăm ca și cum ar fi normal să-ți lași copilul afară toată noaptea și la fel de normal să nu te culci niciodată alături de bărbatul tău. Și e normal să ai două proteze dentare și un revolver în sertarul cu cârpe de praf...

Suntem tot la telefon, în cabinele noastre de telefon. Ea îmi spune că succesul meu vine de la Diavol, care se îngrijește de pătuțul greșit. Îmi reproșează faptul că mi-am folosit în roman numele real – dacă e ficțiune, de ce protagonista se numește „Jeanette”?

De ce?

Nu-mi amintesc nici un moment în care să nu-mi fi confruntat povestea cu a ei. Așa am supraviețuit de la bun început. Copiii adoptați se autoinventează pentru că trebuie s-o facă; există o absență, un gol, un semn de întrebare chiar la începutul vieții noastre. O parte crucială a poveștii noastre a dispărut, și încă violent, ca o bombă aruncată în uter.

Pruncul explodează într-o lume necunoscută, care nu poate fi cunoscută decât printr-o poveste de un fel sau altul – sigur că așa trăim cu toții, asta e linia narativă a vieților noastre, dar adopția te aruncă în poveste după ce aceasta a început. E ca și cum ai citi o carte ale cărei prime pagini lipsesc. E ca și cum ai intra în sală după ce s-a ridicat cortina. Sentimentul că lipsește ceva nu te părăsește absolut niciodată – și nici nu poate, și nici n-ar trebui, pentru că ceva chiar lipsește.

Acest lucru nu e negativ în sine. Partea care lipsește, trecutul ce lipsește, poate fi o deschidere, nu un gol. Poate fi la fel de bine o intrare, ca și o ieșire. E un fragment de fosilă, amprenta unei alte vieți și, deși nu poți niciodată să ai acea viață, degetele tale trasează spațiul în care ar fi putut să fie, degetele tale învață un soi de Braille.

Există semne aici, ridicate ca niște borduri. Citește-le. Citește durerea. Rescrie-le. Rescrie durerea.

De asta sunt scriitoare – nu spun „m-am hotărât” să fiu sau „am devenit”. N-a fost un act de voință și nici măcar o alegere conștientă. Pentru a evita plasa îngustă a poveștii doamnei Winterson, a trebuit să fiu în stare să o spun pe a mea. Parțial fapte, parțial ficțiune, asta e viața. Și e întotdeauna o poveste care induce în eroare. Mi-am croit prin scris drumul spre ieșire.

Ea mi-a zis:

— Dar nu e adevărul...

Adevăr? Vorbim de o femeie care explica sarabanda șoarecilor în bucătărie drept ectoplasmă.

Era o casă dintr-un șir de case identice din Accrington, în Lancashire – numeam acele case „două sus, două jos”: două camere la parter și două la etaj. Am locuit toți trei în casa aceea vreme de șaisprezece ani. Eu spuneam versiunea

mea – fidelă și inventată, exactă și prost adusă aminte, încreștată de vreme. Protagonista, ca în orice poveste despre naufragii, eram eu. Avusese loc un naufragiu, iar eu fusesem aruncată pe țărmul umanității și descoperisem că aceasta nu este în totalitate umană și că numai rareori e blândă.

Și bănuiesc că lucrul cel mai trist pentru mine, când mă gândesc la versiunea mistificată care e *Portocalele*, este că am scris o poveste cu care să pot trăi. Cealaltă era mult prea dureroasă. Nu i-aș fi putut supraviețui.

Sunt adesea întrebată, în stilul „bifați căsuța adecvată”, ce e „adevărat” și ce nu e „adevărat” în *Portocalele*. Chiar am lucrat într-un salon funerar? Am condus un microbuz cu înghețată? Aveam un Cort Evanghelic? Doamna Winterson chiar și-a construit singură propriul radio CB? Chiar teroriza motanii cu praștia?

Nu pot răspunde la aceste întrebări. Pot spune că în *Portocalele* există un personaj pe nume Elsie Mărturie Vie, care are grijă de micuța Jeanette și acționează ca un perete moale împotriva forței dărâmatoare (la propriu și la figurat) a Mamei.

Am scris despre ea pentru că nu am putut suporta gândul de-a o lăsa pe dinafară. Am scris despre ea pentru că mi-am dorit cu ardoare să fi fost așa. Când ești un copil singuratic, îți găsești un prieten imaginar.

N-a existat nici o Elsie. N-a existat nimeni ca Elsie. Singurătatea mea a fost mult mai cumplită decât atât.

Mi-am petrecut majoritatea anilor de școală stând în timpul pauzelor pe balustradele din afara porților școlii. Nu eram un copil popular sau iubit; prea colțoasă, prea supărată, prea intensă, prea ciudată. Mersul la biserică nu-mi încuraja deloc amicitățile școlare, iar situațiile școlare îl aleg întotdeauna pe inadapdat. Mesajul brodat pe geanta mea de sport,

VARA S-A SFÂRȘIT ȘI ÎNCĂ NU SUNTEM SALVAȚI, mă făcea ușor de reperat.

Dar și când îmi făceam prieteni aveam grijă ca lucrurile s-o ia razna...

Dacă mă plăcea vreo fată, așteptam până când era cu garda jos și atunci îi spuneam că nu mai vreau să fiu prietena ei. Îi studiam confuzia și supărarea. Și lacrimile. Apoi fugeam triumfătoare, cu sentimentul că dețin controlul, și foarte curând triumful și controlul se dezumflau ca un balon și începeam să plâng, și plângeam întruna, pentru că mă pusesem din nou pe prag, în afara ușii, acolo unde nu doream să mă aflu.

Adopția este sinonimă cu a fi în afară. Încerci să demonstrezi prin gesturile tale cum te simți ca persoană ce nu-i aparține aceluia loc. Și o demonstrezi încercând să le faci altora ce ți s-a făcut ție. E imposibil să crezi că cineva te iubește așa cum ești.

N-am crezut niciodată că părinții mei mă iubeau. Am încercat să-i iubesc, dar n-a mers. Mi-a luat mult timp să învăț să iubesc – atât să dau, cât și să primesc. Am scris obsesiv despre dragoste, ca un medic legist, și o recunosc/am recunoscut-o drept valoarea supremă. În copilărie îl iubeam pe Dumnezeu, firește, și Dumnezeu mă iubea. Era ceva important. Și iubeam animalele și natura. Și poezia. Oamenii erau problema. Cum iubești o altă persoană? Cum poți avea încredere în altă persoană lăsând-o să te iubească?

Habar n-aveam.

Credeam că dragostea înseamnă pierdere.

De ce măsura dragostei e pierderea ei?

Așa începe un roman de-al meu – *Scris pe trup* (1992). Pândeam dragostea, îi puneam capcane dragostei, pierdeam dragostea, tânjeam după dragoste...

Adevărul e un lucru foarte complex pentru oricine. Pentru un scriitor, ceea ce omiți spune la fel de multe ca lucrurile

pe care le incluzi. Ce se află dincolo de marginea textului? Fotograful încadrează poza; scriitorii își încadrează lumea.

Doamna Winterson avea obiecții legate de ceea ce inclusesem, dar mie mi se părea că tot ceea ce omisesem alcătuia geamănul mut al poveștii. Sunt atât de multe lucruri pe care nu le putem spune pentru că sunt prea dureroase. Sperăm ca lucrurile pe care le putem spune să le poată alina pe celelalte sau să le atenueze într-o oarecare măsură. Poveștile sunt compensatorii. Lumea e nedreaptă, ingrată, indescifrabilă, imposibil de controlat.

Atunci când spunem o poveste, ne exercităm controlul, dar o facem în așa fel încât lăsăm o fantă, o deschizătură. E o versiune, dar niciodată cea finală. Și poate sperăm că tăcerile or să ne fie auzite de altcineva, iar povestea poate continua, poate fi răspusă.

Când scriem, oferim și tăcerea în aceeași măsură cu povestea. Cuvintele sunt parte a tăcerii ce poate fi rostită.

*

Doamna Winterson ar fi preferat să rămân mută.

Îți amintești de povestea Filomelei, care e siluită, apoi violatorul îi retează limba ca ea să nu poată povesti nimănui niciodată ce i s-a întâmplat?

Eu cred în ficțiune și în puterea poveștilor, pentru că în felul ăsta putem vorbi, ne folosim limba. Nu suntem reduși la tăcere. Atunci când suferim o traumă adâncă, cu toții descoperim că șovăim, ne bâlbăim; facem pauze lungi în vorbire. Lucrul pe care-l căutăm e înțepenit. Ne putem recăpăta limbajul prin limba altora. Ne putem întoarce la poezie. Putem deschide cartea. Cineva a fost acolo pentru noi și a scufundat cuvintele în adâncuri.

Aveam nevoie de cuvinte pentru că familiile nefericite sunt niște conspirații ale tăcerii. Cel care rupe tăcerea nu este iertat niciodată. El sau ea trebuie să învețe să se ierte.

Dumnezeu e iertare – cel puțin așa spune o anumită poveste –, însă în casa noastră Dumnezeu era Vechiul Testament și nu exista nici o iertare fără o mare doză de sacrificiu. Doamna Wintersön era nefericită, iar noi trebuia să fim nefericiți împreună cu ea. Ea aștepta Apocalipsa.

Imnul ei preferat era *Dumnezeu, Cel care șterge tot*, care se presupunea că vorbește despre păcate, dar în realitate era despre toți aceia care o deranjaseră vreodată, adică toată lumea. Pur și simplu, nu-i plăcea de nimeni și, pur și simplu, nu-i plăcea viața. Viața era o povară ce trebuia dusă până în mormânt și apoi aruncată. Viața era o Vale a Lacrimilor. Viața era experiența de dinainte de moarte.

În fiecare zi, doamna Wintersön se ruga: „Doamne, lasă-mă să mor.” Era foarte greu pentru mine și tata.

Propria ei mamă fusese o femeie mondenă care se măritase cu un golan seducător, îi dăduse banii ei și îl privise cum îi cheltuie pe alte femei. O perioadă, cam de la vârsta când aveam trei ani până la cinci ani, fuseserăm nevoiți să locuim cu bunicul, pentru ca doamna Wintersön să-și poată îngriji mama, care murea de cancer la gât.

Deși era profund religioasă, doamna W credea în spirite și o înfuria foarte tare faptul că iubita bunicului, pe lângă că era o barmaniță veștejită cu păr blond vopsit, mai era și medium și ținea ședințe de spiritism chiar în camera noastră din față.

După ședințe, mama se plângea că toată casa e plină de bărbați în uniformă, uciși în război. Când mă duceam la bucatărie să vânez un sandviș cu pastramă de vită, mi se spunea

să nu mănânc până nu pleacă „Morții”. Asta putea dura mai multe ore, ceea ce e dificil atunci când ai patru ani.

Am început să bântui în susul și în josul străzii cerând de mâncare. Doamna Winterson a venit după mine și atunci a fost prima oară când am auzit povestea întunecată a Diavolului și a pătuțului...

În pătuțul vecin cu al meu se aflase un băiețel pe nume Paul. Era fratele meu fantomatic, pentru că duhul lui sfânt era întotdeauna invocat atunci când făceam prostii. Paul nu și-ar fi aruncat niciodată păpușa cea nouă în iaz (și nici nu îndrăzneam să abordăm posibilitatea suprarrealistă ca Paul să primească realmente o păpușă). Paul nu și-ar fi umplut căte-lușul de pluș cu roșii pentru ca, atunci când îl operează la burtă, din el să iasă ceva roșu, ca sângele. Paul nu i-ar fi ascuns masca de gaze bunicului (din nu știu ce motiv, bunicul păstra masca de gaze de pe vremea războiului, iar mie îmi plăcea la nebunie). Paul n-ar fi apărut la o petrecere de aniversare, la care nu fusese invitat, purtând masca de gaze a bunicului.

Dacă l-ar fi luat pe Paul în locul meu, ar fi fost cu totul altfel, mult mai bine. Eu trebuia să fiu o tovarășă de viață, așa cum fusese ea pentru mama ei.

Și apoi mama ei a murit, iar ea s-a închis în suferința ei. Eu însămi m-am închis în cămară fiindcă învățasem cum să folosesc cheița ce deschidea conservele cu pastramă de vită.

Am o amintire – adevărată sau neadevărată?

Amintirea e înconjurată de trandafiri – lucru ciudat, fiindcă e o amintire violentă și tulburătoare, însă bunicul meu era un grădinar iscusit și avea o pasiune aparte pentru trandafiri. Îmi plăcea să-l găsesc, cu mânecile suflecate și îmbrăcat cu o vestă tricotată, udând bobocii cu apă dintr-o stropitoare de aramă lustruită, cu valvă de presiune, cu piston. Mă plăcea, într-un fel ciudat, și n-o plăcea deloc pe

mama mea, iar ea îl ura – nu într-un fel plin de mânie, ci cu un resentiment umil și toxic.

Sunt îmbrăcată în costumul meu preferat – un costum de cowboy, cu pălărie cu franjuri. Am centura cu pistoalele de jucărie bine fixată cu chingi diagonale în jurul micului meu trup.

În grădină intră o femeie, iar bunicul îmi spune să mă duc în casă și s-o găsesc pe mama, care tocmai pregătește stiva ei obișnuită de sandvișuri.

Fug în casă – doamna Winterson își scoate șorțul și se duce la ușă, să vadă cine e.

Eu trag cu ochiul dinspre hol. Cele două femei încep să se certe, o ceartă cumplită, pe care n-o înțeleg, și în aer plutește ceva insuportabil și înspăimântător, ca frica animală. Doamna Winterson trânteste ușa și se sprijină o clipă de ea. Eu ies din locul în care mă ascunsesem. Ea se răsuțește pe călcâie. Mă vede în fața ei, în costumul meu de cowboy.

— Femeia aia era mama mea?

Doamna Winterson îmi dă o palmă și lovitura mă aruncă în spate. Apoi aleargă în sus pe scări.

Ies în grădină. Bunicul udă trandafirii. Nu mă bagă în seamă. Nu e nimeni aici.

Sfatul meu pentru oricine este: să te naști

M-AM NĂSCUT ÎN MANCHESTER ÎN 1959. Era un loc numai bun să te naști.

Manchester se află în partea de sud a nordului Angliei.

Spiritul lui conține o opoziție a contrariilor – un sud și un nord legate unul de altul –, în egală măsură sălbatic și ne-metropolitan; în același timp, conectat și lumesc.

Manchester a fost primul oraș industrial al lumii; l-au transformat războaiele și morile lui și, odată cu el, s-a îmbunătățit și starea economică a Angliei. Manchester avea canale, acces ușor către marele port Liverpool, șine de cale ferată ce-i purtau pe gânditori și pe oamenii de acțiune înspre și dinspre Londra. Influența lui a afectat întreaga lume.

Manchester era extrem de amestecat. Era extrem de radical – Marx și Engels existau din plin aici. Era represiv – Masacrul de la Peterloo și Legile Cerealelor. Manchesterul învârtea averi depășind cele mai deșănțate visuri ale oricui și întrețesea disperarea și degradarea în adâncul fibrei omenești.

Era utilitarist, în sensul în care totul era supus întrebării „Funcționează?”. Era utopic – aici coexistau quakerismul, feminismul, aboliționismul, comunismul.

Amestecul de alchimie și geografie al Manchesterului nu poate fi separat. Ce anume este, unde este... Mult înainte ca romanii să construiască un fort aici, în anul 79 d.H., celții o venerau pe zeița râului Medlock. Aceasta era Mam-ces-ter – iar Mam înseamnă „mamă”, înseamnă „piept”, forță vitală... energie.

La sud de Manchester se află câmpia Cheshire. Așezările omenești din Cheshire se numără printre primele din Insulele Britanice. Aici au existat sate și rute ciudate, dar directe către ceea ce a devenit Liverpool, pe vastul și adâncul fluviu Mersey.

La nord și est de Manchester sunt Peninii – lanțul de munți sălbatici, aspri și scunzi ce străbat întregul nord al Angliei, unde primele așezări erau puține și răsfirate și unde bărbații și femeile duceau vieți solitare, adesea efemere. Neteda câmpie Cheshire, civilizată și acoperită cu așezări, și Peninii Lancashire, aspri și presărați cu smocuri de vegetație, locul în care să te lași în voia gândurilor, locul în care să evadezi.

Până la schimbările de graniță, Manchester era parțial în Lancashire, parțial în Cheshire – ceea ce a făcut din el un oraș dublu, înrădăcinat în energie neobosită și contradicții.

Revoluția industrială textilă de la începutul secolului al XIX-lea a absorbit rapid toate satele învecinate și așezările-satelit într-o unică mașinărie producătoare de bani. Până la Primul Război Mondial, 65% din bumbacul lumii era procesat la Manchester. Porecla lui era „Cottonopolis”, Orașul Bumbacului.

Să ni-l imaginăm: fabrici imense cu aburi iluminate cu gaz și, azvârlite printre ele, locuințe cu zidul din spate comun. Mizeria, fumul, duhoarea de vopsea și amoniac, sulf și

cărbune. Banii, activitatea continuă, zi și noapte, zgomotul asurzitor al războaielor de țesut, al trenurilor, al tramvaielor, al căruțelor pe caldarâm, al furnicarului vieții omenеști neostoite, un iad Niebelheim¹ și o capodoperă triumfătoare a muncii și a voinței.

Toți cei care vizitau Manchesterul deopotrivă îl admirau și erau dezgustați de el. Charles Dickens l-a folosit ca fundal pentru romanul său *Timpuri grele*; aici existau cele mai extraordinare și cele mai cumplite circumstanțe – tot ceea ce mașina putea realiza, dar și teribilul cost omenesc.

Bărbați și femei, prost îmbrăcați, istoviți, beți și bolnavi, lucrau în schimburi de câte douăsprezece ore, șase zile pe săptămână, surzind, distrugându-și plămânii, fără să vadă vreodată lumina zilei, învățându-și copiii să meargă de-a bușilea în huruitul înfiorător al războaielor de țesut, adunând puful, măturând, pierzându-și câte o mână, câte un braț, câte un picior, copii mici, needucați și deseori nedoriți, femei ce lucrau la fel de mult ca și bărbații, având, în plus, și toată povara gospodăriei.

O hoardă de femei și copii în zdrențe, la fel de murdari precum porcii ce cresc mâncând din gunoaie și băltoace, fără canalizare și pavaje, gropi pline cu apă stătută în toate direcțiile, fumul negru scos de zece coșuri de fabrică, [...] o mizerie și o duhoare fără de măsură.

ENGELS, *Condiția clasei muncitoare din Anglia* (1844)

Asprimea vieții din Manchester – unde nimic nu putea fi ascuns vederii, unde succesele și rușinile acestei noi realități

¹ Localitate fictivă din seria de jocuri video *Final Fantasy*, una dintre cele mai bine vândute din lume, creată pentru platformele Nintendo și PlayStation.

incontrolabile se vedeau peste tot – a aruncat orașul în brațele unui radicalism care a devenit, pe termen lung, mai important decât industria de prelucrare a bumbacului.

Manchester era *activ*. Familia Pankhurst se săturase de atâta vorbărie și de lipsa dreptului de vot, iar în 1903 a început să militeze pentru Uniunea Socială și Politică a Femeilor.

Prima Conferință a Sindicatelor s-a ținut la Manchester, în 1868. Scopul ei era schimbarea, nu discuțiile despre schimbare.

Cu douăzeci de ani mai devreme, Karl Marx publicase *Manifestul Partidului Comunist*, scris în mare parte în timpul șederii sale la Manchester, alături de prietenul său Friedrich Engels. Cei doi erau teoreticieni preschimbați în activiști de timpul petrecut într-un oraș ce nu avea timp de gândit, un oraș adâncit în frenezia producției – iar Marx voia să transforme în ceva bun acea energie diabolică de neoprit de a produce...

Perioada petrecută la Manchester, unde lucra pentru firma tatălui său, i-a deschis lui Engels în mod brutal ochii asupra realității vieții clasei muncitoare. *Condiția clasei muncitoare din Anglia* încă merită să fie citită – o relatare înfricoșătoare, tulburătoare a efectelor Revoluției Industriale asupra oamenilor obișnuiți: ce se întâmplă atunci când oamenii „se privesc unii pe alții doar ca pe niște obiecte folositoare”.

Circumstanțele în care te-ai născut – familia de origine, locul, istoria acelui loc, felul în care acea istorie se întâlnește cu a ta – își pun amprenta asupra a ceea ce ești, indiferent ce-ar spune teoreticienii globalizării. Mama mea naturală lucra pe post de mașinistă într-o fabrică. Tatăl meu adoptiv era muncitor la repararea drumurilor, iar când îi venea rândul, încărca cu lopata cărbuni la centrala electrică. Lucra zece ore pe zi, când putea făcea și ore suplimentare, economisea biletul de autobuz și mergea cu bicicleta zece kilometri dus, zece întors, și nu avea niciodată suficienți bani ca să-și

permită carne la masă mai mult de două ori pe săptămână, nici lucruri mai exotice, cum ar fi mai mult de o săptămână pe an la mare.

Nu o ducea nici mai bine, nici mai rău decât toți aceia pe care îi cunoșteam. Noi eram clasa muncitoare. Eram marea masă de la porțile fabricii.

Eu nu voiam să fac parte din masa uriașă a clasei muncitoare. Voiam să muncesc, dar nu ca el. Nu voiam să dispar. Nu voiam să trăiesc și să mor în același loc, cu doar o săptămână la mare între timp. Visam să evaderez. Dar ceea ce este cumplit la industrializare e că face evadarea necesară. Într-un sistem ce generează mase, individualismul e unica salvare. Dar atunci ce se întâmplă cu comunitatea – cu societatea?

Așa cum spunea premierul Margaret Thatcher, în spiritul amicului ei Ronald Reagan, la sărbătorirea deceniului Eu¹ al anilor '80, „Ceea ce numim societate nici nu există...”.

Însă mie nu-mi păsa de nimic din toate astea când eram copil – și nici nu le înțelegeam.

Voiam doar să scap.

Mama mea naturală, mi s-a spus, era o roșcată micuță ieșită dintre războaiele de țesut din Lancashire și care, la vârsta de șaptesprezece ani, m-a născut la fel de ușor ca o pisică.

Venea din satul Blakely, unde regina Victoria își făcuse rochia de mireasă, deși Blakely nu mai exista de mult ca sat la vremea când s-a născut mama și m-am născut eu. Zona rurală a pătruns violent în oraș – asta e povestea industrializării și are în ea o anumită disperare, și o emoție, și o brutalitate, și o poezie, și toate aceste lucruri se regăsesc în mine.

¹ *The Me Decade*, concept creat de scriitorul american Tom Wolfe pentru a descrie anii 1970 în esul „The Me Decade and The Third Great Awakening”, publicat în 1976 în revista *New York*; ulterior, a fost preluat și pentru descrierea anilor 1980.

Când m-am născut eu, războaiele de țesut dispăruseră, nu și rândurile de case lipite una de alta, uneori din piatră, alteori din cărămidă, cu acoperișuri vag înclinate, din ardez. La acoperișurile din ardez înclinația poate ajunge până la 33° – la gresia din piatră trebuie să aibă 45° , chiar și 54° . Înfățișarea unui loc era strict legată de materialele aflate la dispoziție. Acoperișurile mai abrupte din plăci de gresie împiedică apa să curgă mai repede pentru că se lovește de ridicăturile și creștăturile pietrei. Ardezia e plată și rapidă și, dacă acoperișurile din ardez sunt prea abrupte, apa curge în cascadă peste streșini. Curgerea e încetinită de unghiul de înclinație.

Acea imagine tipică, monotonă, de un cenușiu neplăcut privirii, a acoperișurilor industriale din nord are o eficiență practică, precum industria pentru sprijinirea căreia fuseseră construite aceste case. Te apuci de treabă, muncești din greu și lași deoparte orice gând la frumusețe și vis. Nu construiești pentru priveliște. Dale groase de piatră, odăi mici și meschine, curți întunecate.

Dacă urci în podul casei, găsești numai șiruri dese de hornuri comune, fumegând cărbune înspre pâcla ce acoperă cerul.

Dar...

Peninii din Lancashire sunt locul de visare. Scunde, pieptoase, masive, colțuroase, crestele dealurilor sunt în permanență vizibile, asemenea unui paznic aspru ce iubește ceva ce nu poate apăra, dar rămâne oricum pe poziție, gheboșat deasupra urâteniei generate de ființele omenești. Rămâne rănit și marcat, însă rămâne.

Dacă vii cu mașina pe autostrada M62 de la Manchester spre Accrington, unde am crescut eu, vei vedea Peninii, șocanți prin apariția bruscă și tăcerea lor. Este un peisaj despre care

nu poți spune mai mult de câteva cuvinte, taciturn, retrac-til. Nu e o frumusețe ușor accesibilă.

Dar e frumos.

La un moment dat, când aveam între șase săptămâni și șase luni, am fost luată pe sus din Manchester și dusă la Accrington. Totul se terminase între mine și femeia al cărei copil eram.

Ea a plecat. Eu am plecat.

Am fost adoptată.

21 ianuarie 1960 a fost data la care John William Winterson, muncitor, și Constance Winterson, funcționară, au primit copilul pe care credeau că și-l doresc și l-au dus acasă, pe 200 Water Street, Accrington, Lancashire.

Cumpăraseră casa în 1947, cu 200 de lire sterline.

1947, cea mai friguroasă iarnă britanică din secolul XX, cu zăpadă atât de înaltă încât atingea vârful pianinei în timp ce o împingeau pe ușă.

1947, și războiul se terminase, și tata se întorsese din armată și făcea tot ceea ce putea, încerca să-și asigure traiul, iar soția sa își aruncase verigheta în șanț și refuzase orice relații sexuale.

Nu știu și n-am să știu niciodată dacă nu putea să aibă copii sau, pur și simplu, n-a vrut să treacă prin toate etapele necesare.

Știu că amândoi trăgeau la măsea și fumau înainte de a-l afla pe Iisus. Și nu cred că mama era deprimată pe vremea aceea. După cruciada de evanghelizare, în cadrul căreia au devenit creștini penticostali evanghelici, au renunțat amândoi la băutură – în afară de vișinata de Revelion –, iar tata și-a dat țigările Woodbine pe bomboane Polo de mentă. Mama a continuat să fumeze fiindcă zicea că o ajută să-și mențină greutatea. Însă obiceiul ăsta trebuia să fie un secret,

așa că ținea mereu în geantă un aromatizator, despre care susținea că e spray de muște.

Nimeni nu găsea că e nefiresc să ții un spray de muște în poșetă.

Era convinsă că Dumnezeu o să-i găsească un copil și bănuiesc că, dacă Dumnezeu îi găsea un copil, putea să taie liniștită sexul de pe listă. Nu știu ce părere avea tata despre asta. Doamna Winterson spunea mereu: „El nu e ca alți bărbați...”

În fiecare vineri, el îi dădea salariul, iar ea îi dădea înapoi mărunțiș cât să-i ajungă pentru trei pachete de bomboane Polo cu mentă.

Ea zicea:

— Bomboanele sunt singura lui plăcere...

Bietul tata.

Când s-a însurat pentru a doua oară, la șaptezeci și doi de ani, noua lui nevastă, Lilian, care era cu zece ani mai tânără decât el și căreia îi plăcea să se simtă bine, mi-a spus că era ca și cum ar fi dormit cu un vătrai încins.

Până la doi ani, am țipat întruna. Era dovada limpede a faptului că sunt posedată de Diavol. Psihologia copilului nu ajunsese încă la Accrington și, în ciuda importantelor lucrări deja apărute scrise de Winnicott, Bowlby și Balint despre legătura dintre mamă și copil și despre trauma primei despărțiri de obiectul dragostei, care este mama, pruncul ce țipa nu era un copil cu inima frântă – era odrasla Diavolului.

Asta mi-a conferit o putere ciudată, dar și toate vulnerabilitățile posibile. Cred că noilor mei părinți le era frică de mine.

Copiii sunt înfricoșători – tirani în fașă, al căror unic regat e propriul corp. Noua mea mamă avea o groază de probleme cu trupul – al ei, al tatălui meu, ale lor împreună, dar și al

meu. Își înfășurase propriul corp în carne și haine, își înăbușise orice apetit cu un amestec înfricoșător de nicotină și Iisus, îl îndopase cu purgative ce o făceau să vomite, îl supuse controalelor la medici care îi administrau clisme și tratamente pentru presupuse fracturi pelviene, își înăbușise dorințele firești de atingere și alinare și, brusc, s-a trezit cu ceva ce era numai trup, nu ieșit din propriul ei corp, și fără nici o pregătire.

Un boț ce râgâia, improșca și împrăștia materie fecală, injectând casa cu viață brută.

Avea treizeci și șapte de ani când am sosit eu, iar tata – patruzeci. E un lucru normal în ziua de azi, dar nu era deloc normal în anii 1960, când oamenii se căsătoreau devreme și-și întemeiau familiile la douăzeci și ceva de ani. Ea și tata erau deja căsătoriți de cincisprezece ani.

Aveau o căsnicie de modă veche, în sensul că tata nu gătea niciodată și, când am sosit eu, mama nu muncea niciodată în afara casei. Țsta a fost un lucru foarte rău pentru ea, transformându-i firea introvertită într-un zid dincolo de care exista numai depresie. Au existat multe certuri, despre multe lucruri, însă lupta dintre noi era de fapt lupta dintre fericire și nefericire.

Eram adeseori plină de furie și disperare. Mă simțeam întotdeauna singură. Cu toate astea, am iubit și iubesc viața. Când eram supărată, colindam Peninii – toată ziua, cu un sandviș cu dulceață și o sticlă de lapte. Când eram încuiată pe dinafară sau în celălalt loc preferat, în magazia de cărbuni, inventam povești și uitam de frig și de întuneric. Știu că asta este una dintre căile de a supraviețui, dar poate că un refuz, orice refuz, de a te lăsa înfrânt lasă să intre suficientă lumină și destul aer ca să poți continua să crezi în lume – visul de a evada.

Am găsit recent niște hârtii de-ale mele, cu obișnuitele efuziuni poetice îndoielnice ale adolescenței, dar și o frază pe care am folosit-o mai târziu, inconștient, în *Portocalele*: „Ceea ce vreau există dacă îndrăznesc să-l găsesc...”

Da, e melodrama unei persoane tinere, dar acea atitudine pare să fi avut o funcție protectoare.

Cel mai mult îmi plăceau poveștile despre comori îngropate, copii pierduți și prințese zăvorâte în turn. Faptul că acele comori erau găsite, copiii regăsiți și prințesele eliberate mă umplea de speranță.

Iar Biblia îmi spunea că, dacă nimeni nu mă iubește pe pământ, Dumnezeu mă iubește din ceruri ca și cum aș fi unica ființă care contează.

Credeam în lucrurile astea. Mă ajuta să cred în ele.

Mama mea, doamna Winterson, nu iubea viața. Nu credea că există vreun lucru care să-i poată îmbunătăți viața. Mi-a spus odată că universul e un coș de gunoi cosmic – și, după m-am gândit puțin la asta, am întrebat-o dacă are capacul ridicat sau coborât.

— Coborât, mi-a răspuns. Nu scapă nimeni.

Unica scăpare era Judecata de Apoi – ultima bătălie, când cerurile și pământul vor fi făcute sul asemenea unui pergament, iar cei salvați vor trăi veșnic alături de Iisus.

Păstra încă Bufetul de Război. În fiecare săptămână mai punea acolo câte o conservă – unele datau din 1947 – și cred că atunci când avea să înceapă ultima bătălie urma să trăim sub scară, lângă ceara de ghete, și să ne croim încet-încet drum printre cutiile de metal. Succesele mele anterioare cu conservele de vită nu-mi dădeau motive să fiu alarmată. Aveam să ne mâncăm rațiile și să-l așteptăm pe Iisus.

M-am întrebat dacă urma să fim eliberați de Iisus personal, însă doamna Winterson era de părere că nu.

— O să trimită un înger.

Deci asta avea să fie: un înger sub scară.

M-am întrebat unde i-ar încăpea aripile, însă doamna Winterson a zis că îngerul nu ni se va alătura efectiv sub scară – doar va deschide ușa și ne va spune că e vremea să ieșim de acolo. Palatul nostru din ceruri era gata.

Toate acele interpretări elaborate ale viitorului postapocaliptic îi ocupau mintea cu totul. Uneori părea fericită și cânta la pian, dar nefericirea pândeja mereu prin preajmă și vreun gând venit din senin îi întuneca mintea, așa încât se oprea brusc din cântat, închidea capacul și începea să se plimbe încolo și-ncoace, încoace și-ncolo, pe alea din spațele casei, pe sub sforile pline de rufe întinse la uscat, plimbându-se întruna, de parcă ar fi pierdut ceva.

Pierduse ceva. Era ceva important. Își pierduse/pierdea viața.

Ne potriveam: amândouă suferisem pierderi și rătăciseram drumul. Eu pierdusem acel loc cald și sigur, oricât de haotic, de lângă prima persoană pe care am iubit-o. Îmi pierdusem numele și identitatea. Copiii adoptați sunt dislocați. Mama mea simțea că viața, în esența ei, este o dislocare uriașă. Amândouă voiam să mergem Acasă.

Și totuși, eram interesată de Apocalipsă, pentru că doamna Winterson o făcea interesantă, dar în adâncul sufletului speram că viața va continua până când eu aveam să cresc și să aflu mai multe despre ea.

Atunci când ești încuiat într-o magazie de cărbuni, singurul lucru bun e că începi să reflectezi la una și la alta.

Citită ca atare, această frază este absurdă. Însă, în timp ce încerc să înțeleg cum funcționează viața – și de ce unii oameni fac mai bine față adversității –, revin mereu la ceva care are legătură cu a spune „da” vieții, adică dragostei de viață,

oricât de inadecvată, și iubirii de sine, oricum ai fi ajuns s-o găsești. Nu la modul „eu mai presus de orice”, care e opusul vieții și dragostei, ci cu o voință amintind de aceea a somonului înotând în amonte, oricât de zbuciumate ar fi apele, pentru că ăsta e râul tău...

Ceea ce mă face să revin la ideea de fericire și să arunc o privire rapidă asupra lumii.

Sensul primar pe care i-l dăm în ziua de azi e sentimentul de plăcere și mulțumire; o emoție, o voioșie, acel sentiment că stomacul tău privește către cer, că te simți bine, în armonie cu tine însuși și relaxat și viu... Înțelegi tu...

Însă vechile înțelesuri conținute de sufixul *hap*¹ – *happ* în engleza medievală, *gehapp* în engleza veche – erau cele de șansă sau noroc, bun sau rău, ce se abătea asupra ta. *Hap* era soarta ta în viață, cărțile cu care intri în joc.

Felul în care îți întâlnești *hap*-ul va hotărî dacă vei fi sau nu *happy*.

Ceea ce americanii numesc, în Constituția lor, „dreptul de a-ți căuta fericirea” (observă, te rog, că nu se spune „dreptul la fericire”) este dreptul de a înota în susul râului, ca somonul.

Să-ți cauți fericirea, așa cum am făcut eu – și încă mai fac –, nu e câtuși de puțin același lucru cu a fi fericit, sentiment pe care îl socotesc trecător, dependent de împrejurări și un pic bovin.

Dacă soarele strălucește, lasă-te scăldat de razele lui – da, da, da. Vremurile fericite sunt minunate, dar ele trec – trebuie să treacă – pentru că timpul trece.

Căutarea fericirii e ceva mult mai greu de definit; e ceva care durează toată viața și nu are o țintă precisă.

¹ De la *happy* („fericit”), *happiness* („fericire”).

Ceea ce cauți e semnificația – o viață care să însemne ceva. Există *hap*-ul – destinul, ceea ce ți-a fost tras la sorți, dar nu e ceva fix, însă a schimba cursul râului sau a juca folosind alte cărți, indiferent ce metaforă ai dori să folosești, e un lucru care o să-ți consume multă energie. Vor exista momente când totul va merge atât de rău, încât abia dacă-ți vei mai dori să trăiești; dar vor exista și momente când îți dai seama că, așa cum ești, abia dorindu-ți să mai trăiești, dar după propriile tale reguli, ți-e mai bine decât dacă ai trăi o jumătate de viață umflată după regulile altcuiva.

Căutarea nu înseamnă totul sau nimic – e totul ȘI nimic. Așa cum se întâmplă în toate poveștile cu cavaleri.

Când m-am născut, am devenit colțul vizibil al unei hărți împăturite.

Pe hartă există mai mult decât un drum. Mai mult decât o singură destinație. Harta, care este sinele tău ce se dezvăluie treptat, nu duce într-un loc anume. Săgeata care spune TE AFLI AICI este prima ta coordonată. Există multe lucruri pe care nu le poți schimba atunci când ești copil. Însă poți să-ți faci bagajul pentru călătorie...

La început a fost Cuvântul

MAMA M-A ÎNVĂȚAT SĂ CITESC după *Deuteronomul*, pentru că e plină de animale (majoritatea necurate). Ori de câte ori citeam „Orice dobitoc care are copita despicață, cu spintecătură adâncă între amândouă părțile copitei și care dobitoc rumegă mâncarea, se mănâncă”¹, ea îmi desena animalele pomenite. Călușii, iepurașii și rășuștele erau creaturi vagi, fabuloase, însă știam totul despre pelicani, hiracși, leneși și lilieci. Această tendință spre exotism mi-a adus multe neplăceri, așa cum i-a adus și lui William Blake. Mama desena insecte cu aripi și păsările cerului, însă preferatele mele erau animalele de pe fundul mării, moluștele. Aveam o colecție foarte frumoasă strânsă de pe plaja din Blackpool. Mama avea un stilou albastru pentru valuri și cerneală sepia pentru carapacea racului. Homarii erau desenați cu pix roșu. [...] *Deuteronomul* avea însă și

¹ *Deuteronomul* 14:6, *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997.

el problemele lui; era plin de lucruri abominabile și de nepomenit. Ori de câte ori citeam despre un copil nelegitim sau despre cineva cu testiculele zdrobite, mama dădea pagina și zicea „Asta s-o lăsăm în grija Domnului”, însă, când ea pleca, eu aruncam o privire pe furie. Eram bucuroasă că n-am testicule. În mintea mea, erau ca niște intestine, doar că la vedere, iar bărbaților din Biblie li se tăiau întruna și nu mai erau în stare să se ducă la biserică. Oribil.

din *Portocalele nu sunt singurele fructe*¹

Mama mea era responsabilă cu învățarea limbii. Tata n-a învățat niciodată cu adevărat să citească – se descurca, dar cu greu, urmărind rândul cu degetul; părăsise școala la doisprezece ani și plecase să muncească pe docurile din Liverpool. Înainte să împlinească doisprezece ani, nimeni nu se obosise să-i citească. Propriul lui tată era un bețiv care adeseori îl lua pe fiu, pe atunci un copil, cu el la cârciumă, îl lăsa afară și, multe ceasuri mai târziu, pleca spre casă pe două cărări și-l uita pe tata acolo, adormit în pragul unei uși.

Lui tata îi plăcea când doamna Winterson citea cu voce tare – și mie la fel. Ea stătea mereu în picioare, în timp ce noi stăteam așezați; era deopotrivă intim și impresionant.

Citea Biblia în fiecare seară câte o jumătate de oră, începând cu începutul și croindu-și drum prin toate cele șaiszeci și șase de cărți ale Vechiului și Noului Testament. Când ajungea la partea ei preferată, Cartea Revelației și Apocalipsa, când totul exploda, iar Diavolul era azvârlit în groapa fără de sfârșit, ne dădea tuturor câte o săptămână în care să ne gândim la toate astea. Apoi o lua de la capăt, *Facerea*, capitoulul întâi, „La început, Dumnezeu a creat cerurile și pământul...”.

¹ Ediția citată, pp. 55–56.

Mie mi se părea o muncă uriașă să faci o întreagă planetă, un întreg univers, pe care apoi să-l arunci în aer, dar asta e una dintre problemele cu versiunile creștine literale; de ce să ai grijă de planetă când știi că totul va fi făcut bucăți?

Mama era o bună cititoare, cu voce sigură și talent dramatic. Citea Biblia de parcă tocmai fusese scrisă – și poate că, pentru ea, chiar așa și era. Am căpătat devreme în viață sentimentul că puterea unui text nu se limitează la momentul în care a fost scris. Cuvintele își văd de drumul lor.

Familiiile muncitorești din nordul Angliei ascultau în mod regulat Biblia la biserică și la școală și, dat fiind că în vorbirea noastră zilnică încă existau un „zisu-i-a” și un „vroiești” sau un „sălășlui”, limbajul nu ni se părea prea dificil. Îmi plăcea mai cu seamă „cei morți și cei vii” – simți cu adevărat diferența dintre cele două categorii când locuiești într-o casă cu șoareci și cursă de șoareci.

În anii 1960, mulți oameni – bărbați, nu femei – urmau cursuri serale la Institutele Muncitorești sau la Institutele de Mecanică, altă inițiativă progresistă născută la Manchester. Pe vremea aceea, ideea de a te „perfecționa” nu era văzută ca una elitistă; și nici nu se pleca de la premisa că toate valorile sunt relative, nici că toată cultura e mai mult sau mai puțin identică – indiferent că e vorba de Hammer Horror¹ sau Shakespeare.

Cursurile serale puneau mare accent pe Shakespeare – și nici un cursant nu se plângea vreodată că limbajul e prea dificil. De ce nu? Nu era dificil – era limbajul Bibliei din 1611; versiunea regelui Iacob a apărut în același an cu prima punere în scenă, cu afiș și tot tacâmul, a *Furtunii*. În anul acela, Shakespeare a scris *Poveste de iarnă*.

¹ Serie de filme turnate între 1950 și 1970 la Hammer Films sau Hammer Pictures, companie britanică de film din Londra fondată în 1934.

Era o continuitate folositoare, distrusă de oameni bine intenționați și bine educați, care nu se gândeau la consecințele asupra culturii de masă ale propagării unor traduceri moderne din Biblie, epurate de limbajul arhaic. Consecința a fost că bărbați și femei needucați, bărbați precum tatăl meu și copii ca mine, din școli obișnuite, nu mai aveam legături cotidiene accesibile cu patru sute de ani de limbă engleză.

O mulțime de oameni în vârstă pe care îi cunosc, generația părinților mei, citau din Shakespeare și Biblie și, câteodată, din poeți metafizici ca John Donne, fără să cunoască sursa ori citând greșit sau amestecând cuvintele.

Mamei, apocaliptică din fire, îi plăcea să întâmpine orice veste, fie ea bună sau rea, cu fraza „Nu întreba pentru cine bat clopotele...”. O rostea pe un ton adecvat de lugubru. Dat fiind că bisericile evanghelice nu au clopote, n-am înțeles nici măcar că era vorba despre moarte și, în mod sigur, nu am aflat decât abia când am ajuns la Oxford că era un citat greșit dintr-un pasaj în proză de John Donne, cel care începe cu „Nici un om nu e o insulă de sine stătătoare” și se termină cu „nu căuta niciodată să afli pentru cine bat clopotele”.

Odată, tata a câștigat tombola fabricii. A venit acasă foarte încântat de sine. Mama l-a întrebat: care era premiul?

— Cincizeci de lire și două cutii de Wagon Wheels. (Niște biscuiți mari și oribili, în stilul tabletelor de ciocolată, cu o căruță și un cowboy pe ambalaj.)

Mama n-a mai zis nimic, așa că tata a insistat.

— E foarte bine, Connie. Nu te bucuri?

Ea a replicat:

— Nu întreba pentru cine bat clopotele...

Așa că n-am făcut-o.

Avea și alte expresii preferate. Ne-a explodat aragazul. Meșterul a venit și a zis că nu-i place cum arată, ceea ce nu

era de mirare, având în vedere că atât cuptorul, cât și perețele erau negre. Doamna Winterson a replicat:

— Păcat împotriva cerurilor, păcat împotriva morților și păcat împotriva naturii.

O mare povară pentru un biet aragaz.

Îi plăcea acest citat și l-a folosit nu o dată împotriva mea; când vreun om de bine întreba ce mai fac, doamna W lăsa ochii în pământ și ofta:

— Fata asta e un păcat împotriva cerurilor, păcat împotriva morților și păcat împotriva naturii.

În cazul meu, era mult mai rău decât fusese pentru aragaz. Mă îngrijora în special partea cu „morții” și mă întrebam ce rudă îngropată și nefericită supărasem atât de tare.

Mai târziu, am găsit citatul în *Hamlet*.

O expresie uzuală, pentru ea și pentru ceilalți, când voia să facă o comparație nefavorabilă era să spună „ca racul și merele”.

Asta e replica Nebunului din *Regele Lear*. Și totuși, are ceva nordic în ea, în parte, cred, pentru că tradiția clasei muncitoare e una orală, și nu una livrescă, însă bogăția limbii sale derivă din faptul că a absorbit o parte din clasici în timpul școlii – cu toții învățau pe de rost – și că folosea creativ limbajul pentru a spune o poveste bună. Când mă gândesc la trecut, îmi dau seama că bagajul nostru lexical nu era deloc redus – și ne plăceau mult imaginile.

Până în anii 1980, cultura vizuală, cultura TV, cultura de masă nu avusese cine știe ce impact în nord – încă exista o cultură locală solidă și un dialect puternic. Eu am plecat în 1979. În 1990, când ne-am întors să filmăm *Portocalele* pentru BBC, lucrurile se schimbaseră radical.

Pentru aceia pe care îi cunoșteam eu existau puține cărți, dar povești se găseau din belșug peste tot în jur, iar modul

În care le spuneai era totul. Până și un schimb de replici într-un autobuz trebuia să aibă o linie narativă.

— N-au bani, așa că-și petrecluna de miere în Morecambe.

— Mare păcat... În Morecambe n-ai ce să faci după o baie în mare.

— Îmi pare rău pentru ei.

— Ei, dar luna lor de miere durează numai o săptămână...

Știu o femeie care și-a trăit toată căsnicia în Morecambe.

Nu întreba pentru cine bat clopotele...

*

Mama spunea povești – despre viața lor în timpul războiului și despre cum a cântat ea la acordeon în adăpostul antiaerian și, în felul ăsta, scăpaseră de șobolani. Se pare că șobolanilor le plac viorile și pianul, dar nu pot să suporte acordeonul...

Despre viața ei pe vremea când cosea parașute – toate fetele furau mătase pentru haine.

Despre viața ei viitoare, când o să aibă un palat și n-o să aibă vecini. Tot ceea ce-și dorea era să plece toți. Și, când eu am făcut-o, nu m-a iertat niciodată.

Îi plăceau poveștile cu minuni, probabil fiindcă viața ei era la fel de departe de minuni cum e Jupiter față de Pământ. Credea în minuni, deși nu avusese niciodată parte de vreuna, și nu știa că minunile vin de multe ori sub o cu totul altă formă.

Eu eram o minune în sensul că aș fi putut s-o scap de viața ei și să-i arăt că poate avea o viață care i-ar fi plăcut foarte mult. Nu s-a întâmplat niciodată, dar asta nu înseamnă că nu s-ar fi putut întâmpla. Toate astea au fost o lecție foarte brutală pentru mine, să nu trec cu vederea sau să nu înțeleg greșit ceea ce se află chiar în fața ochilor mei, în mâinile mele,

acum. Întotdeauna credeam că lucrul care ne trebuie pentru a putea transforma totul – minunea – e în altă parte, însă adesea se află chiar lângă noi. Uneori suntem chiar noi.

Poveștile cu minuni care îi plăceau erau din Biblie, cum ar fi parabola cu cele cinci pâini și cei doi pești, probabil din cauză că niciodată nu aveam mâncare de ajuns, dar și cele din linia întâi, despre Iisus în Lume.

Îmi plăcea mai ales Uriașul Aleluia – înalt de doi metri și jumătate micșorat la un metru optzeci și ceva prin rugăciunile celor credincioși.

Și mai erau poveștile despre sacii de cărbuni care apăreau de nicăieri sau lira în plus care se ivea în portofelul tău atunci când aveai mai mare nevoie de ea.

Nu-i plăceau poveștile despre cei ce se ridicau din morți. Întotdeauna zicea că, dacă moare, noi să n-o aducem înapoi.

Banii ei de înmormântare erau cusuți în draperii – asta până i-am furat eu. Când am descusut tivul, am găsit un bilet cu scrisul ei – era mândră de caligrafia ei –, care zicea: „Nu plângeți, Jack și Jeanette. Știți unde sunt.”

Am plâns. De ce măsura iubirii e pierderea ei?

Problema cu cărțile

ÎN CASA NOASTRĂ EXISTAU ȘASE CĂRȚI.

Una era Biblia, iar alte două erau comentarii la Biblie. Mama avea o fire de pamfletar și știa că revolta și controversa sunt ațâțate de lucrurile pe care le vezi scrise. Casa noastră nu era una laică, iar mama era hotărâtă să nu am parte de nici o influență seculară.

Am întrebat-o pe mama de ce nu putem avea cărți, iar ea mi-a zis:

— Problema cu cărțile e că nu știi niciodată ce conțin decât atunci când e prea târziu.

M-am gândit în sinea mea: „Prea târziu pentru ce?”

Am început să citesc cărți în secret – nu exista altă cale – și, de fiecare dată când deschideam paginile, mă întrebam dacă de data asta o să fie prea târziu; un curent (un suflu) care avea să mă schimbe pentru totdeauna, precum sticla lui Alice, precum extrem de puternica poțiune din *Dr. Jekyll și Mr. Hyde*, precum misteriosul lichid ce pecetluiește soarta lui Tristan și a Isoldei.

În mituri, în legende, în basme, în toate poveștile care împrumută din aceste noțiuni de bază, atât mărimea, cât și forma sunt aproximative și supuse schimbării. Asta include și mărimea și forma inimii, unde ființa iubită poate fi subit disprețuită sau unde cel disprețuit poate fi brusc iubit. Este ceea ce se întâmplă în *Visul unei nopți de vară*, piesa lui Shakespeare, când picăturile de ochi ale lui Puck l-au preschimbat pe Lysander dintr-un afemeiat care nu pierdea nici o ocazie într-un soț devotat. Shakespeare folosește licoarea magică nu pentru a modifica obiectul dorinței – femeile sunt ceea ce sunt –, ci mai degrabă pentru a-i face pe bărbați să le vadă cu alți ochi.

În aceeași piesă, Titania se îndrăgostește pentru scurtă vreme de un idiot cu cap de măgar – o utilizare răuvoitoare a poțiunii magice, însă una care pune un mare semn de întrebare asupra realității: vedem ceea ce credem că vedem? Iubim așa cum credem că iubim?

E greu să fii copil și să crești. În mod ciudat, chiar și atunci când încetăm să mai creștem fizic se pare că trebuie să continuăm să creștem emoțional, ceea ce înseamnă atât expansiune, cât și compresie, căci anumite părți din noi se dezvoltă, iar altora trebuie să li se permită să dispară... Rigiditatea nu funcționează niciodată; sfârșim prin a avea mărimea greșită pentru lumea noastră.

Odinioară aveam în suflet o mânie atât de mare, încât ar fi putut umple singură o casă. Mă simțeam atât de lipsită de speranță, de parcă aș fi fost Tom Degețel care trebuie să se ascundă sub un scaun ca să nu fie călcat în picioare.

Îți amintești cum îl păcălește Sindbad pe duh? Sindbad deschide sticla și din ea iese un duh înalt de o sută de metri, care o să-l facă pe Sindbad una cu pământul într-o clipită. Așa că Sindbad face apel la vanitatea lui și pune pariu că n-o

să mai încapă înapoi în sticlă. Imediat ce duhul face asta, Sindbad îi pune dopul, până când duhul o să învețe să se poarte mai frumos.

Lui Jung, nu lui Freud, îi plăceau basmele pentru ceea ce ne spun ele despre firea umană. Uneori, adeseori, o parte din noi e deopotrivă volatilă și puternică – furia incontrollabilă care te poate ucide și pe tine, și pe ceilalți, amenințând să se reverse asupra lumii întregi. Nu putem negocia cu acea parte puternică, dar sălbatică din noi până n-o învățăm să se poarte frumos – ceea ce înseamnă să o bagi înapoi în sticlă pentru a demonstra cine e cu adevărat șeful. Nu-i vorba despre reprimare, ci despre găsirea unui receptacol. În terapie, psihoterapeutul acționează ca un receptacol pentru ceea ce nu îndrăznim să lăsăm să iasă, pentru că e atât de înfricoșător, și pentru ceea ce iese din noi din când în când, fără să vrem, și face prăpăd în viața noastră.

Basmele ne avertizează că nu există o mărime standard, că asta e o iluzie a vieții industriale – o iluzie cu care fermierii încă se mai războiesc atunci când se chinuie să furnizeze legume uniforme supermarketurilor... Nu, mărimea e deopotrivă o noțiune relativă și supusă schimbării.

Poveștile cu zei care iau înfățișări omenești – zeități cu puteri reduse conform noii situații – sunt de asemenea povești împotriva judecării după aparențe: lucrurile nu sunt ceea ce par.

După părerea mea, să ai mărimea potrivită pentru lumea ta – și să știi că atât tu, cât și lumea ta nu aveți, orice ai face, dimensiuni fixe – constituie o premisă valoroasă pentru a învăța cum să trăiești.

Doamna Winterson era prea mare pentru lumea ei, dar se ghemuia ursuză și stângace sub raftul de jos al acesteia, explodând din când în când pe măsura celor o sută de metri ai săi și dominându-ne de la înălțime. Apoi, pentru că era

inutil, redundant și exclusiv distrugător, sau cel puțin așa părea, se făcea iar mică de tot, înfrântă.

Sunt mignonă, așa că îmi plac poveștile cu oameni mici de statură, însă ele nu sunt în mod limpede despre o mărime aflată în dispută cu alta. Să ne gândim, de pildă, la *Jack și vrejul de fasole*, în care avem practic un uriaș mare, prost și urât și un Jack mic și isteț, cu mers iute. OK, dar elementul schimbător este vrejul de fasole, care începe ca un bob de fasole și crește până ajunge o chestie imensă, cât un copac, pe care Jack se suie ca să ajungă la castel. Podul dintre două lumi e imprevizibil și foarte surprinzător. Și mai târziu, când uriașul încearcă să meargă după Jack, vrejul de fasole trebuie făcut bucăți imediat. Asta îmi sugerează că drumul în căutarea fericirii, pe care am putea foarte bine să-l numim „viață”, e plin de elemente temporar surprinzătoare – ajungem într-un loc în care n-am putea ajunge altfel și profităm de călătorie, însă nu putem rămâne acolo, nu e lumea noastră și n-ar trebui să lăsăm lumea aia să se prăbușească peste lumea în care locuim. Vrejul de fasole trebuie tăiat în bucăți. Însă bogățiile pe scară largă din „cealaltă lume” pot fi aduse într-a noastră, exact așa cum Jack o ia la sănătoasa cu harfa cântătoare și găina de aur. Orice am „câștiga” va lua forma și mărimea noastră – întocmai cum prințesele în miniatură și prinții broscui capătă forma adevărată necesară pentru venirea lor la viață – și a noastră.

Mărimea chiar contează.

În romanul meu *Sexul cireșilor* (1989) am inventat un personaj pe nume Femeia cu Câini, o uriașă care trăiește pe Tamisa. Suferă pentru că e prea mare pentru lumea ei. Este o altă versiune a mamei mele.

Șase cărți... Mama nu voia să-mi cadă vreo carte în mâini. Nu i-a trecut niciodată prin cap că eu am căzut în mâinile cărților – că m-am pus înlăuntrul lor, pentru siguranță.

În fiecare săptămână, doamna Winterson mă trimitea la Biblioteca Publică din Accrington să-i aduc vrafu de romane polițiste. Da, e o contradicție, însă contradicțiile noastre nu sunt niciodată asta și pentru noi. Îi plăceau Ellery Queen și Raymond Chandler și, când am întrebat-o ce vrea să spună prin fraza „problema cu tomurile” (ca să rimeze cu duhurile) „e că nu știi niciodată ce se află în ele decât atunci când e prea târziu”, mi-a răspuns că, dacă știi că o să apară un cadavru, nu e cine știe ce șoc.

Aveam voie să citesc cărți de nonficțiune despre regi și regine și istorie, însă niciodată, cu nici un chip, ficțiune. Acelea erau cărțile în care se ascundeau problemele...

Biblioteca Publică din Accrington era o bibliotecă bine aprovizionată, clădită din piatră pe valorile unei epoci de autoperfecționare și progres. A fost terminată abia în 1908, cu banii de la Fundația Carnegie. Afară erau sculptate capetele lui Shakespeare și Milton, Chaucer și Dante. Înăuntru vedeai gresie Art Nouveau și o fereastră imensă cu vitralii și cu inscripții folositoare de genul HĂRNICIA ȘI PRUDENȚA ÎNVING.

Biblioteca îi avea pe toți clasicii literaturii engleze și destul de multe surprize, cum ar fi Gertrude Stein. N-aveam nici o idee ce să citesc sau în ce ordine, așa că am început, pur și simplu, alfabetic. Slavă Domnului că numele ei de familie era Austen...

Acasă, una dintre cele șase cărți a fost neașteptată; un exemplar din *Morte d'Arthur* de Thomas Mallory. Era o

ediție frumoasă cu ilustrații și îi aparținuse unui unchi boem, educat – fratele mamei ei. Așa că a păstrat-o, iar eu am citit-o.

Poveștile lui Arthur, Lancelot și Guinevere, cu Merlin, Camelot și Graalul, s-au lipit imediat de mine, asemenea moleculei lipsă dintr-un compus chimic.

Am continuat să lucrez cu poveștile Graalului întreaga mea viață. Sunt povești despre pierdere, fidelitate, eșec, despre recunoaștere și a doua șansă. Pe vremuri, puneam cartea jos și dădeam repede la partea în care Percival, pornit în căutarea Graalului, are într-o zi viziunea lui și apoi, fiindcă nu e în stare să pună întrebarea crucială, Graalul dispare. Percival își petrece douăzeci de ani rătăcind prin pădure, căutând lucrul pe care-l găsisese, care i se dăduse, care părea extrem de simplu, însă nu era.

Mai târziu, când aveam o perioadă mai dificilă la scris și simțeam că am pierdut sau mi-a scăpat ceva ce nici măcar nu puteam identifica, povestea lui Percival era sursa mea de speranță. S-ar putea să existe o a doua șansă...

De fapt, există mai mult de două șanse – mult mai multe. Știi acum, după cincizeci de ani, că găsirea/pierderea, uitarea/reamintirea, plecarea/revenirea nu încetează niciodată. Întreaga viață este despre o altă șansă și, cât timp trăim, până la sfârșitul sfârșitului, există întotdeauna încă o șansă.

Firește că iubeam povestea lui Lancelot – pentru că este și despre dorul de ființa iubită și dragostea neîmpărtășită.

Da, toate poveștile sunt periculoase, avea dreptate mama. Cartea e un covor fermecat care te duce cu el în zbor în altă parte. Cartea e o ușă. O deschizi. Pășești înăuntru. Oare te vei mai întoarce?

Aveam șaisprezece ani, iar mama era pe punctul de a mă arunca afară din casă pentru totdeauna deoarece încălcasem o regulă foarte importantă – chiar mai importantă decât

cărțile interzise. Regula era nu doar „Fără sex”, ci în mod clar „Fără sex cu propriul tău sex”.

Eram speriată și nefericită.

Îmi amintesc că m-am dus la bibliotecă să-i iau romanele polițiste. Una dintre cărțile pe care le comandase mama era *Crimă în catedrală* de T.S. Eliot. S-o fi gândit că trebuie să fie o poveste sângeroasă despre niște călugări puși pe răzbu-nare – îi plăcea orice lucru care era rău pentru Papă.

Cartea mi se părușe destul de subțire – poveștile polițiste sunt, de regulă, lungi –, așa că am aruncat o privire și am văzut că e scrisă în versuri. Cătegoric, nu era în regulă... Nu auzisem niciodată de T.S. Eliot. Bibliotecara mi-a zis că e un poet american care a trăit cea mai mare parte a vieții în Anglia. A murit în 1964 și a câștigat Premiul Nobel.

Nu citeam poezie fiindcă scopul meu era să parcurg LITERATURA ENGLEZĂ ÎN PROZĂ DE LA A LA Z.

Însă asta era altceva...

Am citit: „Acesta e un moment, / Dar să știi că un altul / Te va străbate cu o bucurie bruscă, dureroasă.”

Am început să plâng.

Ceilalți cititori au ridicat privirile pline de reproș, iar bibliotecara m-a muștrluit, fiindcă pe vremea aceea n-aveai voie nici să strănuți într-o bibliotecă, nu mai zic să plângi. Așa că am luat cartea afară și am citit-o cap coadă, așezată pe treptele de la intrare, în vântul cu rafale obișnuit din nord.

Piesa necunoscută mie și frumoasă a făcut lucrurile suportabile în ziua aceea, iar lucrurile pe care le-a făcut suportabile erau legate de eșecul încă unei familii – prima nu era vina mea, însă toți copiii adoptați se învinuiesc. Al doilea eșec a fost în mod categoric vina mea.

Eram confuză în legătură cu sexul și sexualitatea și dată peste cap de cele mai simple probleme practice, adică unde

o să stau, ce o să mănânc și cum să mă descurc la fel de bine de acum înainte la școală.

Nu era nimeni care să mă ajute, însă T.S. Eliot m-a ajutat.

Așa că atunci când se spune că poezia e un lux, sau o opțiune, sau că e pentru clasa de mijloc bine educată, sau că n-ar trebui citită la școală pentru că nu folosește la nimic, sau toate celelalte lucruri ciudate și tâmpite care se spun despre poezie și despre locul ei în viața noastră, presupun că aceia care spun toate astea au obținut totul destul de ușor în viață. O viață dură are nevoie de un limbaj dur – și asta e poezia. Asta e ceea ce oferă literatura: un limbaj suficient de puternic ca să le spună lucrurilor pe nume.

Nu e un loc în care să te ascunzi. E un loc în care să te regăsești.

Din multe puncte de vedere, era vremea să plec. Cărțile puseseră stăpânire pe mine, iar mama pusese stăpânire pe cărți.

Sâmbăta și, după școală, joia și vinerea, lucram la supermarket, la ambalat. Foloseam banii ca să-mi cumpăr cărți. Le aduceam în casă pe șest și le ascundeam sub saltea.

Orice om care are un pat de o persoană, de mărime standard, și o colecție de cărți broșate, de mărime standard, știe că sub saltea încap perfect straturi de câte șaptezeci și două de volume. Încet-încet, patul meu a început să se înalțe vizibil, ca în povestea cu prințesa și bobul de mazăre, așa că în curând dormeam mai aproape de tavan decât de podea.

Mama era o fire bănuitoare; chiar și dacă n-ar fi fost, era limpede că fiica ei se află în plină ascensiune.

Într-o noapte a intrat în camera mea și a văzut colțul unei cărți de buzunar ițindu-se de sub saltea. A tras-o afară și a examinat-o cu lanterna. O alegere nefericită: D.H. Lawrence, *Femei îndrăgostite*.

Doamna Winterson știa că Lawrence e un satanist și un pornograf și, după ce a azvârlit cartea pe fereastră, a scotocit sub saltea și a început să deschidă alte cărți la întâmplare, iar eu m-am rostogolit din pat în timp ce ea arunca volum după volum pe fereastră, în curte. Însfăcam cărțile și încercam să le ascund, câinele fugea cu ele, tata stătea neajutorat în pijamale.

După ce a isprăvit, mama a luat sobița cu parafină pe care o foloseam ca să încălzim baia, s-a dus în curte, a turnat parafină peste cărți și le-a dat foc.

Le-am privit cum ard și ard și îmi amintesc cât de cald se făcuse, și ce lumină, în noaptea cu îngheț saturnian de ianuarie. Iar cărțile au fost mereu lumină și căldură pentru mine.

Le îmbrăcasem pe toate în plastic fiindcă erau prețioase. Iar acum nu mai erau.

Dimineață, prin toată curtea și pe alee se zăreau frânturi de texte. Bucăți arse dintr-un puzzle făcut din cărți. Am adunat câteva.

Ăsta e probabil motivul pentru care scriu așa cum scriu – adunând frânturi, nesigură pe o linie narativă continuă. Cum spune Eliot? „Crâmpie ce-au fost reazăm pentru a mea ruină...”

O vreme am fost foarte tăcută, dar am înțeles un lucru important: orice se află în afară îți poate fi luat oricând. Doar ce se află înlăuntrul tău e în siguranță.

Am început să memorez texte. Întotdeauna memorasem fragmente lungi din Biblie și se pare că pe vremea tradițiilor orale lumea avea o memorie mai bună decât aceia care se bazează pe textul scris.

A fost o vreme când înregistrarea evenimentelor nu era un act administrativ, ci o formă de artă. Cele mai vechi poezii aveau menirea de a comemora, de a aminti peste generații

fie victoria unui trib, fie viața aceluia trib. *Odiseea*, *Beowulf* sunt poeme, da, însă au o funcție practică. Dacă nu poți scrie, cum vei transmite mai departe? Îți amintești. Reciți.

Ritmul și imaginile poeziei o fac mai ușor de amintit decât proza, mai ușor de cântat. Însă aveam nevoie și de proză, așa că mi-am făcut propriile versiuni concise ale romanelor din secolul al XIX-lea, punând accentul pe proprietățile lor benefice, fără să-mi fac prea multe griji legate de intrigă.

Aveam în mine foarte multe rânduri scrise – un șir de lumini călăuzitoare. Aveam un limbaj.

Ficțiunea și poezia sunt leacuri de luat în doze, medicamente. Ceea ce vindecă ele este ruptura pe care realitatea o operează în imaginație.

Fusesem vătămată, iar o parte foarte importantă din mine fusese distrusă – asta era realitatea mea, faptele vieții mele. Dar, pe de altă parte, era vorba despre cine aș fi putut fi, cum m-aș fi putut simți și, atât timp cât aveam cuvinte pentru asta, imagini pentru asta, povești pentru asta, nu eram pierdută.

Exista durere. Exista bucurie. Exista bucuria dureroasă despre care a scris Eliot. Prima dată când am simțit această bucurie dureroasă a fost când urcam dealul de deasupra casei noastre, străzile lungi ce se întindeau până departe, cu un oraș la poale și un deal în vârf. Străzile pavate. Străzile care duceau direct la Factory Bottoms.

M-am uitat în jur și nu mi s-a părut că văd oglinda unei lumi. Era locul în care mă aflam, nu locul în care voiam să mă aflu. Cărțile se duseseră, însă ele erau obiecte; ceea ce conțineau ele nu putea fi distrus atât de ușor. Ceea ce conțineau ele se afla deja înăuntrul meu și aveam să plecăm de aici împreună.

Și, stând deasupra maldărului încă mocnind de hârtie tipărită, încă ușor călduț în dimineața rece, am înțeles că mai pot să fac ceva.

— Ei, să dea naiba! m-am gândit. Pot să-mi scriu propriile cărți.

Acasă

CASA NOASTRĂ ERA O CLĂDIRE ÎNGUSTĂ într-un șir lung și îngust de case lipite una de alta. Drumul din față era pietruit. Pavajul era alcătuit din bucăți solide de piatră de York. Casa noastră, numărul 200, se afla aproape în vârful dealului.

În casă te întâmpina un antreu strâmt și întunecos cu un cuier prins în perete, cu cârlige pentru haine, și un conector de gaze cu fisă. Din antreu, în dreapta, ajungeai în salonul cel bun, care se remarca printr-o lampă standard, un radio cu picup, o canapea și două fotolii din vinilin, precum și un bufet cu vitrină.

Dacă treceai de ușa asta, te găseai în fața treptelor abrupte care duceau la etaj. Drept în față se aflau sufrageria noastră, bucătăria noastră, curtea noastră, magazia noastră de cărbuni și toaleta noastră de afară, cunoscută sub numele de Betty.

La etaj se aflau două dormitoare, unul în dreapta și unul în stânga. Când aveam paispe ani, mica odaie igrasioasă din stânga, în care se prelingea apa, a fost împărțită într-un mic

dormitor pentru mine și o baie pentru noi toți. Până atunci, pentru nevoi aveam o găleată la etaj. Până atunci, dormeam cu toții în aceeași cameră. În odaia aceea se afla patul dublu în care dormea tata și unde dormea mama când tata nu se afla în el, precum și un pat de o persoană, lângă perete, în care dormeam eu. Am fost întotdeauna bună la dormit.

Între paturi se afla o măsuță pe care, în partea mea, se afla o veioză în formă de glob, iar pe partea ei stătea una cu balerină care se învârtea, deopotrivă ceas deșteptător și lampă.

Doamnei Winterson îi plăceau chestiile electrice multifuncționale, cu design oribil. A fost una dintre primele femei care au avut corset electric. Din păcate, când se supraîncălzea, bipăia pentru a-și avertiza purtătoarea. Întrucât corsetul se afla, prin definiție, sub jupon, rochie, șorț și jachetă, tot ceea ce putea face ca să se răcorească era să-și scoată jacheta și să stea în picioare în curte. Dacă ploua, trebuia să stea în Betty.

Era o toaletă bună; văruiată și solidă, cu o lanternă atârând în spatele ușii. Aduceam aici cărți pe furiș și le citeam în taină, dând vina pe constipație. Era riscant, fiindcă doamna Winterson era expertă în supozitoare și clișme. Însă există mereu un preț pe care trebuie să-l plătești pentru artă...

Magazia de cărbuni nu era un loc bun; intra apa, era murdară și rece. Detestam să fiu închisă acolo mult mai mult decât detestam să fiu încuiată pe dinafară, pe trepte. Strigam și băteam în ușă, dar fără nici un rezultat. Odată am reușit să rup ușa, dar după asta a urmat o bătaie. Mama nu mă bătea niciodată. Aștepta până când venea tata acasă și îi spunea de câte ori să dea și cu ce – cu bastonul de plastic, cureaua sau doar cu mâna.

Câteodată trecea și o zi întreagă până când venea pedeapsa, așa că, pentru mine, crima și pedeapsa nu erau direct legate una de alta, iar pedeapsa era arbitrară și fără rost. Nu-i respectam deloc pentru asta. După o vreme, nici nu-mi mai

era frică. Nu mă făcea să-mi schimb comportamentul. Tot ceea ce a reușit a fost să mă facă să-i urăsc; nu în permanență, ci cu ura celui neputincios, o ură înflăcărată, tot mai slabă, ce a devenit treptat însuși fundamentul relației noastre. O ură făcută din cărbune și arzând mocnit precum cărbunile, ațâțată de fiecare dată când se întâmpla o altă obrăznicie, o altă pedeapsă.

Nordul Angliei, aparținând clasei muncitoare, era o lume obișnuită cu violența. Bărbații le băteau pe femei – sau, cum spunea D.H. Lawrence, le „atingeau” – ca să le țină la locul lor. Nu foarte des, dar se cunoșteau cazuri. Și unele femei îi băteau pe bărbați și, dacă era ceva legat de moralitatea de tip „am meritat-o” (beție, curvășăreală, jucat banii cu care se ținea casa), atunci bărbații acceptau corecția.

Copiii erau pălmuiți aproape zilnic, dar bătăile nu erau ceva obișnuit. Copiii se băteau tot timpul – băieți și fete deopotrivă. Eu însămi am crescut fără să-mi pese prea mult de durerea fizică. Îmi altoiam și eu prietenele, până când mi-am dat seama că nu este în regulă. Chiar și azi, când sunt furioasă, mi-ar plăcea să-l bat măr pe acela care mă scoate din fire.

Asta nu rezolvă nimic, o știu, și mi-a luat foarte mult timp să-mi înțeleg propria violență, care nu e deloc una de pisicuță. Există oameni care n-ar putea comite niciodată o crimă. Eu nu mă număr printre ei.

E mai bine s-o știi. Mai bine să știi cine ești și ce zace în tine, ce ai putea face, ce ai fi capabil să faci în împrejurări extreme.

Tata a început să-și bată cea de-a doua soție la câțiva ani după ce s-au căsătorit. Lillian m-a sunat acasă în Cotswolds și mi-a zis:

— Tatăl tău a început să arunce cu lucruri în mine. Am aruncat și eu câteva în el.

La acea vreme locuiau într-un bungalow pentru pensionari, o scenă foarte improbabilă pentru violența domestică, mai ales că tata avea șaptezeci și șapte de ani. N-am luat-o în serios. Cu ce aruncaseră oare? Cu proteze dentare?

Știu că obișnuia să dea în mama înainte să-l găsească amândoi pe Iisus și știu că atât ea, cât și propria ei mamă fuseseră bătute de bunicul, însă tata nu m-a lovit decât atunci când avea instrucțiuni precise de la mama.

A doua zi, am parcurs drumul de patru ore până la Accrington, iar tata a fost trimis să cumpere pește și cartofi prăjiți. Lillian mi-a făcut ceai și mi l-a servit într-o ceașcă de plastic. Peste tot în jur era veselă spartă.

— Setul meu de ceai, a zis Lillian. Ce-a mai rămas din el... Cumpărat și plătit cu propriii mei bani, nu cu ai lui.

Era indignată, mai ales că doamna Winterson colecționează porțelan Royal Albert toată viața – un set foarte anti-patic de veselă sentimentală păstrată în vitrină. Lillian îl convinsese pe tata să-l vândă și să înceapă de la zero.

Lillian avea vânătași. Tata avea un aer spășit.

L-am luat cu mine în mașină și ne-am dus până la Trough of Bowland. Iubea acele dealuri și văi din Lancashire – amândoi le iubeam. Când era mai în formă, mă ducea în coșul de bagaje a bicicletei peste cincisprezece kilometri, până ajungeam la Pendle Hill, după care porneam pe jos și mergeam toată ziua. Acele vremuri au fost cele mai fericite din viața mea.

Tata nu vorbise niciodată prea mult, fiind stângaci și ezitant în vorbire, spre deosebire de mama și de mine, iuți la vorbă și furioase în discuțiile și conversațiile noastre. Însă bănuiesc că stilul de conversație al doamnei Winterson, *à la* Iehova – de

fapt, un solilocviu de o viață —, fusese acela care îl redusese la tăcere, mai degrabă decât lipsurile proprii sale firi.

L-am întrebat ce s-a întâmplat cu vesela și n-a spus nimic vreme de jumătate de ceas, după care a început să plângă. Am băut niște ceai din termos, iar el a început să vorbească despre război.

Luase parte la debarcărilor din Ziua Z. Se aflase în primul val de ofensivă. Nu aveau nici o muniție, doar propriile baionete. A omorât șase oameni cu baioneta lui.

Mi-a povestit cum a venit acasă la Liverpool, în permisie. Era atât de obosit, încât a intrat pur și simplu într-o casă părăsită, a tras jos draperiile și s-a acoperit cu ele pe sofa. A fost trezit în zori de un polițist care-l scutura de umăr — nu știa ce se întâmplase?

Tata s-a uitat în jur, pe jumătate adormit. Se afla în continuare pe sofa, sub draperii, însă casa dispăruse. Fusese bombardată în timpul nopții.

Mi-a povestit despre cum dăduse cu tatăl său ocol do-curilor din Liverpool, iar și iar, căutând de lucru în timpul Marii Crize. Tata era născut în 1919, unul dintre copiii prin care se sărbătorise sfârșitul Primului Război Mondial, după care toți au uitat să-l sărbătorească. Au uitat să mai aibă grijă de el în vreun fel. Era generația născută la timp pentru a duce următorul război.

Avea douăzeci de ani când a fost mobilizat. Știa cum e să fii neglijat și sărac și știa că trebuie să lovești viața înainte să te lovească ea.

Cumva, toate acele părți din tata care se scufundaseră în adâncuri atât de mulți ani reveniseră din nou la suprafață. Și, odată cu ele, reveniseră și coșmarurile cu doamna Winterson și începutul căsniciei lor.

— Chiar am iubit-o, zicea întruna.

— Știu, iar acum o iubești pe Lillian și nu trebuie să arunci în ea cu ceainicul.

— Connie nu mă iartă că m-am recăsătorit.

— E-n regulă, tată. Ar fi bucuroasă să știe că ești fericit.

— Ba n-ar fi deloc.

Iar eu mă gândesc, dacă raiul e mai mult decât un simplu loc, dacă nu implică un transplant complet de personalitate, nu, n-ar fi fericită... Însă n-o spun. În loc de asta, mîncăm ciocolată și eu tac. Apoi el zice:

— Și eu m-am speriat.

— Nu te speria, tată.

— Nu, nu, insistă el, alinat, un biet băiețel.

Întotdeauna a fost doar un băiețel și sunt supărată pe mine că n-am avut grijă de el, supărată că există atât de mulți copii de care n-are nimeni grijă și care rămân așa cum sunt, niște copii care nu vor crește. Poate că vor îmbătrâni, dar nu vor crește. Pentru asta e nevoie de dragoste. Dacă ai noroc, dragostea va veni mai târziu. Dacă ai noroc, n-o să-i dai o palmă peste față dragostei.

Mi-a zis că n-o s-o mai facă niciodată. Am fost cu Lillian să le cumpărăm veselă nouă.

— Îmi plac bărdacele astea, a zis ea.

Îmi place că le zice cănilor „bărdace”. E un arhaism reușit – ceva din care să bei cu spor.

— Numai Connie e de vină, a mai zis. Ar fi trebuit închisă pentru ce v-a făcut, ție și tatălui tău. Știi că era ne-bună, nu? Toată povestea aia cu Iisus și cu statul trează toată noaptea și cu aruncatul tău afară din casă, și pistolul, și corsetele, și fragmente din Biblie lipite peste tot. L-am pus să le răzuiască de pe pereți, să știi. El te-a iubit mereu, dar ea nu-l lăsa. El n-a vrut niciodată să pleci.

— Nu s-a luptat pentru mine, Lillian.

— Știu, știu, i-am spus-o și eu... Și casa aia îngrozitoare... Și setul ăla Royal Albert îngrozitor.

Mama se măritase sub posibilitățile ei sociale. Mezalianța însemna fără bani și fără viitor. Mezalianța însemna să le arăți tuturor celorlalți de pe stradă că, deși nu erai cine știe ce, stăteai mai bine decât ei. Să stai mai bine decât ei însemna să ai un bufet cu vitrină.

Fiece penny economisit ajungea într-o cutie de tablă pe care scria ROYAL ALBERT, iar fiecare nouă farfurie Royal Albert ajungea în vitrină.

Vesela Royal Albert e acoperită cu trandafiri și are marginile aurii. Nu mai e nevoie să spun că le foloseam de Crăciun și de ziua de naștere a mamei mele, care era în ianuarie. În restul timpului, vesela era doar *etalată*.

Cu toții ne-am îmbolnăvit de febra Royal Albert. Eu strângeam bani. Tata făcea ore suplimentare. O făceam pentru că, ori de câte ori apăream cu o nouă farfurie sau o nouă sosieră, mama era cât de aproape de fericire putea ea să fie. Fericirea continua să se afle de cealaltă parte a ușii de sticlă, dar cel puțin o putea vedea prin sticlă, ca un prizonier vizitat de persoana iubită, de care-i fusese foarte dor.

Voia să fie fericită și cred că ăsta era, în mare parte, motivul pentru care o înfuriam atât de tare. Pur și simplu, eu nu puteam trăi în coșul cosmic de gunoi, cu capacul coborât. În vreme ce imnul ei religios preferat era *Dumnezeu, Cel care șterge tot*, al meu era *Bucurați-vă, voi, sfinți ai Domnului*.

Îl mai cânt și acum și i-am făcut să-l învețe pe toți prietenii și finii mei; e complet ridicol și, cred, destul de minunat. Iată versurile:

Bucurați-vă, voi, sfinți ai Domnului,
N-aveți de ce să vă faceți griji;

N-aveți de ce să vă temeți,
Și nici să vă-ndoiti;
Amintiți-vă că Iisus vă salvează;
Așa că de ce să nu credem în El și să strigăm,
Măine, în zori, o să vă pară rău că v-ați făcut griji.

Așa că închipuiește-ți scena: la pian, mama cânta *Dumnezeu, Cel care șterge tot*, iar eu, în magazia de cărbuni, cântam *Bucurați-vă, voi, sfinți ai Domnului*.

Problema cu adopția e că nu știi niciodată ce-o să primești.

Viața din casa noastră era un pic ciudată.

Nu m-am dus la școală până la cinci ani fiindcă locuiam în casa bunicului și aveam grijă de bunica mea, aflată pe moarte. Era prea mult să adăugăm și școala la asta.

În zilele când bunica mea era pe moarte, mă urcam în patul ei înalt din salon, ce dădea înspre grădina de trandafiri. Era o odaie frumoasă și luminoasă, iar eu eram întotdeauna prima care se trezea.

În felul acela special în care copiii foarte mici și bătrânii se potrivesc atât de bine unii cu alții, îmi plăcea să mă duc la bucătărie, să mă urc pe un taburet și să fac niște sandvișuri informe cu gem și frișcă. Era singurul lucru pe care îl putea mânca bunica din cauza cancerului ei la gât. Și mie îmi plăceau, dar mie îmi plăcea orice era de mâncat și, în plus, la ora aceea nu bântuia prin bucătărie nici un Mort. Sau poate că doar mama îi vedea.

După ce făceam sandvișurile, le duceam în patul mare și înalt – cred că aveam cam patru ani – și îl trezeam pe bunicul și le mâncam și mânjeam cu gem peste tot și citeam. Ea îmi citea mie, iar eu ei. Eram bună la citit – trebuie să fii dacă începi cu Biblia... Însă mi-au plăcut cuvintele încă de la început.

Ea mi-a cumpărat toate cărțile cu *Orlando, motanul de culoarea marmeladei*, de Kathleen Hale. Era atât de portocaliu și de bine dispus.

Au fost zile bune. Într-o zi, a venit în vizită mama tatălui și mi-a fost prezentată drept „bunica ta”.

Am zis:

— Am deja o bunică, nu mai vreau încă una.

I-am rănit profund, atât pe ea, cât și pe tata, ceea ce era o nouă dovadă a firii mele diabolice. Însă nimeni nu s-a gândit că, în aritmetica mea primitivă, două mame însemna că una dintre ele a dispărut pe vecie. De ce n-ar fi fost la fel și în cazul bunicilor?

Eram atât de speriată de ideea de pierdere.

Când a murit bunica, eu am găsit-o. Nu știam că e moartă. Știam doar că nu mai citește povestea și că nu mai mânca sandvișurile cu gem și frișcă.

Și apoi ne-am făcut bagajele și am plecat din casa bunicului, cu cele trei grădini ale sale și pădurea abruptă din spate.

Ne-am mutat înapoi pe Water Street. Două sus, două jos. Cred că atunci a început depresia mamei.

În cei șaisprezece ani în care am trăit acasă, tata era fie în tură la fabrică, fie la biserică. Țsta era programul lui.

Mama era trează toată noaptea și deprimată toată ziua. Țsta era programul ei.

Eu eram la școală, rătăceam pe dealuri sau citeam pe furiș. Țsta era programul meu.

Am învățat să mă ascund de timpuriu. Să-mi ascund inima. Să-mi tăinuiesc gândurile. Odată ce se hotărâse că mă aflu în pătuțul greșit, orice făceam susținea convingerea mamei. Ori de câte ori mă privea, căuta la mine semne că sunt posedată de Cel Rău.

Când am surzit, nu m-a dus la doctor fiindcă știa că fie Iisus îmi astupă urechile ca să nu aud lucrurile lumești din jur, într-o încercare de reformare a sufletului meu vătămat, fie Satana îmi strigase atât de tare că-mi spărsese timpanele.

A fost foarte rău pentru mine că surzenia a survenit cam în aceeași perioadă în care mi-am descoperit clitorisul.

Doamna W era de modă veche, ca să nu zic mai mult. Știa că masturbarea te orbește, așa că nu i-a fost greu să ajungă la concluzia că te și surzește.

Mi s-a părut nedrept să spună asta, dat fiind că o mulțime de oameni pe care-i cunoșteam aveau aparate auditive și ochelari.

La biblioteca publică exista o întreagă secțiune de texte tipărite cu litere mari. Am observat că se afla lângă cabinele pentru studiu individual. Probabil că din una dădeai în alta.

În orice caz, a trebuit să-mi scot polipii, așa că nici Iisus, nici Satana nu-mi astupaseră urechile, ceea ce însemna că doar firea mea josnică era de vină.

Când mama m-a dus la spital și m-a așezat în patul cu grilaj din salonul pentru copii, l-am escaladat imediat și am alergat după ea.

Era în fața mea, în haina ei din Crimplene, înaltă, masivă, singură, și încă mai simt linoleumul lustruit alunecând sub picioarele mele goale.

Panică. O simt și acum. Probabil crezusem că m-a adus înapoi de unde m-a luat, să fiu adoptată din nou.

Îmi amintesc bine după-amiaza aceea din spital, și cum mi s-a dat anestezicul, și cum am început să inventez o poveste despre un iepure care n-avea pic de blană. Mama lui îi dăduse o haină plină de nestemate s-o poarte, însă o nevăstuică i-o furase, și era iarnă...

Cred c-ar trebui să termin povestea asta într-o zi...

Mi-a luat mult timp să-mi dau seama că există două feluri de scriitură: aceea pe care o scrii și aceea care te scrie. Aceea care te scrie e periculoasă. Te duci în locuri în care nu vrei să te duci. Privești lucruri pe care nu vrei să le privești.

După episodul cu iepurele și polipii, am fost trimisă la școală cu un an mai târziu. Școala era motiv de îngrijorare fiindcă mama o numea „teren infestat”. Și când am întrebat-o ce înseamnă exact „teren infestat”, mi-a zis că e ceva precum chiuveta noastră dacă n-ar da cu clor în gura de scurgere.

Mi-a spus să nu mă amestec cu ceilalți copii, care probabil supraviețuiseră dezinfectării cu clor – în orice caz, cu toți erau foarte palizi.

Știam să citesc și să scriu și să socotesc, iar asta era tot ceea ce se întâmpla la școală. În ciuda competenței mele, primeam mereu calificative proaste, întrucât copiilor răi li se dau, în mod firesc, calificative proaste. Acceptasem eticheta de „rea”. Era mai bine să ai o identitate decât nici una.

Majoritatea timpului făceam desene despre Iad, pe care le duceam acasă mamei, să le admire. Iată o tehnică foarte drăguță pentru Iad: colorează o bucată de hârtie cu multe culori aprinse, de curcubeu, în dungi groase, apoi ia un creion cerat negru și șterge cu el toate culorile. Apoi ia o pioneză și găurește cu ea hârtia. Acolo unde se zgârie negrul, se zăresc culorile. Dramatic și de efect. Special pentru suflete pierdute.

*

Când am părăsit școala pregătitoare, în dizgrație fiindcă dădusem foc bucătăriei de jucărie, directoarea, care purta tweed negru pentru că era în doliu pentru Scoția, i-a spus mamei că sunt dominatoare și agresivă.

Și chiar eram. Îi băteam pe ceilalți copii, băieți și fete deopotrivă, și, când nu pricepeam ce mi se spunea la o lecție, pur și simplu păraseam sala de clasă; dacă profesorii încercau să mă oblighe să mă întorc, îi mușcam.

Îmi dau seama că n-am avut comportamentul ideal, dar mama credea că sunt posedată de diavol, iar directoarea era în doliu pentru Scoția. Era greu să fii normal.

Mă trezeam singură pentru școală, în fiecare zi. Mama îmi lăsa un castronaș cu fulgi de porumb și lapte într-un termos. Nu aveam frigider și în cea mai mare parte a timpului nici nu aveam nevoie de unul – casa era răcoroasă, nordul era rece și, când cumpăram mâncare, o consumam imediat.

Doamna Winterson știa povești îngrozitoare despre frigidere: emiteau gaze și te amețeau, șoarecii erau prinși în motor, șobolanii erau atrași de șoarecii morți prinși în motor... Copiii erau prinși înăuntru și nu puteau scăpa – știa o familie al cărei mezin se suise în frigider ca să se joace de-a v-ați ascunselea și murise înghețat. Trebuiseră să dezghețe frigiderul ca să-l poată scoate. După asta, asistența socială i-a luat pe ceilalți copii. M-am întrebat de ce n-au luat pur și simplu frigiderul.

În fiecare dimineață, când coboram, ațâțam focul și-mi citeam bilețelul – întotdeauna exista un bilețel. Începea cu un mesaj general, care-mi amintea să mă spăl – MÂINILE, FAȚA, GÂTUL ȘI URECHILE –, după care urma o predică din Biblie, cum ar fi *Te chem pe Tine, Doamne*. Sau *Despre priveghi și rugăciune*.

În fiecare zi aveam parte de o predică diferită. Părțile trupului care trebuiau spălate rămâneau aceleași.

Când aveam șapte ani, ne-am luat o cățea, iar sarcina mea înainte de școală era s-o plimb în jurul casei și s-o hrănesc.

Așa că după aceea lista a fost modificată după cum urmează: SPĂLAT, PLIMBAT, HRĂNIT, CITIT.

La dejun, cum era numit prânzul în nord, veneam acasă de la școală, asta în primii ani, fiindcă școala era chiar după colț. La ora aceea, mama era trează de mult, mâncam plăcintă și citeam ceva din Biblie.

Mai târziu, ajunsă la gimnaziu, într-o școală situată mai departe, nu mai veneam acasă la prânz, așa că nu mâncam nimic la amiază. Mama refuza să răspundă la chestionarul despre starea financiară a familiei, prin urmare nu mă calificam pentru mesele gratuite și nici nu aveam bani să-mi plătesc masa. De obicei, îmi luam în geantă câteva felii de pâine albă și un pic de brânză, pur și simplu.

Nimănui nu i se părea că este neobișnuit – și nici nu era. O groază de copii nu erau hrăniți adecvat.

Dar seara eram hrăniți adecvat, fiindcă aveam propria noastră parcelă, iar legumele noastre erau bune. Îmi plăcea să cresc legume – încă îmi place și simt o plăcere tainică în asta. Aveam găini, deci și ouă, dar nu aveam parte de suficiente proteine pentru că nu ne permiteam carne decât de două ori pe săptămână.

În serile de joi aveam întotdeauna ceapă fiartă sau cartofi fierți de pe parcela noastră. Tata lua banii vinerea, iar joia deja nu mai avea nici un ban. Iarna, contoarele de gaz și electricitate se opreau și ele joia, așa că ceapa și cartofii nu se fierbeau suficient și mâncam la întunericul lămpii cu parafină.

Toată lumea de pe stradă trăia la fel. Zilele de joi cufundate în întuneric erau ceva firesc.

Nu aveam mașină, telefon sau încălzire centrală. Iarna, ferestrele înghețau pe dinăuntru.

De obicei ne era frig, dar nu-mi amintesc să ne fi deranjat lucrul ăsta. Tata nu avusese șosete în copilărie, așa că picioarele noastre, dacă nu și restul trupului, se adaptaseră.

Făceam foc din cărbuni, pe care am învățat să-l pregătesc și să-l aprind încă de când aveam cinci ani, imediat ce ne-am întors de la casa cu încălzire centrală a bunicului în casa noastră umedă, în care era curent. Tata m-a învățat cum să fac focul și eram atât de mândră de mine și de degetele mele arse și de părul meu afumat.

Era treaba mea să răsucesc bucățele de hârtie, să le înmoi în parafină și să le pun la păstrare într-o cutie de biscuiți sigilată. Tata aduna surcele și le tăia. Când venea cărbunarul, îi dădea mamei trei saci din chestia aia căreia îi ziceau praf de cărbune fiindcă vrusese s-o ia de nevastă. Mama considera asta o insultă la adresa moralității ei, însă păstra praful de cărbune.

Când se ducea la culcare – în jurul orei 6 dimineața –, mama împrăștia praful subțire, de culoarea smoalei, deasupra focului pentru a-l păstra fierbinte, în ciuda stratului îngust, și-mi lăsa cărbune să aprind iar focul în jurul orei 7.30. Stătea trează toată noaptea, ascultând emisiunile evanghelice clandestine către Rusia Sovietică, aflată în spatele Cortinei de Fier. Cosea la cuptor, cosea, tricota, cârpea și citea Biblia.

Era o femeie atât de singuratică. O femeie solitară care tânjea ca măcar o persoană s-o cunoască cu adevărat. Cred că acum o cunosc cu adevărat, dar e prea târziu.

Sau nu e?

Freud, unul dintre marii maeștri ai povestirii, știa că trecutul nu e fixat în felul în care sugerează timpul liniar. Ne putem întoarce. Putem ridica de pe jos ceea ce ne-a scăpat. Putem repara ceea ce alții au stricat. Putem vorbi cu cei morți.

Doamna Winterson a lăsat în urma ei lucruri pe care nu le putea face.

Unul dintre ele era cum să organizeze o casă.

Filosoful român Mircea Eliade vorbește despre casă – casa din punct de vedere ontologic, dar și geografic – și, cu o expresie foarte frumoasă, o numește „inima realului”.

Casa, ne spune el, este intersecția dintre două linii – cea verticală și cea orizontală. Planul vertical are raiul, sau lumea de sus, la unul dintre capete și lumea celor morți la celălalt capăt. Planul orizontal este agitația acestei lumi, mișcarea încoace și-ncolo – propria noastră mișcare, căreia i se adaugă și cea a mulțimii celorlalți.

Casa era un loc al ordinii. Un loc în care ordinea lucrurilor le strânge pe toate – pe cei vii și pe cei morți, spiritul strămoșilor și locuitorii actuali – și unde se adună și amuțește toată forfota.

Plecarea de acasă poate avea loc doar fiindcă există o casă din care să pleci. Și plecarea nu e niciodată doar o separare geografică sau spațială; e o separare emoțională – dorită sau nedorită. Statornică sau ambivalentă.

Pentru refugiat, pentru cel fără adăpost, lipsa acestei coordonate cruciale în ancorarea sinelui are consecințe severe. În cel mai fericit caz, trebuie să fie gestionată, compensată în vreun fel. În cel mai rău, o persoană dislocată nu știe efectiv încotro e nordul pentru că nu există nici un punct cardinal. Nici o direcție în care să se îndrepte busola. Casa e mult mai mult decât un adăpost; casa e centrul nostru de gravitație.

Un popor nomad învață să-și poarte casa cu el – iar obiectele familiare sunt răsfirate și reclădite azi aici, mâine dincolo. Când ne mutăm într-o altă casă, luăm cu noi conceptul invizibil de „acasă”, unul extrem de puternic. Sănătatea mintală și echilibrul emoțional nu ne cer să rămânem în aceeași casă sau în același loc, ci ne cer o structură solidă înlăuntrul nostru – iar acea structură e construită în parte din ceea ce s-a petrecut în afara noastră. Interiorul și exteriorul

vieții noastre sunt, fiecare dintre ele, coaja în care învățăm să trăim.

Pentru mine, acasă era un concept problematic. Nu reprezenta ordinea și nici nu îmi oferea siguranță. Am plecat de acasă la șaisprezece ani și, după asta, m-am tot mutat, până când în cele din urmă, aproape din întâmplare, am găsit și am păstrat două locuri, ambele modeste, unul în Londra și celălalt la țară. N-am locuit încă în nici una dintre aceste două case cu cineva.

Nu sunt total fericită în legătură cu asta, dar când am locuit împreună cu cineva, și asta vreme de treisprezece ani, n-am reușit să mă descurc decât având o groază de spațiu privat. Nu sunt dezordonată, sunt un om organizat, găsesc și fac curat cu mare plăcere, însă mi-e foarte greu să accept o altă prezență. Mi-aș dori să nu fie așa, fiindcă mi-ar plăcea foarte mult să trăiesc cu cineva pe care-l iubesc.

Pur și simplu, nu cred că știu cum să fac asta.

Așa că e mai bine să-mi accept nevoia încă nerezolvată de distanță și intimitate.

Doamna Winterson nu mi-a respectat niciodată intimitatea. Îmi scotocea prin lucruri, îmi citea jurnalele, caietele, poveștile, scrisorile. Nu mă simțeam niciodată în siguranță acasă și, când m-a făcut să plec, m-am simțit trădată. Acel sentiment dureros și cumplit că n-am aparținut și nu voi aparține niciodată nici unui loc e atenuat acum de faptul că toate casele mele sunt ale mele și pot să vin și să plec atunci când doresc.

N-am avut niciodată o cheie pentru casa din Water Street, așa că, pentru a intra, depindeam de acela care mă lăsa să intru – sau nu. Nu știu de ce îmi sunt și azi atât de dragi treptele de la intrare – pare un lucru pervers, dat fiind faptul că am petrecut atât de mult timp așezată pe ele, însă cele

două părți din casă care contau pentru mine la Accrington sunt acelea fără de care n-aș putea trăi acum.

Acestea sunt pragul și căminul.

Prietenii mei glumesc că nu vreau să închid ușa până când nu e oficial ora de mers la culcare ori până când ninge efectiv în bucătărie. Primul lucru pe care îl fac când mă trezesc dimineața e să deschid ușa din spate. Următorul lucru pe care îl fac, iarna, e să aprind focul.

Toate acele ore petrecute stând în fund pe treptele de la intrare mi-au dat un soi de afecțiune pentru spațiul liminal. Ador felul în care pisicilor le place să fie jumătate afară, jumătate înăuntru, sălbaticul și îmblânzitul; și eu sunt la fel, jumătate sălbatică, jumătate îmblânzită. Sunt domestică, însă numai dacă ușa e deschisă.

Și bănuiesc că asta e cheia: nimeni n-o să mă mai încuie vreodată înăuntru sau afară. Ușa e deschisă și eu sunt cea care o deschide.

Pragul și căminul sunt spații mitice. Fiecare dintre ele are aspecte sacre și ceremoniale în istoria miturilor noastre. Să treci pragul înseamnă să intri într-o altă lume – indiferent că e vorba de cea dinăuntru sau de cea din afară – și nu putem fi niciodată cu adevărat siguri ce e de partea cealaltă a ușii până n-o deschidem.

Toată lumea are vise despre uși familiare și încăperi necunoscute. În Narnia ajungi printr-o ușă dintr-un șifonier. În povestea lui Barbă Albastră există o ușă care nu trebuie deschisă niciodată. Un vampir nu poate trece un prag presărat cu usturoi. Deschizi ușa spre micul Tardis, iar înăuntru e un spațiu vast și schimbător.

Tradiția trecerii miresei peste prag în noua ei casă e un rit al trecerii; o lume a fost lăsată în urmă și ai intrat în alta.

Chiar și acum, când părăsim casa părintească facem mult mai mult decât să ieșim din casă cu o valiză.

Propria noastră ușă de la intrare poate fi un lucru minunat sau o priveliște de care ne e groază; rareori e doar o ușă.

Intrarea și ieșirea, diferitele lumi, spațiile semnificative sunt coordonate intime, pe care în literatura mea am încercat să le fac paradigmatic.

Istoriile personale funcționează pentru alte persoane atunci când aceste istorii devin deopotrivă paradigme și parabole. Intensitatea unei povești – să spunem povestea din *Portocalele* – o proiectează într-un spațiu mai mare decât acela pe care-l ocupa în timp și spațiu. Povestea trece pragul din lumea mea într-a ta. Ne întâlnim pe treptele poveștii.

Pentru mine, cărțile sunt o casă. Cărțile nu fac o casă – ele sunt una, în sensul că, așa cum faci cu o ușă, deschizi o carte și intri. Înăuntru e un altfel de timp și un altfel de spațiu.

E și căldură acolo – un cămin. Mă așez cu o carte și mi-e cald și bine. Știu asta de la nopțile înghețate petrecute pe trepte.

Doamna Winterson a trăit în aceeași casă de pe Water Street din 1947 până la moartea ei, în 1990. Era un sanctuar? Nu prea cred. Era locul în care își dorea să fie? Nu...

Detesta tot ceea ce era mic și meschin, și totuși a fost singurul lucru de care a avut parte. Am cumpărat eu însămi mai multe case mari de-a lungul timpului, pur și simplu pentru că încercam ceva pentru ea. Gusturile mele sunt, de fapt, mai modeste – însă nu știi asta până când nu ai cumpărat și ai vândut pentru duhul mamei tale.

„Ca majoritatea oamenilor, am trăit multă vreme cu mama și cu tatăl meu” – așa începe romanul *Portocalele*. Și se sfârșește cu tânăra femeie, să-i spunem Jeanette, întorcându-se

acasă și găsind lucrurile foarte asemănătoare cu cele lăsate în urmă atunci când a plecat – o nouă orgă electronică pentru a adăuga un pic de bas și percuție colindelor de Crăciun. Altminteri, viața era la fel cum fusese întotdeauna: silueta gigantică a mamei încovoiată în casa înghesuită, umplând-o cu veselă Royal Albert și aparate electrocasnice, ținând socotelile bisericii într-un registru contabil dublu, stând noaptea în ceața pulverizată dintr-un spray de muște ca să fumeze țigări ascunse într-o cutie pe care scria ELASTICE.

Ca majoritatea oamenilor, atunci când mă uit în urmă îmi văd casa părintească încremenită în timp; sau, mai degrabă, acum e în afara timpului, fiindcă există atât de limpede și nu se schimbă, dar nu poți intra în ea decât printr-o ușă a minții.

Îmi place că societățile preindustriale și culturile religioase fac diferența chiar și azi între două tipuri de timp: acela liniar, care este și ciclic fiindcă istoria se repetă, chiar în timp ce pare să progreseze, și acela real, nesupus ceasului sau calendarului, locul în care a trăit odinioară sufletul. Timpul real e reversibil și poate fi dat înapoi. Țsta e motivul pentru care, în riturile religioase de toate felurile, ceva ce s-a întâmplat odată e reconstituit: Paștele evreiesc, Crăciunul, Paștele creștin sau, în tradiția păgână, Sânzienele și moartea zeului. În timp ce participăm la ritual, pășim afară din timpul liniar și intrăm în timpul real.

Timpul este cu adevărat închis doar atunci când trăim într-o lume mecanizată. În astfel de condiții, ne preschimbam în paznici ai ceasului și servitori ai timpului. Precum tot restul vieții, timpul devine uniform și standardizat.

Când am plecat de-acasă, la șaisprezece ani, am cumpărat un covoraș. Era lumea mea, făcută sul. În orice odaie, în orice loc temporar stăteam, desfăceam covorul. Era harta sinelui

meu. Invizibile altora, dar păstrate de covor, erau toate locurile în care am stat — pentru câteva săptămâni, pentru câteva luni. În prima noapte petrecută în orice loc nou, îmi plăcea să stau în pat și să mă uit la covor ca să-mi amintesc că aveam ce-mi trebuia, chiar dacă ceea ce aveam era atât de puțin.

Câteodată trebuie să trăiești în locuri precare și temporare. Locuri nepotrivite. Locuri greșite. Uneori locurile sigure nu te ajută.

De ce am plecat de-acasă la șaisprezece ani? Era una dintre acele decizii importante care îți schimbă tot restul vieții. Când mă uit în urmă, mi se pare că mă aflu la limita bunului simț și că lucrul cel mai logic pe care l-aș fi putut face ar fi fost să tac, să-mi văd de treabă, să învăț să mint mai bine și să plec mai târziu.

Am observat că a face lucrul cel mai logic e o idee bună doar atunci când ai de luat decizii minore. Când e vorba de lucruri care îți pot schimba viața, trebuie să riști.

Și apoi vine șocul: când riști, când faci ceea ce trebuie, când ajungi la marginea prudenței și pășești pe teritoriu necunoscut, lăsând în urmă toate mirosurile și luminile familiare, descoperi că nu simți nici o bucurie imensă și nici vreo energie uriașă.

Ești nefericit. Lucrurile se înrăutățesc.

E un timp al tristeții. Pierdere. Frică. Ne bombardăm cu întrebări care ne macină. Și apoi ne simțim împușcați și răniți.

Apoi toți lașii vin la tine și-ți zic:

— Vezi? Ți-am zis eu.

De fapt, nu ți-au spus nimic.

Biserica

„ASTA NU-I O BISERICĂ – este un duplex cu două case înghe-
sute una într-alta.”

Biserica Penticostală Elim, de pe Blackburn Road, în Accrington, a fost centrul vieții mele vreme de șaisprezece ani. Nu avea nici strane, nici altar, nici naos, nici pristol, nici vitralii, nici lumânări și nici orgă.

Avea scaune pliante din lemn, un amvon scund și lung – mai mult o scenă decât paralelipipedul tradițional așezat pe picioroange –, un pian de cârciumă și un bazin.

Bazinul putea fi umplut cu apă pentru slujbele noastre de botez. Așa cum Iisus își botezase discipolii în Iordan, și noi îi cufundam pe credincioși cu totul în bazinul adânc cu apă caldă, ce trebuia încălzit la foc mic cu o zi înainte de slujbă.

Candidații la botez primeau o cutiuță pentru proteze și ochelari. Până când doamna Smalley a deschis gura sub apă ca să-I aducă laude Domnului și și-a pierdut dinții de sus, cutiuța era doar pentru ochelari. Pastorul nu știa să înoate, așa că un membru al congregației a trebuit să plonjeze rapid

În apă și să-i scoată; am cântat cu toții *Am să vă fac Pescari de Oameni* ca încurajare, dar sentimentul general era că a-ți pierde o proteză este o nenorocire, dar a-ți pierde ambele proteze era pură neglijență. Așa că botezul se petrecea fără proteze, dacă aveai – și majoritatea oamenilor aveau.

A existat o dezbatere aprinsă despre îngroparea/incinerarea cu sau fără proteze dentare.

Asemenea majorității grupurilor evanghelice, Elim credea în reînvierea trupului la Judecata de Apoi – doamna Winterson nu credea, dar nu zicea nimic. Întrebarea era: dacă ți-ai scos dinții, iar asta era un lucru foarte la modă până prin anii 1960, aveai să-i primești înapoi la Judecata de Apoi? Dacă da, oare cei falși nu aveau să te încurce? Dacă nu, aveai să fii obligat să-ți petreci veșnicia fără dinți?

Unii ziceau că nu contează, fiindcă în viața de apoi n-o să mănânce nimeni; alții ziceau că, dimpotrivă, contează foarte mult, fiindcă vom dori să arătăm cât se poate de bine pentru Iisus...

Și tot așa.

Doamna Winterson nu voia ca trupul să îi fie reînviat pentru că nu și-l iubise niciodată, nici măcar o singură clipă dintr-o singură zi. Însă, deși credea în Sfârșitul Lumii, era de părere că reînvierea trupului se susține din punct de vedere științific. Când am întrebat ce vrea să spună, mi-a zis că a văzut buletinele de știri despre Hiroshima și Nagasaki și știe totul despre Robert Oppenheimer și Proiectul Manhattan. Trecuse prin război. Fratele ei fusese în aviație, tata în armată – era viața lor, nu un trecut îndepărtat. Zicea că după bomba atomică nu mai puteai crede în masă, era vorba doar despre energie. „Viața asta e numai masă. Când ne vom duce, vom fi doar energie, asta-i tot.”

M-am gândit mult la asta de-a lungul anilor. Ea înțelesese ceva infinit mai complex și absolut simplu. Pentru ea, în

Cartea Revelației, „lucrurile lumești” ce vor pieri, „cerurile și pământul făcute sul, ca un pergament”, erau demonstrații ale mișcării inevitabile de la masă la energie. Unchiul ei, fratele multiubit al mamei multiubite, fusese om de știință. Ea însăși era o femeie inteligentă și, undeva la mijloc, între teologia dementă și politica brutală, depresia flamboiantă și refuzul cărților, al științei, al vieții, se uitase la explozia bombei atomice și înțelesese că adevărata natură a lumii este energie, și nu masă.

Însă nu pricepuse niciodată că energia putea să fie adevărata ei natură, dacă ar fi ales să fie vie. Nu avea nevoie să se lase imobilizată în masă.

Candidații la botez purtau o cămașă lungă și albă, fie rușinați, fie dezinvolți, și pastorul le puneă această întrebare simplă:

— Îl primești pe Domnul nostru Iisus Hristos ca pe Mântuitorul tău?

Răspunsul era „Îl primesc”. În momentul ăsta, candidatul intra în apă și, cu ajutorul a doi bărbați voinici în fiecare parte, era cufundat total – murind pentru vechea sa viață și ieșind la suprafață către ziua cea nouă. Din nou în picioare și uzi flească, botezații își primeau înapoi dinții și ochelarii și erau trimiși să se usuce la bucătărie.

Slujbele de botez erau foarte populare și urmate întotdeauna de o masă alcătuită din musaca de cartofi și carne.

Biserica Elim nu botează prunci. Botezul e pentru adulți sau pentru cei aflați aproape de maturitate – eu aveam treisprezece ani. Nimeni nu poate fi botezat de Elim decât dacă își încredințează viața lui Iisus și înțelege ce înseamnă asta. Porunca lui Iisus ca adepții lui să fie născuți de două ori, nașterea naturală și nașterea spirituală, se află în consens cu ceremoniile religioase de inițiere, atât păgâne, cât și tribale.

Trebuie să existe un rit al trecerii, unul făcut în cunoștință de cauză, între viața dată de noroc și împrejurare și viața aleasă.

Există avantaje psihologice în alegerea în mod conștient a unei vieți și a unui mod de viață – și în a nu accepta pur și simplu viața ca pe un dar animalic, trăit conform hazardului inerent naturii și șansei. „A doua naștere” protejează psihicul, îndemnând atât la introspecție, cât și la căutarea unui sens.

Știu că întregul proces devine foarte ușor un alt soi de memorare pe de rost, în care nu alegi nimic și orice răspunsuri, oricât de tâmpite ar fi, sunt preferate interogației oneste. Însă principiul rămâne valabil. Am văzut o mulțime de bărbați și femei din clasa muncitoare – inclusiv eu – trăind o viață mai profundă, mai plină de substanță decât ar fi fost posibil fără Biserică. Aceștia nu erau oameni educați; studiul Bibliei le-a antrenat creierul. Se întâlneau după serviciu și discutau zgomotos. Sentimentul apartenenței la ceva mare, la ceva important le oferea unitate și semnificație.

Pentru ființa umană, o viață fără sens nu are nimic din demnitatea animală a lipsei conștiinței de sine; nu putem să ne mulțumim pur și simplu să mâncăm, să dormim, să vânăm și să ne reproducem – suntem creaturi care caută un sens. Lumea occidentală s-a eliberat de religie, dar nu și de impulsurile religioase; banii și traiul fără griji, progresul social pur și simplu nu sunt de ajuns.

Va trebui să aflăm noi căi de a găsi sensul – dar nu e clar cum se va întâmpla acest lucru.

Însă pentru membrii Bisericii Penticostale Elim din Accrington viața era plină de miracole, semne, minuni și scop practic.

Așa începuse această mișcare, în 1915, în Monaghan, Irlanda, deși fondatorul, George Jeffreys, era galez. Numele

Elim vine din *Ieșirea* 15:27. Moise își târșăie picioarele prin deșert cu israeliții și toți se simt groaznic, sunt obosiți și caută un semn de la Dumnezeu, când, brusc, „au ajuns la Elim, unde erau douăsprezece izvoare de apă și șaptezeci de pomi de finic. Și au tăbărât acolo, lângă apă”.

Dacă o găină nu făcea ouă, te rugai deasupra ei și în mod sigur avea să apară un ou. Slujbele noastre de Paște binecuvântau întotdeauna găinile și o mulțime de oameni le respectau; ale noastre se aflau pe parcela noastră, majoritatea se aflau în curțile oamenilor. Vizita unei vulpi se preschimba curând într-o parabolă despre modurile tâlhărești de acțiune ale Satanei. O găină care nu voia să facă ouă indiferent cât de tare te rugai deasupra ei era ca un suflet ce-i întorcea spaatele lui Iisus – mândru și neproductiv.

Dacă-ți întindeai rufele pe sârmă și ploua, puneai câțiva credincioși să se roage pentru un vânt bun, să le usuce. Cum nimeni n-avea telefon, adesea apăream unii la ușa altora, cerând ajutorul. Nu și doamna Winterson – ea se ruga singură. Și o făcea stând în picioare, mai mult ca un profet din Vechiul Testament decât ca o păcătoasă îngenunchată.

Suferința îi era armură. Încet-încet, i-a devenit a doua piele. Și atunci nu i-am mai putut-o da jos. A murit fără analgezice și în dureri cumplite.

Pentru noi, restul, pentru mine, siguranța unui Dumnezeu aflat în preajmă dădea un sens nesiguranței. Nu aveam conturi bancare, telefoane, mașini, WC-uri în casă, adesea nici covoare, nici siguranța locului de muncă și doar foarte puțini bani. Biserica era un loc al ajutorului reciproc și al posibilităților imaginației. Nu cunosc pe nimeni, inclusiv eu, care să se fi simțit prins în capcană și lipsit de speranță. Ce conta că nu dețineam decât o pereche de pantofi și că n-aveam ce mânca în serile de joi, înainte de chenzină? „Căutați mai întâi împărăția Domnului și toate acestea vi se vor adăuga vouă...”

Bun sfat – dacă împărăția Domnului este locul valorii adevărate, un loc care nu este legat de faptele și oamenii de fiecare zi, dacă este un loc pe care-l iubești așa cum e...

Într-o lume ce a devenit utilă și pragmatică, simbolul împărăției Domnului – și e un simbol, nu un loc – reprezintă provocarea iubirii în fața aroganței puterii și a iluziilor bogăției.

Luni seara – Seara surorilor

Marți seara – Studiul Bibliei

Miercuri seara – Întâlnirea de rugăciune

Joi seara – Seara bărbaților/Black and Decker¹

Vineri seara – Seara tineretului

Sâmbătă seara – Întâlnire pentru atragerea de noi convertiți (pe teren)²

Duminica – Toată ziua

Serile bărbaților/Black and Decker erau întâlniri practice pentru a face reparații la clădirea bisericii sau pentru a-l ajuta pe unul dintre frați acasă. Întâlnirile de sâmbătă seară pentru atragerea de noi membri erau în realitate punctul culminant al săptămânii pentru că asta însemna, de obicei, o excursie la o altă biserică sau, vara, o cruciadă a corturilor.

Biserica noastră avea un cort uriaș și în fiecare vară mergeam peste tot cu Cruciada Gloriei. Mama și tatăl meu s-au recăsătorit într-un astfel de cort, pe un teren viran de sub viaductul din Accrington.

Mama iubea Cruciadele Gloriei. Sunt sigură că nu credea nici jumătate din ceea ce ar fi trebuit să creadă și inventa destul de mult în materie de teologie. Însă cred că noaptea

¹ Firmă de echipamente pentru îngrijirea casei și grădinii.

² Serie de slujbe religioase ținute pentru a-i atrage pe membrii activi ai unei alte congregații.

aceea din cortul cruciadei, când ea și tata l-au găsit pe Domnul, a convins-o să nu plece de acasă cu o valijoară ca să nu se mai întoarcă niciodată.

Așadar, în fiecare an, când doamna Winterson vedea cortul instalat pe câmp și auzea armoniul cântând *Rabdă cu Mine*, mă apuca de mână și zicea:

— Simt mirosul lui Iisus.

Mirosul de pânză de cort (întotdeauna plouă în nord în timpul verii) și mirosul de după aceea, de supă aflată pe foc și de hârtie umedă tipărită cu imnuri: așa miroase Iisus.

Dacă vrei să salvezi suflete – și cine nu vrea –, atunci cortul pare cea mai potrivită structură temporară. Este o metaforă pentru viața asta vremelnică a noastră – fără nici o bază solidă și oricând gata să fie luată pe sus de vânt. Este o poveste de iubire cu elementele naturii. Vântul suflă, cortul flutură, cine de aici se simte pierdut și singur? Răspuns – noi toți. Armoniul cântă *Ce prieten avem în Iisus*.

Într-un cort simți empatia cu ceilalți, chiar și atunci când nu-i cunoști. Simplul fapt că te afli într-un cort împreună cu ei reprezintă un fel de legătură și, atunci când vezi chipuri zâmbitoare și când simți în nări mirosul supei, iar persoana de lângă tine te întreabă cum te cheamă, atunci e destul de posibil să-ți dorești să fii salvat. Mirosul lui Iisus este unul bun.

Cortul reprezenta ceea ce fusese războiul pentru toți cei de vârsta părinților mei. Nu viață reală, ci un interval în care regulile obișnuite nu se aplică. Puteai să uiți de facturi și de toate grijile. Aveai un țel comun.

Îi văd. Tata în jacheta lui tricotată și cravata tricotată, stând în deschizătura cortului și dând mâna cu oamenii care

intră; mama, la jumătatea culoarului de acces, ajutând lumea să-și găsească loc.

Și iată-mă și pe mine, împărțind foi cu imnurile sau conducând corurile – bisericile evanghelice au o mulțime de coruri, cu strofe scurte, precise și vesele, cu melodii pline de însuflețire, deci ușor de memorat. Cum ar fi *Înveseliți-vă, voi, sfinți ai Domnului*.

E greu să înțelegi contradicțiile dacă nu le-ai trăit; camaraderia, fericirea simplă, bunătatea, împărtășirea, plăcerea de-a avea ceva de făcut în fiecare seară într-un oraș în care nu exista nimic altceva de făcut – și apoi să pui toate astea față în față cu cruzimea dogmei, abjecta rigiditate a interdicției de a consuma alcool și țigări, fără sex (sau, dacă erai căsătorit, cât mai puțin sex posibil), fără mers la cinema (s-a făcut o excepție pentru Charlton Heston în *Cele Zece Porunci*), fără a citi altceva decât literatură religioasă, fără haine scumpe (nu că ni le-am fi putut permite), fără dans (decât dacă avea loc în biserică și era vorba de un soi de gigă irlandeză sau extaz divin), fără muzică pop, fără cărți de joc, fără cârciumi – nici măcar ca să bei un suc de portocale. Televizorul era OK, dar nu duminica. Duminica îl acopereai cu o pânză.

Dar îmi plăcea când începeau Cruciadele Gloriei, în vacanțele școlare, și puteai să te sui pe bicicletă și să pedalezi cincizeci-șaizeci și ceva de kilometri până unde era instalat cortul și cineva îți dădea un cârnat sau o plăcintă, după care se făcea ora întâlnirii și, multe ore mai târziu, toți cei care călătoriseră se băgau în sacii de dormit și se culcau pe podea. Și pe urmă porneam iar pe bicicletă, către casă.

Doamna Winterson venea singură cu autobuzul, ca să poată fuma.

Într-o zi, a adus-o pe Tanti Nellie cu ea. Amândouă erau fumătoare, dar făcuseră un pact să nu spună nimănui. Tanti

Nellie fusese metodistă, dar se răzgândise. Toată lumea îi spunea Tanti Nellie, deși nu avea nici o rudă. Cred că s-a născut cu numele de Tanti Nellie.

Stătea cu chirie în mahala, într-o clădire din piatră, cu o cameră sus și una jos, o fostă locuință a fabricii. Împărțea WC-ul exterior cu alte două case. Era foarte curat – toaletele de afară trebuiau să fie întotdeauna foarte curate –, iar acesta avea o fotografie cu regina Elisabeta a II-a în tinerețe, în uniformă militară. Cineva scrisese pe perete: DUMNEZEU S-O BINECUVÂNTEZE.

Tanti Nellie împărțea closetul, dar își avea propriul robinet în aer liber, care îi dădea apă rece, iar înăuntru avea o sobă de fier cu cărbuni și un ceainic mare de tablă pe plită, precum și un fier greu de călcat. Noi bănuiam că încă folosește fierul masiv ca să-și calce hainele, iar noaptea pune fierul în pat, să-l încălzească.

Era necăsătorită, cu picioare crăcănate, cu păr creț, subțire, ca cineva care n-a avut niciodată suficientă mâncare, și n-o vedeai niciodată fără pardesiu.

Când femeile au venit s-o spele, au trebuit să-i taie nasturii hainei ca să i-o scoată și au zis că era mai degrabă tablă ondulată decât tweed.

Apoi au descoperit că purta lenjerie de lână, inclusiv un maiou cu nasturi, ciorapi de lână și un soi de jupă din petice de tot felul – cred că, de-a lungul anilor, tot cususe și tăiasse la ea. În jurul gâtului avea un fular gros bărbătesc de mătase, invizibil sub haină, iar acest fular era un veritabil lux, care a dus la tot felul de speculații – oare avea un iubit?

Dacă avusese, probabil că asta se întâmplase în timpul războiului. Prietena ei zicea că orice femeie avea un iubit în timpul războiului – însurat sau nu, asta fusese situația.

Indiferent cum era – sau fusese –, acum purta fularul și lenjeria de corp și pardesiul și nimic altceva. Nu tu rochie, nu tu fustă, nu tu bluză.

Ne-am întrebat dacă în ultima vreme fusese prea bolnavă ca să se mai îmbrace, deși continua să meargă la biserică și la piață. Nimeni nu-i cunoștea vârsta.

Era prima oară când vreuna dintre noi urcase la etaj.

Mica odaie era golașă – o ferăstruică acoperită cu ziăre, să-i țină de cald. Un preș țesut, pe dușumea – ți-l făceai singur din bucăți de bumbac; îl simțeai aspru sub tălpi, zăcând acolo ca un câine trist.

Exista și un pat din fier, cu o plapumă de puf toată numai movilițe – genul de plapumă făcută cu puf de la o singură găscă.

Exista și un scaun, cu o pălărie prăfuită pe el. Exista și o oală, pentru nevoile de peste noapte. Exista și o fotografie pe perete, cu Tanti Nellie în tinerețe, purtând o rochie neagră cu buline albe.

Exista și un bufet, iar în bufet se aflau două seturi curate de lenjerie de corp cârpită și două perechi curate de dresuri de lână. Atârnată și învelită în hârtie cafenie – rochia cu buline. Avea bureței de absorbit transpirația la subsuori, ca pe vremea de dinaintea apariției deodorantului. Seara, spălai pur și simplu bureții și dresurile.

Ne-am uitat peste tot, dar efectiv nu aveai la ce să te uiți. Tanti Nellie își ținea mereu pardesiul pe ea pentru că nu avea nici o altă haină.

Femeile au spălat-o și au îmbrăcat-o în rochia cu buline. Mi-au arătat cum să faci un răposat să arate bine. Nu era primul mort pe care-l vedeam – stătusem și mâncasem sandvișuri cu gem cu bunica cea moartă, iar în nord, în anii 1960, sicriile erau ținute deschise acasă vreme de trei zile și nimeni nu avea nici o problemă.

Dar să atingi un mort e ciudat – încă mi se pare ciudat. Pielea se schimbă atât de repede și totul se micșorează. Și totuși, nu aș da trupul pe care-l iubesc unui străin, să-l spele și să-l îmbrace. Este ultimul lucru pe care-l poți face pentru cineva și ultimul lucru pe care-l puteți face împreună – trupurile voastre împreună, ca pe vremuri. Nu, nu e treabă pentru un străin...

Cel mai probabil, Tanti Nellie avea foarte puțini bani. De două ori pe săptămână, îi aduna pe toți copiii din vecini care încăpeau în singura ei odaie și făcea supă de ceapă sau de cartofi, iar toți copiii își aduceau propria cană și-și puneau singuri de pe plită, cu polonicul.

Îi învăța cântece și le spunea povești din Biblie; treizeci sau patruzeci de copii uscățivi și flămânzi făceau coadă afară și uneori aduceau câte ceva de la mamele lor – chifle sau caramelle –, și toată lumea le împărțea. Toți aveau păduchi. Toți o iubeau și ea îi iubea. Își numea căsuța igrasioasă, cu o singură fereastră și pereți negri, „Colțul soarelui”.

A fost prima mea lecție despre iubire.

Aveam nevoie de lecții despre iubire. Încă am nevoie, pentru că nimic nu poate fi mai simplu și nimic nu poate fi mai dificil decât dragostea.

Dragostea necondiționată este ceea ce trebuie să aștepte copilul de la părinte, deși rareori se întâmplă așa. Eu n-am avut parte de asta și am fost un copil foarte agitat și mereu la pândă. Eram și o mică bătaușă fiindcă n-aveam de gând să las pe nimeni să mă bată sau să mă vadă plângând. Nu mă puteam relaxa acasă, nu puteam dispărea într-un spațiu cu zgomot de fond perpetuu, unde să fiu singură în prezența altuia. Din cauza Morților Răposați ce rățăceau în bucătărie, a șoarecilor deghizați ca ectoplasmă, a acceselor bruște de

cântat la pian, a revolverului de pe vremuri, a neobositului lanț muntos deprimat care era mama mea, a clipelor înfricoșătoare de dinainte de culcare – dacă tata era de serviciu și ea se culca însemna c-o să stea cu lumina aprinsă toată noaptea, citind despre Sfârșitul Lumii –, iar Apocalipsa însăși nu era niciodată prea departe, ei bine, casa noastră nu era chiar locul ideal în care să te relaxezi.

Majoritatea copiilor cresc lăsând ceva afară pentru Moș Crăciun, atunci când coboară pe coș. Eu făceam daruri pentru cei Patru Călăreți ai Apocalipsei.

— O să fie în seara asta, mamă?

— Nu întreba pentru cine bat clopotele.

Doamna Winterson nu avea un temperament care să te aline. Dacă i-ai fi cerut mângâiere, n-aveai s-o primești nicicând. N-am întrebat-o niciodată dacă mă iubește. Mă iubea în zilele în care era capabilă de iubire. Cred cu adevărat că mai mult de atât nu putea.

Când nu te poți bizui pe dragoste și ești copil, presupui ca așa e dragostea, că trăsătura ei definitorie este că nu te poți bizui pe ea. Copiii nu dau vina pe părinții lor decât mult mai târziu. La început ți se fixează în minte dragostea pe care o primești.

Eu nu știam că dragostea poate avea continuitate. Nu știam că dragostea omenească e un lucru pe care te poți baza. Dumnezeuul doamnei Winterson era Dumnezeuul Vechiului Testament și e posibil să fie un lucru rău pentru dragoste încercarea de a te modela după o zeitate care le cere „copiilor” săi dragoste absolută, fără să-i pese vreun pic atunci când îi îneacă (Arca lui Noe), când încearcă să-i ucidă pe aceia care-l aduc la disperare (Moise) și când îl lasă pe Satana să-i distrugă viața celui mai nevinovat dintre ei (Iov).

Adevărat, Dumnezeu se reformează și devine mai bun grație relației sale cu oamenii, dar doamna Winterson nu era genul interactiv; nu-i plăceau oamenii și nici nu s-a reformat, nici n-a devenit mai bună. Întotdeauna încerca să mă doboare, după care făcea o prăjitură ca să îndrepte situația și foarte adesea, după ce mă înclua afară, în seara următoare mergeam amândouă până la prăvălia cu pește și cartofi prăjiți și stăteam pe banca de afară și mâncam din pachetul învelit în ziare și ne uitam la trecători.

Cea mai mare parte a vieții mele m-am comportat în același mod, fiindcă asta e ceea ce am învățat eu despre dragoste.

Adaugă la asta propria-mi fire sălbatică și intensă, iar dragostea devine destul de periculoasă. Nu am încercat niciodată drogurile, dar am încercat dragostea – genul de dragoste dementă și nesăbuită, care mai mult distruge decât vindecă, mai mult sfâșie inima decât o vindecă. Și m-am luptat și am lovit cu putere, iar a doua zi am încercat să îndrept lucrurile. Și am plecat fără o vorbă și nu mi-a păsat.

Dragostea e plină de însuflețire. Nu mi-am dorit niciodată varianta caldută. Dragostea e putere nestăvilită. Nu mi-am dorit niciodată varianta diluată. Nu m-am ferit niciodată de imensitatea dragostei, dar n-am avut nici cea mai mică idee că dragostea poate fi un punct de sprijin la fel de sigur ca soarele. Răsăritul zilnic al dragostei.

*

Tanti Nellie preschimba iubirea în supă. Nu voia mulțumiri și nu „făcea bine”. În fiecare marți și joi îi hrănea cu dragoste pe toți copiii pe care îi găsea și, chiar dacă Cei Patru Călăreți ai Apocalipsei ar fi dărâmat WC-ul de afară

și ar fi intrat călare în bucătăria cu pardoseală din piatră, ar fi primit și ei supă.

Câteodată mă duceam și eu la căsuța ei, însă nu mă gândeam niciodată la ceea ce făcea. Doar mai târziu, mult mai târziu, încercând să reînvăț iubirea, am început să mă gândesc la acea continuitate simplă și la ce însemna ea. Poate că, dacă aș fi avut copii, aș fi ajuns acolo mai repede, dar poate că mi-aș fi rănit propriii copii așa cum fusesem rănită și eu.

Nu e niciodată prea târziu să înveți să iubești.

Dar e înfricoșător.

La biserică auzeam despre dragoste în fiecare zi, iar într-o zi, după întâlnirea de rugăciune, o fată mai mare decât mine m-a sărutat. A fost primul meu moment de recunoaștere și dorință. Aveam cincisprezece ani.

M-am îndrăgostit – ce altceva puteam să fac?

Eram ca orice pereche de adolescenți de felul lui Romeo și al Julietei – mergeam cu capul în nori, ne întâlneam pe furiș, ne trimiteam bilețele la școală, vorbeam despre cum o să fugim și o să ne deschidem o librărie. Am început să facem dragoste în casa ei, fiindcă mama ei lucra noaptea. Apoi, într-o seară, a venit să doarmă la noi, în Water Street, ceea ce era foarte neobișnuit, căci doamna Winterson ura musafirii.

Însă Helen a venit să stea cu mine și, în timpul nopții, ne-am culcat în același pat. Am adormit. Mama a intrat cu lanterna ei. Îmi amintesc că ne-am trezit cu lumina lanternei în ochi, iar lumina lanternei era ca un far de mașină ce trecea de la chipul lui Helen la al meu. Lumina lanternei, căzând pe patul îngust și afară pe fereastră, ca un semnal.

Era un semnal. Era semnalul că a venit sfârșitul lumii.

Doamna Winterson era o adeptă a escatologiei. Credea în Sfârșitul Lumii și îl puneă în scenă. Acasă, starea noastră

emoțională era întotdeauna una la limită. Lucrurile erau de obicei finale. Adeseori chiar se terminau definitiv. Când m-a prins furând bani, a zis: „N-o să mai am niciodată încredere în tine.” Și n-a mai avut. Când a aflat că țin un jurnal, a zis: „Eu n-am avut niciodată secrete față de mama mea... Dar eu nu sunt mama ta, așa-i?” Și, după asta, n-a mai fost niciodată mama mea. Când am vrut să învăț să cânt la pianul ei, a zis: „Când te întorci de la școală, pianul va fi deja vândut.” Și așa a fost.

Dar culcată în pat, făcându-mă că nu văd lumina lanternei, făcându-mă că dorm, și apoi îngropându-mă la loc în mirosul lui Helen, am reușit să cred că nu se întâmplase nimic – fiindcă, de fapt, nici nu se întâmplase. Nu atunci.

N-am știut că o lăsase pe Helen să stea cu mine pentru că era în căutarea unei dovezi. Interceptase o scrisoare. Ne văzuse ținându-ne de mâini. Văzuse felul în care ne uitam una la alta. Avea mintea bolnavă și în ea nu era loc pentru spațiul liber și curat pe care îl creasem noi.

A doua zi dimineată n-a spus nimic. Și n-a zis nimic multă vreme. Abia dacă mi-a adresat vreun cuvânt, dar se închidea adesea în sine. Lucrurile erau calme, ca înainte de un raid aerian.

Și apoi a pornit raidul aerian.

*

Era o slujbă obișnuită de duminică dimineată. Întârziase puțin. Am observat că toată lumea se uită la mine. Am cântat, ne-am rugat, apoi pastorul a zis că doi membri ai congregației sale sunt vinovați de păcate dezgustătoare. A citit pasajul din *Romani* 1:26: „Femeile lor au schimbat fireasca rânduială cu cea împotriva firii...”

Mi-am dat seama de la primele lui cuvinte ce avea să urmeze. Helen a izbucnit în lacrimi și a fugit afară din biserică. Mie mi s-a spus să mă duc cu pastorul. Era răbdător. Era tânăr. Nu cred că își dorea scandal. Însă doamna Winterson dorea scandal și avea de partea ei destui adepți din vechea gardă. Urma să aibă loc o exorcizare.

Nimeni nu putea crede că o persoană atât de credincioasă ca mine ar fi putut face sex – și cu o altă femeie, pe deasupra –, decât dacă era implicat un diavol.

Am spus că nu există nici un diavol. Am zis că o iubesc pe Helen.

Tonul meu sfidător a înrăutățit și mai tare lucrurile. Eu nici măcar nu știam că am un diavol în trup, în vreme de Helen l-a recunoscut pe al ei imediat și a zis da, da, da. Am urât-o pentru asta. Oare iubirea valora atât de puțin încât puteai să renunți la ea atât de ușor?

Răspunsul era da. Greșeala pe care o făceau la biserică era să uite că eu îmi începusem viețișoara gata să fiu dată altora. Dragostea n-a rezistat la nașterea mea, iar acum se sfâșia în bucăți. Nu voiam să cred că dragostea este o țesătură atât de fragilă. Am ținut strâns de ea, fiindcă Helen voia să-i dea drumul.

Tata n-a vrut să aibă nimic de-a face cu exorcizarea, însă nici n-a încercat s-o oprească. Și-a luat ore suplimentare la fabrică, iar mama a fost aceea care i-a lăsat pe vârstnici să intre pentru slujba de rugăciune și renunțare. Ei se ocupau de rugăciune, eu trebuia să mă ocup de renunțare. Ei și-au jucat rolul. Eu nu mi l-am jucat pe-al meu.

Se spune că diavolul, când iese, poate să dea foc draperiilor; sau poate să intre în câine, care face spume la gură și trebuie strangulat. Existaseră cazuri când diavolii intraseră în diverse piese de mobilier. Odată, un diavol a intrat într-un picup – de fiecare dată când biata femeie fixa acul la *Cântece*

de laudă, auzea numai niște gălgâieli maniacale. Brațul cu ac a fost trimis la binecuvântare și, când a fost pus la loc, diavolul dispăruse. Poate că fusese ceva în neregulă cu brațul, dar nimeni n-a pomenit de asta.

Diavolii fac să se strice mâncarea, pândesc în oglinzi, trăiesc în grupurile în care există Bârloguri ale Viciilor – cârciumi și prăvălii de pariuri – și le plac măcelăriile. Îi atrage sângele...

Când am fost încuiată în salon, cu draperiile trase, fără mâncare sau căldură vreme de trei zile, eram cât se poate de sigură că n-am nici un diavol în mine. După trei zile în care s-au rugat pentru mine cu schimbul și în care nu mi s-a permis să dorm mai mult de câteva ore consecutiv, am început să cred că tot Iadul se află în inima mea.

La sfârșitul calvarului, pentru că încă o țineam pe-a mea, am fost bătută în mod repetat de unul dintre cei vârstnici. Nu înțelegeam că pervertesc planul Domnului de a avea relații sexuale normale?

Am zis că mama nu vrea să doarmă în același pat cu tata – asta e relație sexuală normală?

M-a trântit în genunchi, să mă căiesc pentru acele cuvinte, și am simțit umflătura din pantalonii lui. A încercat să mă sărute. A zis c-o să fie mai bine decât cu o fată. Mult mai bine. Mi-a băgat limba în gură. I-am mușcat-o. Sânge. O groază de sânge. S-a rupt filmul.

M-am trezit în patul meu, în cămăruța pe care mama o făcuse pentru mine când obținuse aprobarea pentru a construi o baie. Îmi plăcea micul meu dormitor, însă nu era un loc sigur. Îmi simțeam mintea curată și limpede. Probabil că era limpezimea pe care ți-o dă foamea, dar eram sigură de ceea ce am de făcut. Aveam să fac orice doreau ei, însă doar de ochii lor. În interior, aveam să-mi clădesc un sine nou – unul pe care ei să nu-l poată vedea. Exact cum făcusem și după arderea cărților.

M-am ridicat. În fața mea era mâncare. Am mâncat-o. Mama mi-a dat aspirină.

Am zis că-mi pare rău. Mi-a replicat:

— Așchia nu sare departe de trunchi.

— Te referi la mama mea?

— La șaispe ani se ducea deja cu bărbați.

— De unde știi asta?

Nu mi-a răspuns. A zis:

— Nu pleci din casa asta, noapte sau zi, până nu promiți că n-o mai vezi niciodată pe fata aia.

Am spus:

— Promit să n-o mai văd niciodată pe fata aia.

În noaptea aceea m-am dus la Helen. Casa ei era cufundată în întuneric. Am bătut la ușă. Nu mi-a răspuns nimeni. Am așteptat și-am așteptat și, după un timp, Helen a venit din spatele casei. S-a rezemat de peretele vărui. Nu se putea uita la mine.

— Ți-au făcut rău? a zis.

— Da. Ție?

— Nu... Le-am spus tot... Ce-am făcut...

— Asta ne privea pe noi, nu pe ei.

— A trebuit să le spun.

— Sărută-mă.

— Nu pot.

— Sărută-mă.

— Nu mai veni. Te rog să nu mai vii niciodată.

M-am dus acasă pe drumul cel mai ocolit, să nu fiu văzută de nimeni, din întâmplare, ieșind din casa lui Helen. Prăvălia cu cartofi prăjiți era deschisă și aveam suficienți bani. Mi-am cumpărat o pungă și m-am așezat pe un zid.

Deci asta e – nu Heathcliff, nu Cathy, nu Romeo și Julieta, nu dragoste întinsă de la un capăt la altul al lumii. Credeam că putem merge oriunde. Credeam că putem fi hartă și glob, drum și busolă. Credeam că fiecare dintre noi e lumea celeilalte. Credeam...

Nu eram iubite, eram chiar iubirea.

I-am spus asta doamnei Winterson – nu atunci, mai târziu. A înțeles. A fost cumplit să-i spun asta. De-asta i-am și zis.

Dar în seara aceea exista numai Accrington și felinarele de pe stradă și cartofii prăjiți și autobuzele și drumul alene către casă. Autobuzele din Accrington erau vopsite în roșu, albastru și auriu – culorile Regimentului East Lancashire, The Accrington Pals, celebri pentru că fuseseră scunzi, curajoși și condamnați de soartă, făcuți una cu pământul în Bătălia de pe Somme. Autobuzele încă aveau apărătoarele vopsite în negru, în semn de respect.

Trebuie să ne amintim. Nu trebuie să uităm.'

— O să-mi scrii?

— Nu te cunosc. Nu te pot cunoaște. Te rog, nu te mai întoarce.

Nu știu ce s-a ales de Helen. A urmat teologia și s-a măritat cu un fost militar care avea de gând să devină misionar. I-am întâlnit odată, mai târziu. Era arogantă și nevrotică. El era sadic și neatrăgător. Dar e normal să spun asta, nu-i așa?

După exorcizare am intrat într-un soi de stare de suferință mută. Am început să-mi iau cortul și să dorm afară, lângă parcelă. Nu voiam să fiu lângă ei. Tata era nefericit. Mama era bolnavă mintal. Eram ca niște refugiați în propria noastră viață.

Accrington

LOCUIAM PE O STRADĂ LUNGĂ CÂT O ZI DE POST, cu un oraș la poale și un deal în vârf.

Orașul se întinde la poalele dealului Hameldon spre est și ale colinelor Haslingden către sud, iar din aceste dealuri coboară trei izvoare către vest, nord-vest și nord pentru a se uni în apropierea vechii biserici și curg către vest, către Hyndburn, ca și cum ar fi un singur pârâu. Orașul s-a dezvoltat de-a lungul drumului de la Ciltheroe până la Haslingden și spre sud, numit aici Whalley Road, apoi Abbey Street și Manchester Road.

din *O istorie a Comitatului Lancaster: Volumul 6*,
de WILLIAM FARRER & J. BROWNBILL (editori), 1911.

Prima menționare a orașului Accrington apare în *Cartea Judecării de Apoi*.¹

¹ *Doomsday Book*, importantă consemnare din istoria Angliei, conținând datele unui recensământ comandat de Wilhelm Cuceritorul și încheiat în 1086.

Se pare că era o zonă împrejmuită de stejari. Solul este un fel de argilă cleioasă, pe placul stejarilor. Pământul era o pășune sălbatică – bună pentru oi, nu arabilă –, dar, ca întreaga regiune Lancashire, Accrington și-a făcut banii din bumbac.

James Hargreaves, analfabetul din Lancashire care a inventat mașina de tors în 1764, a fost botezat și s-a căsătorit în Accrington, deși venea din Oswaldtwistle (pronunțat Ozl-tuizl). Mașina de tors făcea treaba a opt roți de tors și reprezintă de fapt începutul industriei textile din Lancashire și al influenței regiunii Lancashire asupra comerțului mondial cu bumbac.

Oswaldtwistle era a doua așezare de-a lungul drumului de la Accrington și, se pare, un loc plin de imbecili și idioți. Noi îi spuneam Tembelești. În copilăria mea, acolo era o fabrică de biscuiți pentru câini, iar bieții copii bântuiau prin fața ei așteptând saci de resturi, ca să le mănânce. Dacă scuipi pe un biscuit de câine și-l cufunzi în zahăr pudră, aduce la gust cu un biscuit adevărat.

La școala noastră de fete eram amenințate mereu cu un viitor la fabrica din Tembelești, de biscuiți pentru câini. Asta nu le împiedica pe cele mai sărace fete să aducă biscuiți de câini la școală. Problema era că-i recunoșteai imediat după forma de os și, o vreme, școala a avut o politică fermă de „Fără biscuiți de câini”.

Mama era o snoabă și nu-i plăcea să mă amestec cu fetele mângătoare de biscuiți de câini din Oswaldtwistle. La drept vorbind, nu-i plăcea să mă amestec cu nimeni. Întotdeauna îmi spunea: „Noi suntem făcuți să fim altfel.” Asta părea să însemne altfel decât oricine și orice, cu excepția Bisericii. Într-un mic orașel din nord, unde toată lumea știe ce face toată lumea, să fii altfel este o slujbă cu normă întreagă. Iar mama avea nevoie de o ocupație.

Am trecut pe lângă Woolsworths – „Un Cuib al Viciului”. Pe lângă Marks and Spencer’s – „Evreii l-au ucis pe Iisus”. Am trecut pe lângă firma de pompe funebre și plăcintărie – „Împart același cuptor”. Am trecut pe lângă prăvălia cu biscuiți și proprietarii ei, cu fețe grăsulii – „Incest”. Am trecut pe lângă salonul de cosmetică pentru câini – „Bestialitate”. Am trecut pe lângă bancă – „Camătă”. Am trecut pe lângă Biroul de Consultanță pentru Cetățeni¹ – „Comuniști”. Am trecut pe lângă creșa de zi – „Mame nemăritate”. Am trecut pe lângă coafor – „Vanitate”. Am trecut pe lângă amanetul unde mama încercase odată să-și amanezeze singurul dinte de aur masiv rămas și, în cele din urmă, am ajuns la o cafenea numită Palatine, să mâncăm fasole uscată pe pâine prăjită.

Mamei îi plăcea să mănânce fasole uscată pe pâine prăjită la Palatine. Era singurul lux pe care și-l permitea și economisea ca să putem face asta în ziua de târg.

Târgul din Accrington era un târg mare și plin de viață, cu tarabe acoperite și descoperite, cu standuri pline cu cartofi murdari și verze imense. Existau tarabe care vindeau detergenți direct din bidoane – fără ambalaj; îți aduceai propriile sticle pentru clor și propriile găleți pentru sodă caustică. Exista o tarabă care vindea numai melci de mare, raci și țipari, o alta vindea biscuiți de ciocolată în pungi de hârtie.

Îți puteai face un tatuaj sau cumpăra un peștișor auriu sau să-ți aranjezi puțin tunsoarea la jumătate din cât te-ar fi costat la salon. Tarabagiii își strigau în gura mare ofertele: „Nu-ți dau una, nici două, îți dau trei la preț de una. Ce-ai

¹ Citizens Advice Bureau, organizație caritabilă din Marea Britanie care oferă informații gratuite și sfaturi pentru persoane cu probleme financiare, legale, de protecția consumatorului etc. Consilieri cu experiență le ajută să redacteze scrisori, să dea telefoane, să negocieze cu creditorii și le reprezintă în instanță.

spus, doamnă? Șapte la preț de două? Câți copii ai? Șapte? Și soțul dumitale știe? Ce-ai zis? E vina lui. Mare băftos. Atunci poftim, și să te rogi pentru mine când o fi să mor...”

Și făceau demonstrații cu produsele lor: „Asta MĂĂ-TURĂ! Asta ASPII-RĂ. Asta o să vă curețe partea de sus a draperiilor și în spatele cuptorului... Totul e să ai duzele potrivite. Ce-ați spus, doamnă? Nu vă place cum arată duza mea?”

Când s-a deschis primul supermarket din Accrington, nu s-a dus nimeni fiindcă, deși prețurile erau mici, fuseseră deja fixate. La piață nimic nu avea preț fix; te tocmeai până îți convenea. Asta făcea parte din plăcere, iar plăcerea consta în teatrul zilnic. Fiecare tarabă avea spectacolul ei. Chiar dacă erai atât de sărac încât trebuia să aștepți ca să-ți cumperi mâncarea la sfârșitul zilei, tot te puteai distra foarte bine la târg. Te întâlneai cu oameni pe care-i cunoșteai și aveai la ce să te uiți.

Nu sunt o fană a supermarketurilor și nu-mi place să cumpăr de la ele, nici măcar lucruri pe care nu le pot găsi în altă parte, cum ar fi mâncare de pisici și saci de gunoi. O mare parte din neplăcerea pe care mi-o provoacă e legată de pierderea sentimentului de viață. Plicticoasa apatie a existenței de azi nu e legată doar de slujbele plicticoase și de televiziunea plicticoasă; e vorba despre faptul că de pe străzi au dispărut viața, bârfa, întâlnirile, ritmul zgomotos și dezordonat al zilei, în care fiecare își găsea locul, fie că avea bani, fie că nu. Și, dacă nu-ți permiteai să-ți încălzești casa, puteai să te duci în holul central al pieței. Mai devreme sau mai târziu, cineva tot îți cumpăra un ceai. Așa era pe atunci.

Doamnei Winterson nu-i plăcea să fie văzută tocmindu-se pentru chilipiruri – lăsa asta în sarcina tatei, iar ea se ducea la cafeneaua Palatine. Stătea în fața mea lângă fereastra cu geam îmbâcsit, fumându-și țigările și gândindu-se la viitorul meu.

— Când o să crești mare, o să te faci misionară.

— Și unde o să mă duc?

— Departamente de Accrington.

Nu știu de ce ura Accringtonul atât de tare, și totuși n-a plecat niciodată. Când am plecat eu, a fost ca și cum simultan i-aș fi luat o greutate de pe suflet și aș fi trădat-o. Jinduia ca eu să fiu liberă, dar făcea tot ceea ce ținea de ea ca să se asigure că asta n-o să se întâmple niciodată.

*

Accrington nu e celebru pentru prea multe. Are cea mai proastă echipă de fotbal din lume – Accrington Stanley – și o mare colecție de sticlărie Tiffany¹, donată de Joseph Briggs, care a reușit să plece din Accrington, apoi și-a făcut un nume și s-a îmbogățit la New York lucrând pentru Tiffany.

Dacă bucățele din New York au venit la Accrington, atunci bucățele mult mai mari din Accrington au ajuns la New York. Printre ciudățeniile lui, Accrington făcea pe timpuri cele mai tari cărămizi ale lumii – în argila cleioasă există un zăcământ de fier, iar asta le dă cărămizilor culoarea roșu aprins, precum și o rezistență ieșită din comun.

Cărămizile sunt cunoscute drept cărămizi Nori pentru că cineva a zis că sunt tari ca fierul² și a ștanțat literele pe cărămizi invers, din greșeală – așa că Nori au rămas.

Mii din aceste cărămizi s-au dus la New York ca să construiască fundația clădirii Empire State Building, înaltă de

¹ Între 1878 și 1933, inspirat de colecția uriașă de sticlărie romană și siriană pe care o văzuse la Victoria and Albert Museum din Londra în 1865, Louis Comfort Tiffany a produs la Tiffany Studios din New York, împreună cu o echipă alcătuită din alți designeri, o varietate de modele de sticlărie colorată, inclusiv obiecte de artă și ferestre decorative.

² În limba engleză, *iron*.

318 de metri. Gândește-te la *King Kong* și apoi la Accrington. Cărămida Nori a fost aceea care a susținut-o pe gorilă când o legăna pe Fay Wray. Pe vremuri aveam proiecții speciale ale filmului *King Kong* la micul cinematograful din oraș și întotdeauna exista un jurnal de știri despre cărămizi. Nimeni nu fusese vreodată la New York, dar cu toții ne simțeam responsabili personal pentru succesul lui în calitate de cel mai modern oraș al lumii, cu cea mai înaltă clădire din lume, ce stătea pe cărămizi din Accrington.

Faimoasele cărămizi aveau însă și o viață mai casnică. Walter Gropius, arhitectul grupului Bauhaus, a folosit cărămizi Nori pentru singura clădire de locuințe pe care a construit-o în Anglia – Old Church Street 66, Chelsea, Londra.

Spre deosebire de Empire State Building, nimeni nu se gândea prea mult la opera lui Gropius, însă toată lumea știa de ea. Aveam lucruri cu care să ne mândrim la Accrington.

Banii proveniți din fabrici și din industria bumbacului au construit clădirea pieței și primăria, spitalul Victoria, Institutul de Mecanică și, mai târziu, o parte din biblioteca publică.

Azi pare atât de simplu să distrugi biblioteci – în principal luând cărțile – și să spui că bibliotecile și cărțile nu au nici o importanță pentru viața oamenilor. S-ar putea spune multe despre eșecul social și alienare, dar cum poate fi altfel când ideile noastre despre progres elimină centrele care făceau atât de multe pentru a-i ține pe oameni împreună?

În nord, oamenii se întâlneau la biserică, la cârciumă, la piață și în acele clădiri filantropice unde își puteau continua educația și interesele. Acum, a mai rămas, poate, cârciuma – însă în principiu n-a mai rămas nimic.

Biblioteca era ușa mea către altă parte. Dar existau și alte uși – nu decorate sau municipale, ci scunde și ascunse.

Exista un magazin second-hand unde puteai scotoci printre vechituri, undeva sub viaductul din Accrington, o ultimă rămășiță a magazinelor de haine vechi din secolul al XIX-lea. Exista o căruță cu vechituri care trecea pe străzi cam în fiecare săptămână, și oamenii aruncau în ea ce nu le mai trebuia și se târguiau să ia cu ei acasă ceea ce le trebuia. N-am știut niciodată cum îl chema pe bărbat, dar avea un mic terrier Jack Russell pe nume Nip, care șătea în vârful căruței cu vechituri și păzea marfa.

Sub viaduct se afla o ușă de acces, din oțel de rezistență maximă. Când intrai, pășai pe un culoar mumificat, în care erau atârinate saltele aproape moarte din păr de cal. Negustorul de vechituri le atârna pe cârlige de carne, asemenea carcaselor de animale, iar cârligele ieșeau pe partea cealaltă a arcurilor de oțel.

Mergeai mai departe și culoarul dădea într-o cămăruță care îți sufla aburi astmatici în față. Suflul era generat de un radiator – un jet furios de gaz și flăcări cu care se încălzea negustorul de vechituri.

Era genul de loc unde se vindeau cărucioare de dinainte de război cu roți de mărimea pietrelor de moară și copertine de pânză de cort, pe schelet de oțel. Pânza era mucegăită și ruptă și uneori mai vedeai înăuntru câte o păpușă cu cap de porțelan, cu ochi sticloși, răuvoitori și atenți. Aveau sute de scaune, majoritatea cu câte un picior lipsă, de parcă tocmai ar fi scăpat dintr-un atac armat. Aveau colivii de canari ruginite și animale împăiate cărora le cădea părul, pături tricotate și cărucioare de cumpărături. Aveau căzi și chiuvete de tablă, calandre de călcat rufe și oale de noapte.

Dacă-ți croiai drum printre lămpile tipic victoriene cu abajur franjurat și cuverturile cu petice lipsă, dacă te târai pe sub bufetele de nuc cu ușile lor defecte și stranele de biserică pe jumătate tăiate, dacă te puteai subția cât să te streкори

printre mormintele de lenjerie de pat cu aer fierbinte și închis, încă tuberculare, și cearșafuri atârând ca niște stafii – lenjeria pierdută de șiruri întregi de șomeri ce-și vindeau absolut tot și se culcau în saci de dormit –, toate astea îmbibate cu tristețe, atunci, dacă puteai trece năvalnic de ele și dincolo de tricicletele de copii rămase fără o roată și căluții de lemn fără coame și mingile de fotbal din piele dezumflate cu șireturile lor murdare în zigzag, atunci ajungeai la cărți.

*Chatterbox Annual*¹, 1923. *The Gollywog News*², 1915. *Empire for Boys*, 1911; *Empire for Girls...*³ *Planul astral*, 1913. *Cum să crești o vacă. Cum să crești un porc. Cum să crești un cal.*

Îmi plăceau foarte mult – viața era atât de simplă. Te hotărâi ce vrei să crești – animale, zarzavaturi, o nevastă, albine –, iar cărțile îți spuneau cum să procedezi. Îți dădeau încredere în forțele tale...

Iar în mijlocul acestor lucruri, asemenea unui tufiș în flăcări, se aflau operele complete ale lui Dickens, ale surorilor Brontë, ale lui Sir Walter Scott. Erau ieftine și le-am cumpărat – înaintând aplecată în labirintul de magazine, după program, știind că încă e deschis și că negustorul ascultă una dintre vechile sale înregistrări de operă la unul dintre picupurile cu butoane de bachelită și un braț ce se mișca singur, atingând suprafața neagră de vinil rotitor.

¹ *Chatterbox*, ziar britanic săptămânal pentru copii, publicat în secolele al XIX-lea și XX, editat și în variantă anuală, atât în Marea Britanie, cât și în SUA.

² Carte pentru copii de Fay Inchfawn și Philip Inchfawn, din 1919.

³ Reviste educative pentru băieți și fete din primul deceniu al secolului XX care susțineau, printre altele, necesitatea ca fetele să facă sport.

Ce e viața pentru mine fără tine?
Ce-a mai rămas, dacă tu ai murit?
Ce e viața; viață fără tine?
Ce e viața fără iubirea mea?
Euridice! Euridice!

Cea care cânta era Kathleen Ferrier – cântăreața contralto născută la Blackburn, la opt kilometri de Accrington. Telefonista care câștigase un concurs de canto și devenise la fel de celebră ca Maria Callas.

Doamna Winterson o auzise pe Kathleen Ferrier cântând la Primăria din Blackburn și îi plăcea să-i interpreteze melodiile la pian. Cânta adesea în propriul ei stil acea faimoasă arie din *Orfeul* lui Gluck, „Ce e viața pentru mine fără tine?”.

Nu aveam timp pentru moarte. Războiul plus Apocalipsa plus viața eternă făceau moartea ridicolă. Moarte/viață. Ce conta, atâta vreme cât încă aveai suflet?

— Câți oameni ai omorât, tată?

— Nu-mi amintesc. Douăzeci. Am ucis șase cu baioneta. Le dădeau ofițerilor gloanțele – nu nouă. Ziceau: „N-avem gloanțe, țineți bine de baionetă.”

Debarcarea din Ziua Z. Tata a supraviețuit. Nici unul dintre prietenii lui n-a scăpat.

Și în războiul anterior, Primul Război Mondial, Lordul Kitchener hotărâse că bărbații care sunt prieteni luptă mai bine. Accrington a reușit să trimită 720 de bărbați – Accrington Pals – la Serre, în Franța. S-au antrenat pe dealul din susul casei mele și au fost trimiși să devină eroi. La 1 iulie 1916, Bătălia de pe Somme i-a împins în față, în rândurile compacte care nu s-au clintit în timp ce mitralierele germane i-au secerat. 586 dintre ei au fost uciși sau răniți.

În prăvălia de vechituri, stăteam lângă picup. Negustorul mi-a dat să citesc o poezie despre un soldat mort. Mi-a zis

că e de Wilfred Owen, un tânăr poet ucis în 1918. Acum îi știu începutul, însă atunci nu i-l știam... Dar nu i-am putut uita finalul: „Și în ochii lui / Stelele reci luminând, foarte bătrâne și stinse / În ceruri diferite.”

Noaptea eram adeseori afară – în drum spre casă ori încuiată pe trepte –, așa că petreceam o groază de timp privind la stele și întrebându-mă dacă arată la fel în alte locuri decât la Accrington.

Ochii mamei mele erau ca niște stele reci. Ea aparținea unui cu totul alt cer.

Uneori, când nu reușea să adoarmă, o găseam dimineța așteptând să se deschidă prăvălia din colț și făcând o șarlotă de ouă. Diminețile cu șarlotă de ouă îmi dădeau o stare de agitație. Când veneam de la școală, nu era nimeni acasă – tata era la muncă, iar ea se juca de-a Dispariția. Așa că mă duceam în spatele casei și mă cățăram pe zid să văd dacă lăsase ușa din spate deschisă. De obicei, dacă era o Dispariție, așa făcea, iar șarlota de ouă se afla acolo, acoperită cu un ștergar și cu câțiva bănuți alături, ca să iau plăcintă de la prăvălie.

Singura problemă era că ușile fuseseră încuiate, ceea ce însemna să mă cațăr iarăși pe zid, să mă întorc cu plăcinta și să sper că pot ajunge acasă fără s-o fac terci. Cu ceapă și cartofi pentru mine, cu carne și ceapă pentru tata, când se întorcea acasă.

La prăvălia din colț știau întotdeauna că mama a Dispărut. — Se întoarce ea mâine, așa e Connie. Mereu se întoarce. Era adevărat. Întotdeauna se întorcea. N-o întrebam niciodată unde a fost și nici acum nu știu. Și nici șarlotă de ouă nu mănânc.

Existau multe prăvălii la colț de stradă în Accrington. Oamenii le deschideau în camerele din față și locuiau la etaj.

Erau brutării și plăcintării, dar și aprozare și magazine care vindeau dulciuri la borcan.

Cea mai bună prăvălie de dulciuri era ținută de două doamne care se poate să fi fost iubite. Una era destul de tânără, dar cea mai vârstnică purta în permanență o cagulă de lână – nu genul care îți acoperă toată fața, dar totuși o cagulă. Și avea mustață. Însă o mulțime de femei aveau mustață pe vremea aceea. N-am întâlnit pe nimeni care să-și epileze ceva și nu mi-a trecut prin cap să-mi epilez vreo parte a corpului până când am ajuns la Oxford arătând ca un vârcolac.

Însă bănuiesc că mama văzuse *Uciderea Maicii George*¹, în care Beryl Reid joacă o lesbiană zgomotoasă, obraznică și dură care își chinuie în mod sadic mai tânăra prietenă blondă, pe nume Childie. E un film splendid, care te pune pe gânduri, dar care era puțin probabil să o câștige pe doamna W de partea militanților pentru drepturile homosexualilor.

Îi plăcea să se ducă la film, deși nu avea voie și nici măcar nu-și permitea. Ori de câte ori treceam pe lângă Cinema Odeon, se uita cu atenție la afișe și, uneori, când se evapora într-o Dispariție, cred că era de fapt la Odeon.

Indiferent care-ar fi adevărul, a venit o zi când mi s-a interzis să mai intru în prăvălia de dulciuri. Asta a fost o lovitură, fiindcă întotdeauna primeam de la femeile de acolo bebeluși din jeleu în plus. Când am bătut-o la cap pe doamna Winterson în privința asta, mi-a zis că doamnele se năvălesc în pasiuni nefirești. La vremea respectivă am presupus că asta înseamnă că pun chimicale în dulciuri.

¹ *The Killing of Sister George*, piesă de teatru din 1964 de Frank Marcus, adaptată pentru ecran. Filmul, din 1968, a fost regizat de Robert Aldrich.

Celelalte prăvălii preferate, de asemenea interzise, erau acelea cu băuturi pentru acasă, acum numite magazine *off-licence*, unde femei cu baticuri veneau cu sacoșe de pânză ca să cumpere sticle de bere neagră.

Deși erau interzise, din astfel de locuri își făcea rost de țigări doamna W și destul de frecvent mă trimitea pe mine, spunând: „Zi-le că sunt pentru tatăl tău.”

Pe vremea aceea, toate sticlele de băutură erau returnabile și ți se oprea garanție pentru ele; m-am prins curând că sticlele returnate se țineau în lăzi în magazia din spate și era ușor să extragi câteva și să le „returnezi” iar.

Magazinele cu vânzare pentru acasă erau pline de bărbați și de femei care înjurau și vorbeau despre sex și pariau pe ogari, așa că asta plus banii câștigați ușor și faptul că erau interzise făceau lucrurile foarte captivante.

Când mă gândesc la toate astea acum, mă întreb de ce era în regulă să mă duc la magazinele cu vânzare pentru acasă pentru a cumpăra țigări, dar nu aveam voie să primesc bomboane gratis de la două femei care erau fericite împreună, chiar dacă una dintre ele purta în permanență cagulă.

Cred că doamna Winterson se temea de fericire. Se presupunea că Iisus te va face fericit, însă n-a făcut-o, și dacă așteptai Apocalipsa, care nu venea niciodată, aveai să fii dezamăgit.

Ea credea că fericit înseamnă păcătos. Sau pur și simplu idiot. Nefericit părea să fie oarecum sinonim cu virtuos.

Dar existau și excepții. Cortul Evanghelic era o astfel de excepție, vesela Royal Albert era de asemenea o excepție, la fel și Crăciunul. Ea iubea Crăciunul.

În Accrington a existat întotdeauna un brad uriaș în fața pieței, iar Armata Salvării cânta acolo colinde aproape toată luna decembrie.

În perioada Crăciunului, sistemul de troc era în plin elan. Noi ofeream verzișoare de Bruxelles cu tulpină cu tot de pe parcela noastră, mere învelite în ziare pentru suc și, cel mai important, vișinată făcută o dată pe an din fructele vișinului din curte și lăsată la macerat jumătate de an în fundul bufetului către Narnia.

Ne schimbam marfa pe țipar afumat, crocant precum sticla pisată, și budincă în ștergar – o budincă făcută cum trebuie, tare ca ghiuleaua și presărată cu fructe, precum oul unei păsări uriașe. Când o tăiai, rămânea felii; și turnam peste ea vișinată și-i dădeam foc, iar tata stingea lumina când mama o aducea în salon.

Flăcările îi luminau fața. Focul de cărbuni luminau chipul meu și al tatei. Eram fericiți.

În fiecare an, pe 21 decembrie, mama pleca de acasă cu palton și pălărie – nu voia să spună unde –, în vreme ce tata și cu mine agățam în salon ghirlande de hârtie, făcute de mine, din colțurile plafonului până la lampa din centrul camerei. Mama se întorcea cam ca o furtună cu grindină, deși poate că asta era vremea ei personală. Aducea cu ea o găscă, jumătate în sacoșă, jumătate afară, cu capul moale atârându-i într-o parte ca un vis pe care nimeni nu și-l mai poate aduce aminte. Mi le dădea, găscă și vis, iar eu o jumeleam într-o găleată. Păstram penele ca să înfoiem cu ele ce avea nevoie să fie înfoiat și păstram grăsimea grasă, pe care o scurgeam din pasăre pentru a prăji cartofi peste iarnă. În afară de doamna W, care avea probleme cu tiroida, toți cei pe care îi cunoșteam erau slabi ca niște țâri. Aveam mare nevoie de grăsime de găscă.

Crăciunul era singurul moment al anului când mama ieșea în lume arătând ca și cum lumea era mai mult decât o Vale a Plângerii.

Se dichisea și venea la concertele mele de la școală – iar asta însemna că purta haina de blană a mamei sale și o tocă din pene negre. Pălăria și haina erau de prin 1940, iar noi ne aflam în anii 1970, însă făcea furori și întotdeauna stătea perfect dreaptă; și, având în vedere că întregul nord s-a aflat în deceniul greșit până în 1980, nimeni n-a observat.

Concertele erau extrem de ambițioase; prima jumătate era ceva de anvergură, cum ar fi *Requiemul* lui Fauré sau *Corală St. Anthony*, și era nevoie de întreaga putere a corului și a orchestrei și, de obicei, și de un solist sau doi din Hallé Orchestra din Manchester.

Aveam o profesoară de muzică care cânta la violoncel în orchestră, una dintre acele femei furtunoase și prinse în capcana unei anume generații, pe jumătate nebune fiindcă sunt prinse în capcană și pe jumătate geniale fiindcă sunt prinse în capcană. Voia ca fetele ei să știe muzică – s-o cânte, s-o interpreteze la instrumente, să nu facă nici un compromis.

Ne înspăimânta. Dacă ea cânta la pian la serbarea școlii, interpreta Rahmaninov, cu părul negru fluturându-i deasupra Steinway-ului, cu unghiile întotdeauna roșii.

Imnul școlii, la Liceul Accrington pentru Fete, era *Să-i preamărim pe bărbații cei faimoși*, o alegere îngrozitoare pentru o școală de fete, însă una care a contribuit la transformarea mea într-o feministă. Unde erau femeile celebre – femeile în general – și pe ele de ce nu le preamăream? Mi-am jurat că o să devin faimoasă și că o să mă întorc pentru a fi preamărită.

Lucrul ăsta părea extrem de improbabil, dat fiind că eram o elevă îngrozitoare, care nu era atentă și genera numai probleme, iar rapoartele profesorilor mei erau, an după an, cât se poate de nefavorabile. Nu mă puteam concentra și nu pricepeam prea mult din ceea ce mi se spunea.

Eram bună la un singur lucru: la cuvinte. Citisem mult, mult mai mult decât oricine altcineva, și știam cum funcționează cuvintele, așa cum unii băieți știu cum funcționează motoarele.

Însă era Crăciunul, iar școala era luminată toată și doamna Winterson era îmbrăcată în haina ei de blană, cu pălăria cu pene, iar tata era spălat și bărbierit și eu mergeam între ei și mă simțeam normal.

— E mama ta? a zis cineva.

— În mare, da, am răspuns.

*

Câțiva ani mai târziu, când m-am întors la Accrington după primul meu trimestru la Oxford, ninge, iar eu urcam strada lungă cât o zi de post venind de la gară și număram felinarele. M-am apropiat de Water Street 200 și am auzit-o înainte s-o văd, cu spatele la fereastra dinspre stradă, foarte dreaptă, foarte mare, cântând la noua ei orgă electronică colindul *În mijlocul mohorât al iernii*, cu o ușoară improvizație de jazz.

Am privit-o prin fereastră. Întotdeauna prin fereastră – între noi exista mereu o barieră, transparentă însă reală. Dar scrie și în Biblie, nu-i așa, că vedem prin geam întunecat?

Era mama mea. Nu era mama mea.

Am sunat la ușă. S-a întors pe jumătate.

— Intră, intră, ușa e deschisă.

Apocalipsa

DOAMNA WINTERSON NU ERA O FEMEIE FOARTE PRIMITOARE. Dacă bătea cineva la ușă, fugea pe hol și băga vătraiul prin fanta cutiei de scrisori.

I-am amintit că îngerii vin adesea sub un alt chip, iar ea mi-a zis că e adevărat, dar că nu vin îmbrăcați în Crimplene.

O parte a problemei era faptul că nu aveam baie, iar ei îi era rușine de asta. Mulți alții nu aveau baie, dar eu nu aveam voie să primesc prieteni de la școală fiindcă puteau dori să folosească toaleta și atunci ar fi trebuit să se ducă afară, descoperind astfel că nu avem baie.

De fapt, era mult mai mult decât atât. O provocare și mai mare pentru un necredincios decât întâlnirea cu frigul și curentul dintr-un WC exterior era ceea ce-l aștepta când intra acolo.

Nu aveam voie cu cărți, dar trăiam într-o lume plină de inscripții. Doamna Winterson copia predici și le lipea prin toată casa.

Sub cârligul în care îmi atârnam haina, un mesaj spunea **GÂNDEȘTE-TE LA DUMNEZEU, NU LA CÂINE.**

Deasupra aragazului, pe o hârtie de împachetat pâinea, scria **OMUL NU TRĂIEȘTE DOAR CU PÂINE.**

Dar în privata de afară, chiar în fața ta când intrai pe ușă, era o plăcuță. Cei care stăteau în picioare puteau citi pe ea **NU ZĂBOVI CU LUCRAREA DOMNULUI.**

Cei care se așezau puteau citi **EL ÎȚI VA TOPI VINTRELE PRECUM CEARA.**

Erau gânduri inspirate de nevoi reale; mama avea probleme cu digestia. Era ceva legat de franzela albă feliată, care nu era niciodată de ajuns.

Când m-am dus la școală, mama a început să-mi pună citate din Scriptură în ghetetele de hochei. La masă, lângă fiecare dintre farfuriile noastre se afla câte un mic sul de hârtie din Cutia Promisiunilor. Aceasta este o cutie cu texte din Biblie făcute sul, așa cum sunt glumele pe care le primești în pocnitorile de Crăciun, dar serioase. Micile suluri stau în picioare, iar tu închizi ochii și alegi unul. Poți nimeri unul cu mesaj de alinare: **NU VĂ LĂSAȚI INIMILE SĂ FIE TULBURATE ȘI NICI ÎNFRICOȘATE.** Sau unul înspăimântător: **PĂCATELE PĂRINȚILOR SE VOR POGORÎ ASUPRA ODRASLELOR.**

Dar, vesele ori deprimante, erau tot cuvinte de citit, iar ceea ce-mi doream eu în viață era să citesc. Hrănită și încălțată cu tot felul de citate, cuvintele mi-au devenit indicii. Încetul cu încetul, am știut că ele mă vor duce în altă parte.

Singura dată când doamnei Winterson îi plăcea să răspundă la ușă era când știa că vin mormonii. Atunci aștepta în antreu și, înainte ca ei să apuce să bată cu ciocănelul, ușa era deja larg deschisă și ea își flutura Biblia și-i avertiza cu privire la osânda veșnică. Asta îi bulversa pe mormoni, credeau

că ei se ocupă de osânda veșnică. Însă doamna Winterson era o candidată mai potrivită pentru acest post.

Din când în când, dacă se afla într-o stare de spirit mai sociabilă și se auzea un ciocănit la ușă, lăsa vătraiul în pace și mă trimitea repede la ieșirea din spate, s-arunc o privire pe stradă și să văd cine e. Alergam repede înapoi cu vestea și ea hotăra dacă intrușii pot veni sau nu – asta însemna de obicei să dea repede cu sprayul de muște în timp ce eu mă duceam să deschid ușa. Moment în care, descurajat de lipsa reacției, musafirul se afla deja la jumătatea străzii și trebuia să fug după el și să-l aduc înapoi, iar mama se prefăcea surprinsă și încântată.

Nu-mi păsa; vizitele îmi dădeau ocazia să mă duc sus și să citesc o carte interzisă.

Cred că doamna Winterson citise mult la vremea ei. Când aveam șapte ani, mi-a citit *Jane Eyre*. Cartea a fost considerată adecvată fiindcă are în ea un preot – St John Rivers – foarte implicat în munca de misionar.

Doamna Winterson mi-a citit-o cu voce tare, pagină după pagină. La Thornfield Hall izbucnește un incendiu cumplit și domnul Rochester orbește, dar Jane, în versiunea pe care mi-a citit-o doamna Winterson, nu e deloc impresionată de iubitul ei, acum lipsit de vedere; se mărită cu St John Rivers și pleacă amândoi să lucreze ca misionari. Abia când am citit singură *Jane Eyre* am aflat ce făcuse mama.

Și o făcuse atât de bine, dând paginile și inventând text pe loc, în stilul lui Charlotte Brontë.

Cartea a dispărut când eu am crescut – poate că nu voia s-o citesc personal.

Am presupus că ascundea cărțile așa cum ascundea toate celelalte lucruri, dar casa noastră era mică și am scotocit peste tot. Oare scotoceam amândouă casa la nesfârșit, fiecare dintre noi căutând urmele celeilalte? Cred că da – fiindcă eu eram

pentru ea o entitate fatalmente necunoscută, iar ei îi era frică de mine. Eu, pentru că n-aveam nici cea mai mică idee ce lipsea, dar simțeam că există ceva foarte important care lipsește.

Ne dădeam ocol una alteia, circumspecte, abandonate, pline de dor. Ne-am apropiat, dar nu destul de mult, apoi ne-am făcut vânt una alteia cu putere, pentru totdeauna.

Am găsit o carte, dar îmi doresc să n-o fi găsit; era ascunsă în comoda cu picioare înalte, sub un maldăr de flanele; un manual de sex, din anii 1950, intitulat *Cum să-ți satisfaci soțul*.

Acest volum înspăimântător poate explica de ce doamna Winterson n-a avut copii. Conținea diagrame alb-negru, liste, ponturi, iar majoritatea pozițiilor arătau ca niște reclame dintr-un joc de tortură fizică intitulat Contorsionism.

În timp ce meditam la ororile heterosexualității, mi-am dat seama că nu trebuie să-mi fie milă de nici unul dintre părinții mei; mama nu citise cartea – poate o deschisese o dată, își dăduse seama de amploarea sarcinii și o pusese bine. Cartea era netedă, imaculată, intactă. Așa că, oricare ar fi fost lucrurile de care tata trebuise să se lipsească, și eu nu cred că au făcut vreodată sex, măcar n-a trebuit să-și petreacă nopțile cu doamna W cu o mână pe penis și cealaltă ținând manualul, în timp ce-i urma instrucțiunile.

Îmi amintesc că ea mi-a spus odată că, la scurt timp după ce s-au căsătorit, tata venise acasă beat, iar ea îl încuiase afară din dormitor. El a spart ușa, iar ea și-a aruncat verigheta pe fereastră, drept în șanț. El s-a dus s-o caute. Ea a luat autobuzul spre Blackburn. Povestea îmi fusese oferită drept ilustrare a felului în care Iisus îmbunătățește o căsnicie.

Unica educație sexuală pe care mi-a dat-o mama a fost porunca „Să nu lași niciodată un bărbat să te atingă *acolo jos*”. N-aveam nici cea mai mică idee la ce se referă. Părea să se refere la genunchii mei.

Oare ar fi fost mai bine dacă m-aș fi îndrăgostit de un băiat, și nu de o fată? Probabil că nu. Intrasem în zonă de care se temea – spaima pe care i-o producea trupul, șovăielile propriei căsnicii, felul în care îi fusese umilită mama de grosolănia și desfrâul tatălui. Sexul o dezgusta. Iar acum, când mă vedea pe mine, vedea sex.

Îi promisesem ceea ce a vrut. Și, în orice caz, Helen dispăruse din peisaj. Însă acum eram cineva care voia să fie în pielea goală alături de altcineva. Eram cineva căruia îi plăcuse să simtă pielea altcuiva, sudoarea altcuiva, sărutările, orgasmul. Voiam sex și voiam apropiere.

Inevitabil, avea să existe o altă iubită. Știa asta. Mă urmărea. Inevitabil, a forțat lucrurile, făcând-o să se întâmple.

Îmi terminasem examenele anuale dezastruos. Picasem patru dintre ele, trecusem la cinci, iar școala mea se închisese, sau mai degrabă devenise o școală de stat fără criterii de selecție și fără clasele a XI-a și a XII-a. O parte din politica de educație a guvernului laburist. Puteam să continui la un colegiu tehnic, ca să-mi dau examenele pentru nivelul avansat, și, după ce a bombănit cât a bombănit, doamna Winterson a fost de acord, cu condiția ca seara să lucrez la supermarket și sâmbăta să aduc niște bani în casă.

M-am bucurat să pot scăpa de școală și s-o pot lua de la zero. Nimeni nu credea c-o să fac mare brânză în viață. Locul ce ardea în sufletul meu părea să fie alimentat de mânie și-i tulbura. Nu știau câte cărți am citit sau ce scriu acolo sus, pe deal, în lungile zile în care stăteam singură. În vârful dealului, privind în jos spre oraș, voiam să văd mai departe decât văzuse oricine altcineva. Nu era aroganță, ci dorință. Eram toată numai dorință, dorință de viață.

Și eram singură.

Doamna Winterson reușise în privința asta; propria ei singurătate, imposibil de penetrat, începuse să ne izoleze pe toți înăuntrul zidurilor.

Era vară și venise vremea pentru vacanța anuală la Blackpool.

Această vacanță consta într-o călătorie cu autocarul până la celebra stațiune de pe malul mării și o săptămână petrecută într-o pensiune de pe o stradă periferică – nu ne permitam una cu vedere la mare. Mama stătea în cea mai mare parte a zilei pe un șezlong și citea literatură senzaționalistă despre Iad, iar tata se plimba. Îi plăcea la nebunie să se plimbe.

Seara ne duceam tustrei să jucăm la păcănele. Nu erau considerate joc de noroc. Atunci când câștigam, ne luam pește cu cartofi prăjiți.

În copilărie eram fericită cu toate astea și cred că și ei se simțeau fericiți în acea scurtă vacanță, lipsită de griji, care se întâmpla o singură dată pe an. Însă viețile noastre deveniseră mai întunecate. După exorcizarea din anul trecut, ne îmbolnăviserăm cu toții.

Mama a început să stea numai în pat, zile la rând, obligându-l pe tata să doarmă la parter, fiindcă zicea că vomită și l-ar deranja.

Apoi avea episoade maniacale în care stătea trează toată ziua și toată noaptea, tricotând, făcând prăjituri, ascultând radioul. Tata se ducea la lucru – n-avea de ales –, dar nu mai făcea nimic acasă. Înainte, făcea animăluțe din argilă și le ardea în cuptorul de la serviciu. Acum abia dacă mai vorbea. Nimeni nu vorbea. Și era vremea să plecăm în vacanță.

Menstruația îmi încetase. Avusesem febră glandulară și mă simțeam extenuată. Îmi plăcea că sunt la colegiul tehnic și că lucram la piață, dar dormeam câte zece ore pe noapte și era prima oară, însă nu și ultima, că auzeam voci, destul

de limpede, care nu se aflau în capul meu. Vreau să spun, se auzeau ca și cum ar fi fost în afara capului meu.

Am cerut să rămân acasă.

Mama n-a zis nimic.

În dimineața plecării, mama a pregătit cele două valize, una pentru ea și una pentru tata, și au plecat. I-am condus până la stația de autocar. I-am cerut cheia casei.

Mi-a zis că nu poate avea încredere să mă lase singură în casă. Puteam să stau cu pastorul. Totul fusese aranjat.

— Nu mi-ai spus.

— Îți spun acum.

Autocarul a tras la bordură. Oamenii au început să se urce în el.

— Dă-mi cheia. E casa noastră.

— Ne întoarcem sâmbăta viitoare.

— Tată...

— Ai auzit ce-a zis Connie...

S-au urcat în autocar.

Mă vedeam cu o fată care era încă la școală – ziua mea de naștere pică spre sfârșitul lui august, așa că eram mereu cea mai mică din anul meu. Fata asta, Janey, era născută în octombrie, așa că era una dintre cele mai în vârstă – la școală ne separa un an, dar ca vârstă ne despărțeau numai câteva luni. Ea venea la colegiu în toamnă. Îmi plăcea foarte mult, dar eram prea speriată ca s-o sărut. Avea succes la băieți și avea un iubit. Dar pe mine voia să mă vadă.

M-am dus la ea acasă și i-am spus ce s-a întâmplat, iar mama ei, o femeie de bun simț, m-a lăsat să dorm în rulota parcată în fața casei.

Eram un pachet de nervi. Ne-am dus la o plimbare și am scos o poartă de fermă din balamale, apoi am aruncat-o în râu. Janey și-a pus brațul în jurul meu.

— Hai să mergem și să încercăm să intrăm cu forța. E casa ta.

Așa că în noaptea aceea am escaladat zidul din spate și am sărit în curte. Tata ținea câteva scule într-un mic șopron și am găsit un șperaclu și un ciocan cu vârf spintecat și am deschis cu ele ușa de la bucătărie.

Am intrat.

Eram ca niște copii. *Eram* niște copii. Am încălzit o plăcintă cu carne Fray Bentos – se vindeau în forme plate de tablă, ca niște farfurii – și am deschis o conservă de mazăre. În orașul nostru exista o fabrică de conserve, deci conservele erau ieftine.

Am băut puțin dintr-o chestie care le plăcea tuturor, se numea sarsparilla – avea gust de lemn dulce și melasă, era neagră și acidulată și se vindea în sticle fără etichetă, la o tarabă din piață. Cumpăram de fiecare dată când aveam bani și îi cumpăram și doamnei Winterson.

Casa arăta drăguț. Doamna Winterson tocmai renovase. Era expertă la măsurat și pus tapet. Sarcina tatei era să pregătească pasta de adeziv, să taie tapetul conform indicațiilor ei, apoi să-i întindă bucățile respective pentru ca ea, cocoțată pe scară, să le poată desfășura în lungime, să le lipească și să elimine bulele de aer cu peria ei mare.

În mod firesc, operațiunea se derula în stilul ei. Fiind obsesiv-compulsivă, treaba era făcută așa cum se cuvine.

Am venit acasă. Ea era sus pe scară și cânta *Îți va rezista ancora la furtunile vieții*.

Tata își voia ceaiul fiindcă trebuia să plece la lucru, dar nu era nici o problemă, fiindcă era gata și mâncarea îl aștepta în cuptor.

— Cobori și tu, Connie?

— Nu până nu termin.

Tata și cu mine ne-am așezat în sufragerie și ne-am mâncat în tăcere cartofii cu carne tocată. Deasupra noastră se auzea întruna fâșăitul periei pentru tapet.

— Nu vrei ceva de mâncare, Connie?

— Lasă-mă pe mine. O să mănânc doar un sandviș aici sus, pe scară.

Așa că a trebuit să-i facem sandvișul și să i-l ducem și să i-l întindem așa cum hrănești un animal periculos într-un parc safari. Ea stătea pur și simplu acolo, cu baticul pe cap ca să-și ferească permanentul, cu capul foarte aproape de tavan, mâncându-și sandvișul și privindu-ne de sus.

Tata a plecat la muncă. Scara se mișca încet în jurul camerei, dar ea rămânea cocoțată. M-am dus la culcare, iar a doua zi dimineață, când m-am trezit să plec la colegiu, am găsit-o în același loc, pe scară, cu o ceașcă de ceai.

Oare stătuse acolo toată noaptea? Oare se suise la loc când mă auzise că vin?

Dar sufrageria era renovată acum.

Janey și cu mine eram amândouă genul de fată cu ochi aprigi și întunecați, deși ea râdea mai mult decât mine. Tatăl ei avea o slujbă bună, dar se temeau ca nu cumva să și-o piardă. Mama lucra și ea. Janey era cea mai mare dintre cei patru copii. Dacă tatăl rămânea fără serviciu, ea trebuia să renunțe la colegiu și să înceapă să muncească.

Toți cei pe care îi cunoșteam plăteau cu bani gheață și, când nu aveai bani gheață, nu aveai nimic. Împrumuturile în bani erau socotite drept calea spre dezastru. Până în 2008, când a murit, tata nu a avut niciodată un credit sau un card de credit. Avea doar un cont de economii la o casă de ajutor reciproc.

Janey știa că tatăl ei luase un împrumut și că, în fiecare vineri, un bărbat venea la el după bani. Îi era frică de bărbatul respectiv.

I-am spus să nu-i fie frică. I-am zis că o să vină o vreme când n-o să ne mai frică.

Ne-am ținut de mână. Mă întrebam cum ar fi să ai o casă a ta, în care să poți veni și de unde să poți pleca după bunul plac, unde oamenii să fie bineveniți, unde 'să nu-ți mai fie frică niciodată...

Am auzit ușa de la intrare deschizându-se. Niște câini au început să latre. Ușa sufrageriei a fost dată de perete. Doi dobermanii au năvălit mârâind și zgâriind cu ghearele și ridicându-se pe picioarele din spate. Janey a țipat.

În spatele dobermanilor se afla fratele mamei – unchiul Alec.

Doamna Winterson se gândise că aveam să mă întorc acasă. Știa că am să escaladez zidul din spate. Plătise un vecin să-i telefoneze la pensiunea din Blackpool. Vecinul mă zărise, se dusese la cabina telefonică, sunase la Blackpool și vorbise cu mama. Mama îi telefonase fratelui ei.

Îl disprețuia. Unicul sentiment care îi lega era acela de dispreț. El moștenise de la tatăl lor firma de servicii auto, iar ea rămăsese fără nimic. Toți anii în care își îngrijise mama, în care se ocupase de bunicul, pregătindu-i mesele, spălându-i hainele, o lăsaseră fără nimic, cu o casă ca vai de ea și fără nici o lețcaie. Fratele ei avea un garaj auto prosper și o stație de benzină.

Mi-a spus să plec. Am zis că nu vreau. Mi-a zis că o să plec dacă îl oblig să pună câinii pe mine. Vorbea serios. Mi-a spus că sunt nerecunoscătoare.

— I-am zis lui Connie să nu adopte. Nu știi niciodată cu ce te alegi.

— Du-te dracu'.

— Ce-ai zis?

— Du-te dracu'.

Zdrang. Drept peste față. Janey plângea deja de-a binelea. Aveam buza despicată. Unchiul Alec era furibund, i se urcase tot sângele în obraji.

— Îți dau cinci minute, după care mă întorc și o să-ți dorești să nu te fi născut.

Însă eu nu mi-am dorit niciodată asta și n-aveam de gând să încep să mi-o doresc fiindcă așa voia el.

A plecat și l-am auzit cum se urcă în mașină și pornește motorul. Îl auzeam cum așteaptă, cu motorul pornit. Am fugit sus și mi-am luat niște haine, după care m-am dus la Bufetul de Război și am scos o groază de conserve. Janey le-a pus pe toate în geanta ei.

Am escaladat din nou zidul din spate, ca să nu ne vadă. Lasă-l să intre iar ca o furtună după ce trec cele cinci minute și să strige ca prostul, la nimeni.

Îmi simțeam sufletul înghețat. Nu simțeam nimic. L-aș fi putut ucide. L-aș fi ucis fără să clipesc. L-aș fi ucis fără să clipesc și fără să simt nimic.

*

La Janey acasă, părinții ei erau plecați, iar bunica avea grijă de copii. Băieții se duseseră la culcare. Eu stăteam pe podeaua rulotei. Janey a venit și m-a înconjurat cu brațul, apoi m-a sărutat, un sărut adevărat.

Plângeam și o sărutam, și ne-am dezbrăcat, și ne-am băgat în pătuțul rulotei, și mi-am amintit, corpul meu și-a amintit, cum era să te afli într-un singur loc și să fii cu adevărat acolo — să nu fii mereu cu ochii în patru, îngrijorat, să nu fii cu mintea în altă parte.

Oare am dormit? Probabil că da. Farurile unei mașini au trecut peste rulotă. Părinții ei veneau acasă. Am simțit că inima

îmi bate prea repede, dar luminile nu erau o amenințare. Eram în siguranță. Eram împreună.

Avea sâni frumoși. Era frumoasă toată, cu un triunghi bogat de păr negru la întretăierea coapselor și păr negru pe brațe și puf ce-i cobora de pe pântec până la părul pubian.

Dimineața, când ne-am trezit, devreme, a zis:

— Te iubesc. Te iubesc de foarte mult timp.

— Mi-a fost prea frică, am spus.

— Să nu-ți fie, a zis. Nu mai trebuie să-ți fie.

Și limpezimea ei era precum apa, rece și adâncă, și puteai vedea prin ea până la fund. Fără nici un sentiment de vină. Fără frică.

I-a spus mamei ei despre noi, iar mama a avertizat-o să nu-i spună tatălui sau să-l lase să ne descopere.

Ne-am luat bicicletele. Am străbătut treizeci și ceva de kilometri și am făcut dragoste sub un gard viu. Mâna lui Janey s-a acoperit de sânge. Îmi venise iar menstruația.

A doua zi ne-am dus cu bicicleta la Blackpool. M-am dus la mama și am întrebat-o de ce-a făcut asta. De ce mă încuiau pe dinafară? De ce n-avea încredere în mine? N-am întrebat-o de ce nu mă mai iubește. „Iubire” era un cuvânt care nu mai putea fi folosit între noi. Nu era vorba de un simplu mă iubești/nu mă iubești? Iubirea nu era o emoție; era câmpul minat dintre noi.

S-a uitat la Janey. S-a uitat la mine. A zis:

— Nu ești fica mea.

Nu prea mai avea nici o importanță. Era prea târziu pentru asemenea replici acum. Aveam un limbaj al meu, care nu era și al ei.

Janey și cu mine eram fericite. Ne-am dus la colegiu. Ne-am văzut în fiecare zi. Începusem să iau lecții de șofat într-un Mini hărtănit, pe un teren pustiu. Trăiam în propria

mea lume de cărți și dragoste. Lumea era plină de viață și neatinsă. Mă simțeam din nou liberă – poate fiindcă eram iubită. I-am dus doamnei Winterson niște flori.

Când m-am întors în seara aceea, florile se aflau pe masă, într-o vază. M-am uitat la ele... Tulpinile lor se aflau în vază. Le tăiasse corolele și le aruncase în focul neaprins. Focul era pregătit și, pe stratul bine aranjat de cărbune întunecat, se aflau corolele albe ale garofițelor.

Mama stătea tăcută pe scaun. N-am zis nimic. Am privit camera, mică și îngrijită, răzuștele de alamă în zbor de pe polița căminului, spărgătorul de nuci de alamă în formă de crocodil de lângă ceasul de pe poliță, stativul de haine pe care îl puteam ridica sau coborî deasupra focului, tăblia laterală pe care se aflau pozele noastre. Țsta era locul în care trăiam.

Mi-a zis:

— Degeaba. Știu ce ești.

— Nu cred că știi.

— O atingi. O săruți. Goale. În pat împreună. Crezi că nu știu ce faci?

Bine. Asta era... De data asta n-aveam de gând să mă ascund. Gata cu sinele de împrumut. Gata cu secretele.

— Mamă... O iubesc pe Janey.

— Deci o călărești... Trupuri înfierbântate, mâinile peste tot...

— O iubesc.

— Ți-am dat o șansă. Te-ai întors în brațele Diavolului. Așa că îți spun acum: ori ieși din casa asta și nu te mai întorci niciodată, ori încetezi să te mai vezi cu fata aia. O să-i spun maică-sii.

— Știe.

— Poftim?

— Mama ei știe. Nu e ca tine.

Doamna Winterson a rămas tăcută mult timp, după care a început să plângă.

— E un păcat. O să ajungi în Iad. Trupuri catifelate tot drumul spre Iad.

M-am dus sus și am început să-mi împachetez lucrurile. Habar n-aveam ce-o să fac.

Când am coborât, mama stătea neclintită, privind în gol.

— Păi, atunci plec..., am zis.

N-a răspuns. Am ieșit din cameră. Am străbătut holul îngust și întunecat, cu hainele agățate în cuiele lor. Nimic de spus. Mă aflam la ușa de la intrare. Am auzit-ò în spatele meu. M-am întors.

— Jeanette, vrei să-mi spui de ce?

— De ce ce?

— Știi de ce ce...

Însă nu știu de ce ce. Nu știu ce sunt... de ce nu-i sunt pe plac. Ce vrea. De ce nu sunt ceea ce-și dorește. Ce doresc sau de ce. Însă există un lucru pe care îl știu precis.

— Când sunt cu ea, sunt fericită. Pur și simplu fericită.

A clătinat din cap. Părea să înțeleagă și chiar am crezut cu adevărat, preț de o clipă, că se va răzgândi, că o să vorbim, că o să fie de aceeași parte a peretelui de sticlă ca și mine. Am așteptat.

A zis:

— De ce să fii fericită când poți fi normală?

Literatura engleză de la A la Z

BIBLIOTECA PUBLICĂ DIN ACCRINGTON avea câte un exemplar din aproape toate cărțile. Și avea un exemplar și din *Autobiografia lui Alice B. Toklas* (1932), de Gertrude Stein.

La șaisprezece ani reușisem să ajung abia la litera M – fără să-l punem la socoteală pe Shakespeare, care nu face parte din alfabet, așa cum negrul nu e de fapt o culoare. Negrul e sinonim cu toate culorile, iar Shakespeare – cu întregul alfabet. Citeam piesele și sonetele lui așa cum te îmbraci în fiecare dimineață. Nu te întrebi „Oare să mă îmbrac azi?”. (În zilele în care nu te îmbraci nu te simți destul de bine, fie mental, fie fizic, ca să-ți poți pune întrebarea – dar ajungem și acolo mai târziu.)

M însemna și poetul Andrew Marvell, din secolul al XVII-lea. După întâlnirea mea cu T.S. Eliot pe treptele bibliotecii, hotărâsem să adaug poezia pe lista mea de lectură. Poezia e mai ușor de învățat decât proza. Odată ce ai

Învățat-o, o poți folosi pe post de lumină și laser. Îți arată care e situația ta reală și te ajută să o examinezi în profunzime.

Marvell a scris una dintre cele mai frumoase poezii din limba engleză: *Iubitei sale rușinoase*. Este cea care începe cu „Și lumea de-ar fi fost de-ajuns, și timp de-am fi avut”.

Lumea de-ar fi fost de-ajuns, și timp de-am fi avut; eram tânără, așa că timp aveam, dar știam că trebuie să găsesc o lume – iar eu n-aveam nici măcar o odaie a mea.

Îmi dădeau speranță ultimele versuri ale poeziei. Este o poezie despre seducție, în asta îi constă farmecul, dar e în egală măsură o poezie despre viață, care cheamă și celebrează dragostea și dorința și declararea dorinței, ca provocare la adresa mortalității înseși.

Nu putem încetini timpul, spune Marvell, dar îl putem fugări. Putem pune timpul pe fugă. Gândește-te la clepsidră, la clișeul care spune că nisipul timpului se scurge încet, și la toate acele dorințe de nemurire gen Faust – ce bine-ar fi dacă timpul s-ar putea opri, ce bine-ar fi dacă-am putea trăi veșnic.

Nu, spune Marvell, întoarce cheița, trăiește-l cât de exuberant poți. Iată cum o spune, mult mai bine decât mine:

Să ne-adunăm puterea toată,
Dulceața toată într-un ghem;
Plăcerile cu luptă dură să ni le smulgem
Prin ale vieții porți de fier.
Și deși soarele nu-l putem face
Pe loc să stea, îl vom pune să alerge.

Citește-le cu voce tare. Și privește ce reușește Marvell punând o pauză după „face”. Finalul versului obligă la o pauză de o nanosecundă, iar soarele stă pe loc cu adevărat – apoi versul pornește iar, la galop.

M-am gândit: „Dacă nu pot să stau unde sunt, și nu pot, atunci o să-mi pun toate forțele în alergat.”

Am început să-mi dau seama că am prieteni. Scriitorii sunt adesea exilați, marginali, fugari și proscriși. Acești scriitori erau prietenii mei. Fiece carte era un mesaj într-o sticlă. Deschide-o.

*

M. Katherine Mansfield – singura scriitoare pe care o invidia Virginia Woolf... Însă eu nu citisem Virginia Woolf.

În orice caz, nu gândeam lucrurile în termeni de gen sau de feminism, cel puțin pe vremea aceea, fiindcă vederile mele politice se limitau la faptul că știam că fac parte din clasa muncitoare. Însă remarcasem că femeile sunt mai rare și destul de departe una de alta pe rafturi, iar când am încercat să citesc cărți „despre” literatură (o greșală, întotdeauna), n-am putut să nu remarc faptul că acele cărți erau scrise de bărbați despre bărbați care scriu.

Asta nu mă îngrijora; eram în pericol de a mă îneca și nimeni dintre cei răătăciți pe mare nu-și face griji dacă stinghia de care se agață e făcută din ulm sau stejar.

Katherine Mansfield – altă scriitoare tuberculoasă, ca Lawrence și Keats; cu toții făcându-mă să mă simt mai bine în legătură cu tusea mea permanentă. Katherine Mansfield – o scriitoare ale cărei povestiri sunt cât se poate de diferite de tot ceea ce am trăit eu până la șaisprezece ani.

Însă tocmai asta era ideea. Să citești lucruri care se intersectează cu întâmplările vieții tale nu te îmbogățește cine știe cât. La urma urmei, faptele sunt doar fapte, iar partea pasionată din tine, aceea care tânjește, nu va fi de găsit acolo. Tocmai din cauza asta a ne citi pe noi înșine ca pe o ficțiune,

pe de o parte, și ca pe un inventar de întâmplări, pe de alta, este o experiență atât de eliberatoare. Cu cât citim mai mult, cu atât suntem mai liberi. Emily Dickinson abia dacă și-a părăsit locuința din Amherst, în Massachusetts, însă atunci când citim „Viața-mi stătea – o armă încărcată”, știm că avem în față o imaginație care va detona viața, nu o va decora.

Așa că am citit mai departe. Și am continuat să citesc, trecând dincolo de geografia și istoria mea, dincolo de poveștile despre copii găsiți și cărămizile Nori, dincolo de Diavol și de pătuțul greșit. Marii scriitori nu erau departe; se aflau chiar lângă mine, în Accrington.

*

Biblioteca Publică din Accrington era organizată după sistemul decimal Dewey, ceea ce însemna că volumele erau catalogate cu meticulozitate, cu excepția literaturii considerate *pulp fiction*¹, pe care toată lumea o disprețuia. Așa că poveștile romanțioase primeau pur și simplu o bandă roz și toate volumele erau efectiv aruncate, fără a fi aranjate alfabetic, pe rafturile cu literatură romanțioasă. Poveștile cu aventuri pe mare erau tratate în același mod, însă aveau o bandă verde. Poveștile de groază aveau o bandă neagră. Poveștile polițiste de calitate inferioară aveau o bandă albă, dar bibliotecara nu punea niciodată Chandler sau Highsmith la Povești polițiste – erau literatură, așa cum *Moby Dick* nu era o poveste cu aventuri pe mare, iar *Jane Eyre* nu era o poveste romanțioasă.

¹ „Pulp fiction” și „pulp magazines”, cărți și reviste publicate pe hârtie ieftină între anii 1896 și 1950, cunoscute în primul rând pentru poveștile lor sinistre și coperta senzaționalistă, deși mulți scriitori respectați scriau pentru ele.

Umorul avea și el secțiunea lui, cu o dungă portocalie vălurită, cu o față care râdea. Pe rafturile de Umor, n-am să știu niciodată cum și de ce, se afla Gertrude Stein, probabil fiindcă ceea ce scria ea părea total absurd...

Mă rog, poate că așa și era – și adesea chiar asta scria, deși din motive cât se poate de raționale –, dar *Autobiografia lui Alice B. Toklas* este o carte încântătoare și un moment veritabil de cotitură în literatura engleză, în același mod în care *Orlando* (1928), al Virginiei Woolf, este un moment de răscruce.

Woolf și-a socotit romanul biografie, iar Stein a scris autobiografia altcuiva. Ambele contopeau spațiul dintre fapt și ficțiune – *Orlando* o folosea drept eroină pe Vita Sackville-West, o persoană cât se poate de reală, iar Stein pe iubita ei, Alice B. Toklas.

Sigur, Defoe și-a considerat romanul *Robinson Crusoe* autobiografie (Stein face și ea referire la asta), iar Charlotte Brontë a trebuit să-și intituleze cartea *Jane Eyre* biografie pentru că pe vremea ei femeile nu aveau voie să inventeze – mai ales povești despre o moralitate sfidătoare, dacă nu riscantă.

Dar Woolf și Stein au fost radicale în utilizarea persoanelor reale în ficțiunile lor și în amestecarea faptelor – *Orlando*, cu fotografiile sale reale ale Vitei Sackville-West, iar Alice Toklas, presupusa autoare, care e iubita lui Stein, însă nu autoarea...

Pentru mine, care sunt fascinată de identitate și de modul în care te definești, acele cărți au fost cruciale. Să te citești pe tine drept ficțiune, dar și ca pe un compendiu de fapte, e singura cale de a păstra firul narativ deschis – singurul mod în care poți împiedica povestea să fugă singură înainte împinsă de propria energie, adesea către un final pe care nu-l dorește nimeni.

În noaptea în care am plecat de acasă am simțit că am fost păcălită, prinsă în capcană și expulzată – și nici măcar de către doamna Winterson, ci de însuși firul narativ întunecat al vieții noastre împreună.

Fatalismul ei era atât de puternic. Ea își era propria gaură neagră, absorbind toată lumina. Era alcătuită din materie întunecată, cu o forță invizibilă, nevăzută decât prin efectele sale.

Ce-ar fi însemnat să fim fericiți? Ce-ar fi însemnat dacă lucrurile ar fi fost luminoase, limpezi și frumoase între noi?

N-a fost niciodată o chestiune de biologie, ori de natură, ori de educație. Știu acum că ne vindecăm prin a fi iubiți și prin a-i iubi pe ceilalți. Nu ne vindecăm formând o societate secretă dintr-o persoană – obsedați de ideea „singurului” pe care l-am putea primi lângă noi și fiind sortiți dezamăgirii. Doamna Winterson își era propria societate secretă și tânjea să mă alătur și eu. Era o doctrină obsedantă și am purtat-o cu mine în viață foarte mult timp. Este, firește, baza iubirii romantice: eu + tu împotriva lumii. O lume în care nu existăm decât noi doi. O lume care nu există în realitate decât prin faptul că noi existăm în ea. Și când unul dintre noi îl dezamăgește pe celălalt...

Și unul dintre noi îl va dezamăgi întotdeauna pe celălalt.

Când am plecat în noaptea aceea, tânjeam după dragoste și fidelitate. Natura intens jinduitoare a firii mele trebuia să se strecoare prin gâtul îngust al pâlniei – și se revărsase în ideea „celuilalt”, aproape-geamănul, care avea să fie atât de aproape de mine, însă nu eu. O sciziune de tip platonician a ființei totale. Într-o zi aveam să ne regăsim, apoi totul avea să fie bine.

Trebuia să cred asta – cum altfel aș fi putut face față? Și totuși, mă îndreptam fără ezitare către pierderile periculoase pe care le cere dragostea de tipul „totul sau nimic”.

Dar – și asta contează – nu te bucuri de prea multe șanse atunci când ai șaisprezece ani. Pleci la drum cu moștenirea ta. Dar...

Întotdeauna există un atu. Și aveam ceva: aveam cărțile. Și mai aveam, în primul rând, limbajul care îți este accesibil prin intermediul cărților. Un mod de a vorbi despre complexitate. Un mod de a „ține inima trează pentru dragoste și frumusețe” (Coleridge).

În seara în care am plecat de acasă, m-am plimbat aproape toată noaptea pe străzi. Noaptea trecea în ralanti, iar nopțile curg mult mai încet decât zilele. Timpul nu e constant, o clipă nu e perfect egală cu alta.

Trăiam o noapte ce se lungea în viața mea. Am plecat și am încercat să mă feresc de orbita întunecată a depresiei mamei. Încercam să ies din umbra aruncată de ea. De fapt, nu plecam nicăieri. Aveam să fiu departe de ea, liberă, sau cel puțin așa părea, însă întotdeauna iei ce a fost cu tine. Îți ia mult mai mult să părăsești un loc psihic decât unul fizic.

Între orele 4 și 6 dimineața am dormit într-o baracă de pe terenul de bowling și m-am trezit înghețată și amorțită în lumina ce abia se strecura printre norii lunii octombrie. M-am dus la piață și mi-am cumpărat ouă prăjite și ceai tare, după care mi-am luat cele câteva lucruri cu mine la colegiu.

Următoarele câteva zile au fost dificile. Tatăl lui Janey hotărâse că, de fapt, nu mă prea place – aveam acest efect asupra părinților prietenelor mele –, așa că n-am putut dormi în rulotă. M-am culcat însă în Mini-ul vechi și hărtănit pe care învățam să-l conduc.

Era un Mini foarte bun și îi aparținea unui băiat cam țăcănit de la biserică, ai cărui părinți erau bătrâni, nu și evlavioși, însă-i făceau toate poftele. Mă lăsa să-l folosesc fiindcă ei voiau ca el să aibă propria lui mașină, pe când el era îngrozit de

ideea de a conduce. Am stabilit cu el să ducem Mini-ul la Janey acasă și l-am parcat după colț.

Singurul mod posibil de a dormi într-o mașină e să ai un plan. Al meu era să stau pe scaunul din față ca să citesc și să mănânc și să mă întind pe bancheta din spate când voiam să dorm. În felul ăsta, mă simțeam stăpână pe situație. Îmi țineam lucrurile în portbagaj și, după câteva zile, am hotărât să încep să conduc un pic mașina prin oraș, deși nu aveam carnet.

Lucram la o prăvălie din piață, împachetând pulovere trei seri pe săptămână și sâmbăta de la 8 dimineața la 6 seara. Lucram la taraba cu fructe și legume, așa că aveam bani pentru mâncare, benzină și spălătorie.

În fiecare sâmbătă, Janey și cu mine ne duceam la film, mâncam pește și cartofi prăjiți și făceam dragoste pe bancheta Mini-ului. Apoi ea se ducea acasă și eu mă culcam citind Nabokov la lumina lanternei. N-am fost prea fericită ajungând la litera N.

Nu înțelegeam cum poate un bărbat să considere trupul femeiesc atât de dezgustător. Lucrul cel mai plăcut atunci când făceam duș la baia publică era că puteai să te uiți la alte femei. Le găseam frumoase, pe toate. Iar asta în sine era un reproș la adresa mamei mele, care nu vedea trupurile decât ca păcătoase și urâte.

Faptul că mă uitam la femei nu era ceva cu încărcătură sexuală. O iubeam pe Janey și o priveam din perspectivă sexuală, însă, uitându-mă la acele femei, descopeream un nou mod de a mă privi pe mine și, bănuiesc, de a mă iubi. Nu știu cum ar fi fost dacă aș fi tânjit după băieți, însă asta nu s-a întâmplat. Îmi plăceau unii dintre ei, dar nu-l doream pe nici unul. Nu atunci. Nu încă.

Într-o zi, când am ajuns în ultimele clase de liceu și citeam Wilfred Owen și *Middlemarch* pentru examen, m-am plâns în legătură cu Nabokov. *Lolita* m-a agasat. Era prima dată când simțeam că literatura mă trădează. Am întrebat-o pe bibliotecară – demnă de încredere, de obicei –, iar ea mi-a spus că nici ei nu-i place Nabokov și că multe femei simțeau la fel, dar că era mai bine să n-o spui în gura mare.

Bărbații te vor numi provincială, mi-a zis ea, și am întrebat-o ce înseamnă asta, iar ea mi-a explicat că înseamnă cineva care vine din provincie. Am întrebat-o dacă Accrington e în provincie, dar ea mi-a zis nu, e dincolo de provincie.

Așa că am decis să-mi întreb profesorii.

Aveam doi profesori de literatură. Cel principal era un tip sexy și țicnit, care până la urmă s-a însurat cu una dintre colegele mele când ea a împlinit optsprezece ani. El mi-a zis că Nabokov e cu adevărat extraordinar și că într-o zi am să înțeleg.

— Urăște femeile, am zis, fără să-mi dau seama că asta e începutul feminismului meu.

— Urăște ceea ce devin femeile, a zis țicnitul. E cu totul altceva. Iubește femeile până când ele devin ceea ce devin.

Și apoi am început să ne ciondănim în legătură cu Dorothea Brook din *Middlemarch* și cu revoltătoarea Rosamund, pe care o preferă toți bărbații, probabil fiindcă n-a devenit ceea ce devin mai târziu femeile...

Cearta n-a dus nicăieri și am plecat să fac sărituri pe saltele elastice cu două fete care nu erau îngrijorate de Dorothea Brook sau de Lolita. Pur și simplu, le plăceau săriturile.

Făceam atâta zgomot pe salteaua noastră, încât am deranjat-o pe șefa catedrei de literatură, doamna Ratlow.

Doamna Ratlow era o femeie de vârstă mijlocie, rotunjoară ca o pisică pufoasă. Avea păr pufos și ochii fardați cu mov. Purta costume din poliester roșu și bluze verzi cu volane.

Era vanitoasă, înspăimântătoare și ridicolă în același timp, iar noi fie râdeam de ea, fie ne ascundeam de ea. Însă iubea literatura. Ori de câte ori zicea „Shakespeare”, înclina din cap, iar în 1970 chiar se dusesse cu autocarul la Stradford-upon-Avon ca să vadă legendara reprezentație a *Visului unei nopți de vară* semnată de Peter Brook. Era un fel de Miss Jean Brodie, deși la ora aceea nu bănuiam, fiindcă nu ajunsesem încă la litera S; iar când am ajuns acolo, Muriel Spark nu exista. Prea modernă pentru Literatura engleză de la A la Z.

Însă exista doamna Ratlow – văduvă cu doi băieți adolescenți, care erau cu un cap mai înalți decât ea și care întotdeauna ajungeau la liceu însoțiți de un val de amenințări ale doamnei Ratlow în clipa când își parca mașina și-și împunea cu încălțătorul cele două namile afară din micuțul ei Riley Elf. Îi certa întruna. Lua Valium la ore. Arunca în noi cu cărți și amenința că ne omoară. Toate astea erau încă permise.

Doamna Ratlow a ieșit ca o furtună din clasa de studiu individual la literatura engleză, situată, în mod stupid, chiar lângă sala cu saltele elastice. Când a încetat să mai urle la noi, i-am zis că toate astea sunt din cauza lui Nabokov și că trebuie să trec de litera N.

— Dar citești deja Wilfred Owen.

— Știu, dar el e poet. Eu vreau să parcurg toată literatura engleză în proză, de la A la Z. Există o scriitoare pe nume Doamna Oliphant...

Doamna Ratlow și-a înfocat pieptul, ca un porumbel.

— Doamna Oliphant nu e literatură – nu e nevoie s-o citești!

— N-am de ales – e pe raft.

— Explică-mi, domnișoară! a zis doamna Ratlow, acum interesată, în ciuda faptului că avea de corectat douăzeci de eseuri despre *Mândrie și prejudecată*.

Și așa m-am trezit povestindu-i – despre mama, despre Mini, despre bibliotecă, despre cărți. Doamna Ratlow a rămas tăcută, lucru foarte neobișnuit pentru ea. Apoi a zis:

— Locuiești într-un Mini și, atunci când nu te afli în Mini, lucrezi la piață ca să câștigi bani sau ești aici, la liceu, sau, dacă nu, ești în Biblioteca Publică din Accrington citind Literatura engleză de la A la Z.

Da, era un rezumat destul de exact al întregii mele vieți, din care lipseau doar amănuntele referitoare la sex.

— Acum am introdus și poezia, am continuat, explicându-i cum a fost cu T.S. Eliot.

Se uita la mine ca la o scenă din *Quatermass and the Pit*¹, ca la un obiect care până atunci i se păruse cunoscut, dar care începea să se transforme chiar în fața ochilor ei. Apoi a spus:

— Am o cameră liberă în casa mea. Îți plătești singură mâncarea și fără zgomote după ora 10 seara. O să primești o cheie.

— O cheie?

— Da. Cheia este un mic instrument metalic folosit la deschiderea ușilor.

Revenisem la statutul de idioată în ochii ei, dar nu-mi păsa. Am zis:

— N-am avut niciodată o cheie, decât de la Mini.

— O să mă duc să vorbesc cu mama aia a ta.

— Nu, vă rog. Vă rog să nu faceți asta.

Mi-a înmănat cheia.

— Să nu te aștepți să te și iau cu mașina de la liceu. Băieții stau în spate, iar geanta mea ocupă locul din față.

A făcut o pauză, apoi a spus:

¹ Film SF/horror britanic din 1967, bazat pe serialul BBC cu același nume, semnat de Nigel Kneal.

— Poate că Nabokov e sau nu un mare scriitor. Nu știu și nu-mi pasă.

— Trebuie să termin *Lolita*?

— Da. Dar nu trebuie s-o citești pe doamna Oliphant. Trebuie neapărat să am o discuție cu bibliotecara în weekend. Și, în orice caz, nu e nevoie să citești în ordine alfabetică, să știi.

Am început să-i explic de ce îmi trebuie o ordine – cum ar fi că pe scaunele din față ale Mini-ului doar mănânc și citesc și că bancheta din spate e doar pentru dormit –, însă m-am oprit, mi-au înghețat cuvintele pe buze pentru că săriturile reîncepuseră, iar doamna Ratlow pornise deja furibundă către pânza transpirată de sac pe arcuri ce se ridica și cobora energic, strigând ceva despre Jane Austen.

Am coborât la bibliotecă, având în buzunar cheița argintie.

O ajutam pe bibliotecară să aranjeze cărțile pe raft, activitate pe care o savuram de fiecare dată fiindcă îmi plăcea greutatea cărților și felul în care alunecau pe raft.

Mi-a dat un maldăr de volume cu bandă portocalie de Umor și atunci am remarcat-o prima oară pe Gertrude Stein.

— Parcă erai la litera N? a zis bibliotecara; asemenea majorității bibliotecarilor, credea și ea în ordinea alfabetică.

— Așa e, dar mă mai uit un pic în jur, am zis. Profesoara mea de literatură mi-a spus să fac asta. Zice că doamna Oliphant nu e literatură. O să vină să discute cu dumneavoastră despre asta.

Bibliotecara a ridicat din sprânceană.

— Măi să fie! Nu zic că nu sunt de acord cu ea. Însă chiar putem sări așa, de la N la P? Adevărul ăsta e, avem niște probleme cu litera O.

— Au fost probleme și cu litera N.

— Da. Literatura engleză – poate toată literatura – nu e niciodată ce ne-am aștepta. Și nu e întotdeauna ce ne-ar

plăcea să fie. Eu însămi am avut mari probleme cu litera C... Lewis Carroll. Joseph Conrad. Coleridge.

Era întotdeauna o greșeală să te contrazici cu bibliotecara, dar înainte de a-mi da seama ce fac, am început să recit:

Strădania mi-a fost în van,
Deși am să privesc în veci
Lumina verde ce zăbovește încă la apus;
Poate degeaba sper de-afară să primesc
Și patima, și viața ce izvorăsc din suflet.

Bibliotecara s-a uitat lung la mine.

— E foarte frumos.

— E Coleridge. *Melancolie: Odă*.

— Ei bine, poate că ar trebui să reconsider litera C.

— Va trebui să reconsider și eu litera N?

— Uite care-i sfatul meu. Când ești tânăr și citești ceva care îți displace profund, pune cartea deoparte și recitește-o peste trei ani. Și, dacă tot nu-ți place, mai citește-o iar peste încă trei ani. Iar când nu mai ești tânăr – când ai cincizeci de ani, ca mine –, citește încă o dată ceea ce ți-a displicut cel mai mult.

— Adică *Lolita*.

A zâmbit, ceea ce era neobișnuit, așa că am continuat:

— Deci trec peste doamna Oliphant?

— Da, ar fi mai bine... Deși a scris o povestire foarte bună cu fantome, intitulată *Ușa deschisă*.

Mi-am ridicat vraful de cărți de pus în raft. În bibliotecă era liniște. Plină de oameni, dar tăcută. Și m-am gândit că probabil așa o fi și la mănăstire, unde ai companie și înțelegere, dar gândurile tale îți aparțin. Am ridicat privirea spre fereastra imensă cu vitraliu și spre scara superbă de stejar. Iubeam clădirea asta.

Bibliotecara îi explica asistentei sale beneficiile sistemului decimal Dewey – beneficii ce se răsfrângeau asupra tuturor celorlalte aspecte ale vieții. Era ordonat, precum universul. Avea logică. Puteai conta pe el. Folosirea lui îți dădea un fel de imbold moral, întrucât cu ajutorul lui puteai să-ți ții sub control și propriul haos.

— Ori de câte ori am o problemă, a zis bibliotecara, mă gândesc la sistemul decimal Dewey.

— Și ce se întâmplă? a întrebat asistenta, impresionată la culme.

— Atunci înțeleg că problema respectivă e pur și simplu ceva care a fost pus în locul greșit. Sigur că asta explica și Jung – cum haosul din conținutul subconștientului nostru se străduiește să-și găsească locul potrivit în indexul conștientului.

Asistenta n-a spus nimic. Am intervenit eu:

— Cine e Jung?

— Asta nu e pentru acum, a decretat bibliotecara. Și, în orice caz, nu e la Literatura engleză de la A la Z. Pentru asta trebuie să cauți la Psihanaliză – uite acolo, lângă Psihologie și Religie.

Am căutat. Singurele persoane care se duceau vreodată la Psihologie și Religie erau un bărbat cu coadă, care purta un tricou, foarte murdar, pe care scria EGO pe față și ID pe spate, și un cuplu de femei care se dădeau vrăjitoare și căutau Wicca în ziua de azi. Toți trei erau acolo, comunicând unul cu altul prin bilețele pentru că n-aveau voie să vorbească. Jung putea să mai aștepte.

— Cine a fost Gertrude Stein?

— O modernistă. Scria fără s-o intereseze ce se înțelege.

— De-astă e la Umor, ca Spike Milligan?

— În cadrul sistemului decimal Dewey există o anume doză de discreție. Asta e încă unul din punctele sale tari. Ne

salvează de confuzie, dar ne permite libertatea de gândire. Poate că predecesora mea o fi simțit că Gertrude Stein e o modernistă prea modernă pentru Literatura engleză de la A la Z și, în orice caz, era americană și trăia la Paris. Acum e moartă.

Am luat cu mine în mașină *Autobiografia lui Alice B. Toklas* și m-am dus acasă la doamna Ratlow. N-am intrat imediat. O auzeam cum strigă la băieți.

M-am uitat pe fereastra bucătăriei la căsuța îngrijită – nu era o casă cu pereți comuni, ca pe Water Street, dar era aproape o casă țărănească, iar în spatele ei se vedea câmp. Namilele de băieți mâncau de seară, iar doamna Ratlow călca și citea Shakespeare pe un stativ de partituri așezat în fața mesei de călcat. Își dăduse jos sacoul supraelastic și purta o bluză de nylon cu mâneci scurte. Avea brațele durdulii și pline de gropițe. Avea pieptul ridat și lăsat, masiv și roșu. Era tot ceea ce disprețuia Nabokov.

Citea Shakespeare cu ochii strălucitori și, de fiecare dată când termina de călcat una dintre cămășile matahalelor, se oprea, dădea pagina, atârna cămașa și lua încă una din teanc.

Purta papuci flocoși, roz, pe linoleumul alb cu negru.

Îmi oferea o șansă. Se apropia iarna, era frig să dormi în Mini, iar condensul de la respirația unei nopți însemna să mă trezesc dimineața acoperită cu picături de apă, ca o frunză.

N-aveam nici o idee dacă vreunul dintre lucrurile pe care le făceam era ceea ce trebuia să fac. Mi-am vorbit întruna, cu voce tare, dezbătându-mi cu mine însămi situația. Într-un fel, eram norocoasă fiindcă biserica noastră subliniase mereu cât de important e să te concentrezi asupra lucrurilor bune – binecuvântările –, nu doar asupra lucrurilor rele. Și asta este ceea ce am făcut noaptea, când îmi strângeam genunchii la piept în sacul meu de dormit. Existau lucruri foarte bune:

exista Janey și existau cărțile mele. Faptul că plecasem de acasă însemna că le pot păstra pe amândouă fără teamă.

Mi-am scos cheia, apoi am apăsât pe sonerie, din politețe. Una dintre namile a deschis ușa. A ieșit doamna Ratlow.

— Ajutați-o cu bagajele, voi doi, chiar trebuie să le fac eu pe toate?

Aveam o odăiță ce dădea spre câmpurile din spate. Mi-am așezat cărțile în teancuri și mi-am împăturit hainele: trei perechi de blugi, două perechi de pantofi, patru pulovere, patru cămăși, schimburi de șosete și chiloți pentru o săptămână. Și o haină de molton.

— Asta-i tot?

— Mai am un deschizător de conserve, niște tacâmuri și o butelie de voiaj, și un prosop și un sac de dormit, dar ele pot rămâne în mașină.

— O să ai nevoie de o sticlă cu apă caldă.

— Am, plus lanternă și șampon.

— Bine atunci. Ia-ți niște gem cu pâine și du-te la culcare. S-a uitat cum scot cartea lui Gertrude Stein.

— S, a observat.

Gertrude și Alice locuiesc la Paris. În timpul războiului, ajută Crucea Roșie. Conduc un Ford de două persoane trimis din State. Lui Gertrude îi place să conducă, dar refuză să dea cu spatele. Nu merge decât în față fiindcă spune că secolul XX este secolul progresului.

Alt lucru pe care Gertrude nu vrea să-l facă e să folosească harta. Alice Toklas folosește harta, iar Gertrude uneori observă asta, alteori nu.

Se întunecă. Explodează bombe. Alice își pierde răbdarea. Aruncă harta și strigă la Gertrude: „NU E DRUMUL BUN!”

Gertrude conduce mai departe. Zice: „Bun sau greșit, ăsta e drumul și mergem mai departe.”

Ăsta e drumul

AM HOTĂRÂT SĂ ÎNCERC SĂ STUDIEZ LITERATURA la Oxford fiindcă era cel mai imposibil lucru pe care îl puteam face. Nu cunoșteam pe nimeni care să fi fost la universitate și, deși fetele istețe erau încurajate să urmeze un colegiu pedagogic sau să dea examen la contabilitate, Oxford și Cambridge nu se aflau pe lista lucrurilor de realizat înainte de a muri.

Legea Plății Egale intrase în vigoare în Anglia în 1970, dar nici o femeie pe care o cunoșteam nu primise vreodată salariu egal – nici nu credea măcar că ar trebui.

În nordul industrial al Angliei, legăturile tradiționale în rândul muncitorimii erau puternice – munca la fabrică, manufactura, mineritul și bărbații dețineau puterea economică.

Femeile țineau familia și comunitatea unite, însă contribuția femeilor, invizibilă, necuantificată și neplătită ori recompensată social însemna că lumea mea era plină de femei puternice și capabile, însă rămase „casnice” și trebuind să depindă sută la sută de bărbații lor. Mama i-a făcut asta lui

tata. Îl ținea la distanță prin disprețul ei (iar asta n-a fost corect), dar îl numea capul casei (iar asta nu era adevărat). Această schemă marital-casnică se repeta oriîncotro m-aș fi uitat.

Puține femei pe care le cunoșteam aveau profesii liberale sau funcții de conducere, iar cele care aveau erau necăsătorite. Majoritatea profesoarelor mele de la școală erau necăsătorite. Doamna Ratlow era văduvă și conducea catedra de literatură engleză, dar tot ea gătea și făcea curat pentru cei doi fii ai săi și nu-și lua niciodată concediu, spunând – și n-am s-o uit niciodată: „Când o femeie singură nu mai e de interes pentru sexul opus, e vizibilă doar acolo unde ea are un scop precis.”

E un citat greu de uitat și ar fi trebuit să facă din ea o feministă, dar ea nu avea timp pentru mișcarea feministă. Adora bărbații, deși lipsa unuia o făcea invizibilă în propriii ochi – cel mai trist dintre toate locurile invizibile pe care le poate ocupa o femeie. Germaine Greer publicase *Femeia eunuc* în 1970, dar nici una dintre noi n-o citise.

Nu eram niște ființe sofisticate. Eram oameni din nord. Nu locuiam într-un oraș mare, ca Manchester, și nu părea că feminismul ar fi ajuns și la noi.

Termenul de „femeie-topor” a fost întotdeauna folosit atât pentru, cât și împotriva femeii puternice din clasa muncitoare. Această imagine de secure ne-a divizat și identitatea. Femeile din nord erau dure și respectate ca atare în casa lor și în comedia populară – toate cărțile poștale de la mare erau desene cu bărbați scunzi și slabi și femei dominatoare –, precum și în cluburile în care se îmbătau muncitorii, în scheciuri precum cele jucate de Les Dawson cu batic și șorț, parodiind, dar și celebrând formidabilele femei pe care bărbații le iubeau, de care se temeau și erau dependenți. Și totuși, acele femei despre care se presupunea că pândesc la ușă

așteptând să-și altoiască bărbatul cu un sucitor nu aveau putere economică. Și când aveau, o ascundeau.

Femeile pe care le cunoșteam și care-și aveau propria afacere, cum ar fi taraba din piață la care lucram sau prăvălia cu pește și cartofi prăjiți care îmi asigura multe dintre mese, afirmam că e firma soților și că ele doar lucrează acolo.

Unica noastră lecție de educație sexuală de la școală nu a fost deloc despre sex, ci despre statutul economic al sexualității. Ar trebui să ne plătim propriul bilet fiindcă așa era modern, însă ar trebui să-i dăm băiatului banii înainte, ca să se vadă că el plătește. Vorbeam doar despre bilete de autobuz și de cinema, dar mai târziu, când vom avea pe mână bugetul casei, ar trebui să ne asigurăm că el știe că toate sunt de fapt ale lui. Mândrie de bărbat, parcă așa a denumit-o profesoara. Mi s-a părut cel mai idiot lucru pe care l-am auzit vreodată; o teorie a pământului plat aplicată la relațiile sociale.

Singurele femei care își trăiau mulțumite viața pe care și-o doriseră, fără să aibă pretenții sociale, erau cuplul care se ocupa de magazinul de dulciuri, însă ele trebuiau să-și ascundă preferințele sexuale și nu puteau să se afișeze ca lesbiene. Lumea râdea de ele, iar una dintre ele purta o cagulă.

Eu eram femeie. Eram o femeie din clasa muncitoare. Eram o femeie care dorea să iubească femeile fără vină și fără să fie ridiculizată. Aceste trei lucruri formau baza politicii mele, și nu syndicatele sau războiul de clasă, așa cum înțelegea Stânga, dominată de bărbați.

Stângii i-a luat mult timp să le accepte în rândul său pe femei ca independente și egale și să nu mai integreze sexualitatea feminină într-o reacție la dorința masculină. Mă simțeam stânjenită și marginalizată de ceea ce știam despre politica de stânga. Și nu căutam să-mi îmbunătățesc condițiile de viață. Voiam să-mi schimb viața în așa fel încât să devină de nerecunoscut.

*

La finele anilor 1970 a apărut Margaret Thatcher, care a început să vorbească despre o nouă cultură a riscului și a recompensei – în care puteai realiza ceea ce doreai, în care puteai să fii orice doreai, cu singura condiție să muncești din greu și să fii gata să renunți la plasele de siguranță ale tradiției.

Eu plecasem deja de acasă. Munceam deja seara și în weekenduri ca să mă susțin la școală. N-aveam plase de siguranță.

Mi se părea că Thatcher are răspunsuri mai bune decât bărbații din clasa de mijloc care vorbeau în numele Partidului Laburist și decât bărbații din clasa muncitoare care doreau ca femeile lor să rămână acasă și luptau pentru salariul minim „pe familie”.

Nu aveam nici un respect pentru viața de familie. Nu aveam o casă. Aveam mânie și curaj. Eram deșteaptă. Eram deconectată emoțional. Nu pricepeam politica genurilor: Eram prototipul ideal pentru revoluția Reagan/Thatcher.

Mi-am dat examenul de intrare la Oxford îndrumată de doamna Ratlow, am fost programată la un interviu și mi-am cumpărat bilet de autocar până la Oxford.

Aplicasem la St. Catherine's pentru că mi se părea că are un aer mai modern, pentru că era un colegiu mixt și pentru că se născuse din St. Catherine's Society – un fel de satelit trist al colegiilor consacrate de la Oxford, fondat pentru studenți prea săraci ca să urmeze adevăratul Oxford.

Însă, acum făcea cu totul parte din Oxford. Și poate că aveam o șansă.

Am coborât din autocar la Oxford și am întrebat lumea cum pot ajunge la St. Catherine's. Mă simțeam ca Jude Neștiutul din romanul lui Thomas Hardy și eram hotărâtă să nu mă spânzur.

Nu-mi imaginasem că ar putea exista un oraș atât de frumos sau locuri cum erau colegiile, fiecare cu propria curte pătrată, cu peluză și acel sentiment de tăcere plină de energie care încă mi se pare extrem de seducătoare.

Mi se oferise cazare peste noapte, iar mesele erau asigurate de colegiu, însă eram prea intimidată de încrederea în sine a celorlalți candidați pentru a intra și a mânca alături de ei.

Am fost incapabilă să vorbesc clar la interviuri pentru că, prima oară în viața mea, am simțit că arăt aiurea și mă exprim aiurea. Toți ceilalți păreau relaxați, deși sunt sigură că nu era adevărat. Evident că erau mai bine îmbrăcați și aveau accente diferite de al meu. Știam că nu mai sunt eu însămi, dar nu știam cum să fiu eu însămi acolo. Îmi ascundeam sinele real și nu aveam nici o *persona* pe care s-o pun în locul lui. Câteva săptămâni mai târziu am aflat că nu-mi ofereau un loc.

Eram disperată. Doamna Ratlow a zis că trebuie să luăm în calcul și alte opțiuni; pentru mine nu existau alte opțiuni. Eu voiam la Oxford.

Prin urmare, am făcut un plan.

Măcar îmi luasem carnetul de șofer, așa că am vândut Mini-ul care de fapt nu era al meu și mi-am cumpărat un Hillman Imp cu certificat de înmatriculare și tot ce trebuie, care m-a costat 40 de lire. Portierele nu se închideau ca lumea, însă avea motorul bun. Atâta vreme cât erai gata să te strecuri prin geamul rabatabil din spate, puteai să ajungi destul de departe.

Janey a zis că o să vină cu mine, așa că am luat cortul meu și am pornit spre Oxford, mergând cu 80 de kilometri pe oră, viteza maximă a Imp-ului, cu opriri dese pentru a pune benzină, ulei, apă sau lichid de frână. Aveam cu noi două ouă, pentru cazul în care radiatorul începea să curgă. Pe vremea aceea puteai repara cu ușurință radiatorul aruncând

În el un ou spart, așa cum cureaua de ventilator putea fi înlocuită cu un ciorap din nylon, iar un cablu de ambreiaj secționat – cu două șuruburi și o doză de Tizer (dădeai câte o gaură în ambele capete ale cutiei, prindeai șuruburile la fiecare capăt al cablului secționat, băgai șuruburile plus cablul la cele două capete ale dozei – și constatai că, în ciuda unui ușor troncănit, acum puteai apăsa ambreiajul).

Familia lui Janey avea o carte cu taberele de camping și am căutat un loc ieftin în care puteam campa lângă Oxford.

Ne-a luat cam nouă ore să ajungem acolo, dar aveam cu noi șunculiță și fasole și eram fericite.

A doua zi aveam o întâlnire cu îndrumătorul-șef și cu unul dintre membrii consiliului; celălalt, din fericire pentru mine, era plecat.

Am avut problema obișnuită, de a nu fi capabilă să rostesc măcar un cuvânt, începând apoi să bolborosesc... Atunci când sunt stresată, par un amestec de Billy Budd și Măgarul din *Shrek*.

Mi-am întins mâinile a disperare și am văzut că am palmele acoperite cu ulei. Imp-ul meu scăpa ulei.

Așa că n-am avut ce face și a trebuit să explic într-o viteză de *Shrek* despre Hillman Imp, despre cort și despre taraba din piață la care lucrez, dar și un pic despre Apocalipsă și doamna Winterson, despre Literatura engleză în proză de la A la Z....

Aveau deja o scrisoare de la doamna Ratlow, deschisă pe birou. Nu știu ce zicea, dar știu că o menționa pe doamna Oliphant.

— Vreau să fiu o scriitoare mai bună decât ea.

— N-ar trebui să fie prea greu – deși e adevărat că a scris o povestire cu fantome foarte reușită intitulată...

— *Ușa deschisă*. Am citit-o. Te bagă în speriție.

Dintr-un motiv sau altul, doamna Oliphant a fost de partea mea.

Îndrumătorul-șef a explicat că St Catherine's era un colegiu progresist, fondat abia în 1962, al cărui țel era să aducă la Oxford elevi din școlile de stat, și unul dintre puținele colegii mixte.

— Benazir Bhutto învață aici. Margaret Thatcher a studiat chimia la Somerville, cred că știi.

Nu știam; și nu știam nici cine este Benazir Bhutto.

— Ți-ar plăcea ca o femeie să fie prim-ministru?

Da... În Accrington femeile nu pot fi nimic decât soții sau profesoare sau coafeze sau secretare sau vânzătoare.

— Mă rog, pot fi bibliotecare, și m-am gândit și eu la asta, dar vreau să-mi scriu propriile cărți.

— Ce fel de cărți?

— Nu știu. Scriu mereu.

— Majoritatea tinerilor fac asta.

— Nu și cei din Accrington.

A urmat o pauză. Apoi profesorul de literatură engleză din consiliu m-a întrebat dacă eu cred că femeile pot fi mari scriitoare. Întrebarea m-a bulversat. Nu-mi trecuse niciodată prin cap.

— E adevărat că majoritatea se găsesc la începutul alfabeticului – Austen, surorile Brontë, Eliot...

— Desigur, le studiem și pe acestea. Virginia Woolf nu se află în programă, deși o să ți se pară interesantă – dar în comparație cu James Joyce...

Era o introducere rezonabilă la prejudecățile și plăcerile unui curs universitar de la Oxford.

Am plecat de la St Catherine's și am pornit pe Holywell Street, spre librăria Blackwell. Nu văzusem niciodată o librărie cu cinci etaje de cărți. Am simțit că mă ia cu amețeală, ca și cum aș fi inspirat prea mult oxigen dintr-odată. Și m-am

gândit la femei. Toate aceste cărți și cât le-a luat femeilor să-și scrie partea și de ce existau totuși atât de puține femei poete și romanciere și chiar și mai puține care erau considerate importante?

Eram atât de încântată, de plină de speranță, dar și tulburată de ceea ce mi se spusese. În calitate de femeie, ce aveam să fiu: o spectatoare, și nu o creatoare? Oare doar să studiez ceea ce nu puteam niciodată spera să realizez eu însămi? Fie că aveam să reușesc, fie că nu, trebuia să încerc.

Și mai târziu, când am avut succes, dar am fost acuzată de aroganță, am vrut să-i târăsc pe toți jurnaliștii care m-au înțeles greșit în acest loc și să-i fac să priceapă că, pentru o femeie, o femeie din clasa muncitoare, a vrea să devină scriitoare, a vrea să devină o scriitoare bună și a crede că e suficient de bună nu era aroganță, era politică.

Indiferent ce s-a întâmplat în ziua aceea, pentru mine a funcționat. Am obținut un loc în anul următor.

Și asta m-a dus drept la Margaret Thatcher și alegerile din 1979. Thatcher avea vigoare și argumente și știa cât costă o frazelă. Era femeie – și asta m-a făcut să simt că și eu pot reuși. Dacă fiica unui băcan putea să ajungă prim-ministru, atunci o fată ca mine putea scrie o carte care să se afle pe rafturile de Literatură engleză în proză de la A la Z.

Am votat-o.

Acum este o banalitate să spui că Thatcher a schimbat două partide politice: al ei și opoziția laburistă, de stânga. Lumea își amintește mult mai rar că Reagan, în Statele Unite, și Thatcher, în Marea Britanie, au dinamitat pentru totdeauna consensul postbelic – iar acest consens durase treizeci de ani.

Dacă ne gândim la 1945, indiferent dacă erai de stânga sau de dreapta în Anglia sau în Europa de Vest, reconstruirea

societății după război nu se putea efectua cu ajutorul economiei învechite și discreditate neolibérale, al pieței libere – forță de muncă nereglementată, fără ajutoare pentru cei bolnavi, bătrâni sau șomeri. Aveam nevoie de locuințe, de foarte multe slujbe, de un stat cu un sistem de asistență socială, de naționalizarea utilităților și transportului.

A fost un real progres al conștiinței umane în direcția responsabilității colective: înțelegerea faptului că datorăm ceva nu numai drapelului sau patriei, copiilor și familiilor noastre, ci și unul altuia. Societății. Civilizației. Culturii.

Acest progres al conștiinței nu s-a născut din valorile victoriene și din filantropie, nici din politica de dreapta; s-a născut din lecțiile practice ale războiului și – *iar asta contează* – din argumentele de ordin superior ale socialismului.

Încetinirea creșterii economice a Angliei din anii 1970, ajutorul dat de FMI, explozia prețurilor la petrol, decizia lui Nixon de a liberaliza cursul dolarului, zgomotoasele dispute sindicale și un soi de îndoială existențială a Stângii i-au permis Dreptei reprezentate de Reagan și Thatcher în anii 1980 să ignore agasantele discuții despre o societate corectă și egală. Aveam să urmărim ideea lui Milton Friedman și a amicilor săi din Școala de la Chicago, să revenim la vechea politică de piață liberă *laissez-faire* și să o îmbrăcăm în hainele unei noi soluții salvatoare.

Bine ai venit, NEA – Nu Există Alternativă.

În 1988, Nigel Lawson, ministrul Finanțelor din guvernul Thatcher, a catalogat consensul de după război drept „iluzia postbelică”.

Nu-mi dădeam seama că, atunci când banii devin valoarea fundamentală, educația are drept țel utilitatea, iar viața spiritului nu este valorizată ca un bun dacă nu produce rezultate măsurabile. Că serviciile publice nu mai sunt importante.

Că o alternativă privind obținerea banilor și cheltuirea lor va deveni foarte dificilă atunci când locuințele ieftine dispar. Că, atunci când comunitățile sunt distruse, nu mai rămân decât sărăcia și intoleranța.

Nu știam că thatcherismul își va finanța miracolul economic prin vânzarea tuturor bunurilor și industriilor noastre naționalizate.

Nu mi-am dat seama de consecințele privatizării societății.

Conduc pe sub viaduct și trec de Factory Bottoms. Când trec pe lângă Biserica Penticostală Elim, îl văd pe tata ieșind în salopetă. A zugrăvit. Piciorul mi se ridică de pe accelerator și aproape opresc. Vreau să-mi iau rămas bun, dar n-o fac fiindcă nu pot. Oare m-a văzut? Nu știu. Mă uit în oglindă. Se duce acasă. Eu plec.

Acum am ieșit din oraș, trec prin Oswaldtwistle, trec de fabrica de biscuiți pentru câini. Niște puști așteaptă la o ieșire laterală să primească bucățele sfărâmate de biscuiți roz și verzi în formă de os. Unul singur este însoțit de un câine.

Mă aflu în dubița mea Morris Minor – succesoarea Imp-ului –, încărcată cu o bicicletă și un cufăr cu cărți, o valijoară cu haine, un pachet cu sandvișuri cu sardine și șaizeci de litri de benzină în cutii de tablă, fiindcă nu mi-a spus nimeni că poți cumpăra benzină de pe autostradă. Pentru că bateria de pe Minor dă rateuri, nu îndrăznesc să opresc motorul, așa că opresc pe acostamentul dur de pe autostradă, cobor și alimentez cu benzină, după care pornesc iar. Nu-mi pasă.

Mă duc la Oxford.

Artă și minciuni

ÎN PRIMA SEARĂ DE STUDENȚIE, îndrumătorul nostru s-a întors spre mine și a zis:

— Tu ești experimentul cu clasa muncitoare.

Apoi s-a întors spre tânăra care avea să devină și rămâne și azi cea mai bună prietenă a mea și i-a spus:

— Tu ești experimentul cu rasa neagră.

Ne-am dat seama curând că îndrumătorul nostru este un gay debordând de răutate și că nici una dintre cele cinci femei din anul nostru nu avea să primească vreo îndrumare de la el. Deci trebuia să ne găsim singure calea.

Într-un fel, nu conta. Găseam cărți peste tot în jur și nu trebuia decât să le citim – începând cu *Beowulf* și terminând cu Beckett, fără să ne facem griji că, după cât se părea, existau doar patru femei: romaniere – surorile Brontë, care veneau la pachet, George Eliot, Jane Austen – și o poetă, Christina Rossetti. Nu este o mare poetă, spre deosebire de Emily Dickinson, însă nimeni nu avea de gând să ne vorbească

despre marile femei. În ceea ce privește femeile, la Oxford nu exista o conspirație a tăcerii, ci una a ignoranței. Ne-am format propriul grup de lectură, care în curând a inclus și scriitori contemporani – femei și bărbați în egală măsură –, precum și cărți despre feminism. Am început dintr-odată să citesc Doris Lessing și Toni Morrison, Kate Millett și Adrienne Rich. Erau ca o nouă Biblie.

În ciuda misoginismului, snobismului, atitudinilor patriarhale și indiferenței față de binele studenților, marea calitate a Oxfordului este seriozitatea țelului său și credința indiscutabilă că viața spiritului constituie miezul vieții civilizate.

Deși îndrumătorul nostru ne-a denigrat și ne-a subminat doar pentru că eram femei, am fost în mod tacit susținute de etosul universității în pasiunea noastră pentru lectură, gândire, cunoaștere, discuții.

Asta a contat foarte mult pentru mine. Era ca și cum aș fi trăit într-o bibliotecă, adică locul în care m-am simțit întotdeauna fericită.

Cu cât citeam mai mult, cu atât mai înfocat mă luptam împotriva concepției că literatura este pentru o minoritate – cu o anumită educație și provenind dintr-o anumită clasă. Și eu aveam prin naștere dreptul la cărți. N-am să pot uita niciodată încântarea cu care am descoperit că cel mai vechi poem în limba engleză cunoscut a fost creat de un păstor din Whitby în jurul anului 680 d.H. (*Imnul lui Caedmon*), în perioada în care Sf. Hilda era stareță la Whitby Abbey.

Închipuiește-ți: o femeie șefă și un cioban analfabet care a compus un poem de o asemenea frumusețe, încât călugărițele educate l-au notat și l-au spus oaspeților și pelerinilor.

Este o poveste frumoasă – Caedmon preferă să stea mai degrabă cu vitele decât cu oamenii și nu cunoaște nici o poezie și nici un cântec, așa că la sfârșitul meselor de la

mănăstire, când toți sunt invitați să cânte sau să recite, Caedmon se grăbește de fiecare dată înapoi la vitele lui, unde poate fi singur. Însă în noaptea aceea, un înger se pogoară și-i spune să cânte – dacă le poate cânta vitelor, îi poate cânta și unui înger. Caedmon îi răspunde cu tristețe că nu știe nici un cântec, însă îngerul îl îndeamnă să cânte totuși – o melodie despre facerea lumii. Iar Caedmon deschide gura și începe cântecul. (O relatare timpurie a acestui episod apare la Beda, în *Istoria eclesiastică a poporului englez*.)

Cu cât citeam mai mult, cu atât mai tare mă simțeam legată peste timp cu alte vieți și îmi descopeream simpatii adânci. Mă simțeam mai puțin izolată. Nu navigam în prezent, fără țință, pe mica mea plută; existau poduri ce duceau către uscat și către siguranță. Da, trecutul e o altă țară, însă una pe care o putem vizita și, odată ajunși acolo, putem aduce înapoi cu noi lucrurile de care avem nevoie.

Literatura e un teren comun. Un teren care nu este guvernat exclusiv de interese comerciale și care nu poate fi exploatat la suprafață, cum se întâmplă în cultura populară – exploatezi noutatea, apoi mergi mai departe.

Sunt multe de spus despre lumea domesticită *versus* lumea sălbatică. Noi, ca ființe omenești, nu avem nevoie doar de o latură sălbatică; avem nevoie și de spațiul deschis și neîmblânzit al imaginației noastre.

În lectură găsești zonele sălbatice.

La finele primului trimestru la Oxford, citeam la curs *Patru cvartete* de T.S. Eliot.

Plutim peste mobilul pom
Pe frunza semn iluminați
Și auzim cum jos pe iarbă

Copoiul și mistrețu-aleargă
Urmându-și tot menirea oarbă
Dar printre stele împăcați.¹

Mă gândeam la schemă; trecutul e atât de greu de urnit.
Vine cu noi asemenea unei guvernante, stând între noi și nou-
tatea prezentului – noua șansă.

Mă întrebam dacă trecutul poate fi recuperat – dacă
poate fi „aplanat” – dacă vechile războaie, vechii dușmani,
copoiul și mistrețul, ar putea să încheie vreun soi de pace.

Mă întrebam toate astea fiindcă mă gândeam să-i fac o
vizită doamnei Winterson.

Ideea că ar exista un nivel pe care îl putem atinge, aflat
deasupra stării conflictuale obișnuite, este una seducătoare.
Jung susținea că un conflict nu poate fi niciodată rezolvat la
nivelul la care apare – la acel nivel nu există decât învins și
învingător, nu și împăcare. Conflictul trebuie abordat de dea-
supra, ca și cum ai vedea o furtună de undeva de deasupra ei.

Și mai există un pasaj minunat, la finalul poemului *Troi-
lus și Cresida* al lui Chaucer, în care Troilus, înfrânt și mort,
e înălțat până în Sfera a șaptea și se uită în jos spre lumea
sublunară – lumea noastră – și râde pentru că își dă seama
ce absurd e totul: lucrurile pe care punem atâta preț, certu-
rile care ne înnegresc sufletul, ireconciliabilele.

Mentalul medieval adora conceptul de mutabilitate și
ideea că în lumea sublunară totul o ia razna și e înțeles gre-
șit. Când ridicăm privirea către cer și stele, ne imaginăm că
privim universul. Mentalul medieval se închipuia privind
spre *înăuntru* – Pământul e un avanpost ca vai de el, coșul
de gunoi cosmic al doamnei Winterson, iar centrul era – în

¹ T.S. Eliot, „Burnt Norton”, *Patru cvartete*, trad. de Sorin Mărcu-
lescu, în *Opere poetice, 1909–1962*, Humanitas, București, 2011, p. 351.

fine, în miezul său – nucleul ordinii lui Dumnezeu, izvorât din iubire.

Îmi place ideea că ordinea vine din iubire.

Am înțeles, într-un fel vag, abia conturat, că va trebui să găsesc locul în care propria mea viață ar putea să se reconcilieze cu sine. Și știam că asta are o legătură cu iubirea.

I-am scris doamnei Winterson s-o întreb dacă ar vrea să vin în vacanța de Crăciun – și dacă aș putea aduce și o prietenă? Da, a zis ea, ceea ce era neobișnuit.

Nu m-a întrebat ce-am mai făcut de când nu ne-am văzut – n-a pomenit nimic despre fericită/normală, despre plecarea mea de-acasă, despre Oxford. N-am încercat să-i explic. Nici uneia dintre noi nu ni s-a părut ciudat, fiindcă în lumea Winterson nu era ciudat.

Și iat-o, cu noua ei orgă electronică și radioul CB de amatori improvizat și căști de mărimea unor dispozitive de detectare a vieții extraterestre.

Și iată-mă, cu prietena mea Vicky Licorish. O avertizassem deja pe doamna W că Vicky e negresă.

În primul rând, era un mare succes pentru că doamna Winterson iubea munca de misionar și părea să creadă că e un fel de activitate misionară în sine faptul că cea mai bună prietenă a mea e negresă. S-a dus la veterani din Africa și i-a întrebat:

— Ce mănâncă negrii?

Răspunsul a fost: ananas. Nu știu de ce. Oare există ananas în Africa? În orice caz, familia lui Vicky era din St Lucia¹.

Doamna Winterson nu era rasistă. Manifesta o toleranță de genul misionar, motiv pentru care avea un aer vag superior,

¹ Insulă din Caraibe.

Însă nici nu voia să audă pe altcineva emițând comentarii pe tema culorii sau etniei.

Era un lucru neobișnuit într-o vreme în care pakistanezii începuseră să sosească, tot mai numeroși, în orașe de muncitori albi, când slujbele erau tot mai puține. Nici atunci, ca și acum, nimeni nu vorbea despre moștenirea Imperiului. Marea Britanie colonizase, deținuse, ocupase și afectase jumătate din lume. Sculptaserăm niște țări și creaserăm altele. Când o parte din lumea pe care o făcuserăm cu forța a vrut ceva în schimb, ne-am revoltat.

Însă Biserica Elim le ura tuturor bun sosir și eram învățați să facem eforturi pentru „prietenii noștri de pe alte meleaguri”.

Când Vicky și cu mine am sosit la Accrington, doamna Winterson i-a dat o pătură pe care o tricotase chiar ea, să nu-i fie frig.

— Ei simt foarte tare frigul, mi-a explicat.

Doamna Winterson era obsesiv-compulsivă și tricota pentru Iisus de un an. Bradul de Crăciun era împodobit cu decorațiuni tricotate, iar câinele era înfodolit cu o hăinuță de lână roșie, cu fulgi de zăpadă albi. Făcuse o scenă a nașterii tricotată, iar păstorii purtau fulare pentru că ăsta era Betleemul de pe ruța de autobuz spre Accrington.

Tata a deschis ușa îmbrăcat într-o vestă tricotată nouă, cu cravata tricotată asortată. Toată casa fusese retricotată.

Nu conta. Revolverul nu se vedea nicăieri. Doamnă W purta proteza cea bună.

— Vicky, a zis ea, stai jos. Ți-am făcut pâine prăjită cu brânză și *ananas*.

Vicky a presupus că o fi vorba de vreo delicatessă din Lancashire.

A doua zi am avut costiță afumată cu ananas, urmată de bucăți de ananas din conservă. Apoi au fost friganele cu ananas și prăjitură răsturnată cu ananas, și ananas cu frișcă, și pui chinezesc și ananas, și ananas și cubulețe de brânză Cheddar pe bețișoare de cocktail băgate în jumătate de varză înfășurată în folie de aluminiu.

În cele din urmă, Vicky a zis:

— Nu-mi place ananasul.

Asta a fost o mare greșeală. Dispoziția doamnei Winterson s-a schimbat pe loc. Ne-a anunțat că la masa următoare vom avea burgeri de vită. Am zis bine, dar în seara aceea aveam să ieșim în oraș și să mâncăm fructe de mare și cartofi prăjiți la cârciumă.

Pe la ora 10 seara ne-am întors și am găsit-o pe doamna Winterson uitându-se posacă la aragaz. În aer plutea un miros înfiorător de ars, ulei, grăsime și carne.

În mica anexă a bucătăriei, doamna Winterson răsucea mecanic între degete niște chestii negre de mărimea unor nasturi.

— Coc la burgerii ăștia de la ora 6, a zis.

— Dar știai că ieșim în oraș.

— Știai că aveam de gând să fac burgeri de vită.

N-am știut ce să facem, așa că ne-am dus la culcare – Vicky la etaj, iar eu în camera din față, pe o saltea gonflabilă. A doua zi dimineață, la micul dejun, masa era deja pusă. În mijlocul ei se afla o piramidă de cutii nedeschise de ananas și o carte poștală victoriană cu două pisici ridicate pe picioarele din spate, îmbrăcate ca Doamna și Domnul. Textul spunea: „Nimeni nu ne iubește.”

În timp ce ne întrebam dacă să plecăm direct la treabă sau să riscăm să ne prăjim niște pâine, doamna Winterson a năvălit ca o furtună, a înșfăcat cartea poștală și a aruncat-o înapoi pe masă.

— Suntem tatăl tău și cu mine, a zis.

Eu și Vicky lucram de Crăciun la spitalul de boli mintale, în vastul complex de clădiri victoriene la care lucrasem și în anul anterior mersului la facultate. Ocupa un teren imens, avea propria stație de pompieri și propriul club. Era căminul celor pierduți, periculoși, prăpădiți și posedați. Unele dintre pacientele mai vechi fuseseră închise aici pentru că avuseseră un copil ori au vrut să omoare un copil, iar unele erau internate cu copii cu tot. Era o lume ciudată, deopotrivă solitară și socială.

Îmi plăcea să lucrez acolo, curățând saloanele de vomă și rahat și servind mesele din tăvi imense de metal. Lucram în ture de douăsprezece ore. Poate că proporțiile demenței din jurul meu îmi linișteau propriile anxietăți. Și mă simțeam norocoasă. Este ușor să-ți pierzi mințile.

Singurul lucru pe care-l uram erau cărucioarele cu medicamente. Bolnavii erau sedați și tranchilizați – seringile și pastilele par mai blânde comparativ cu celulele capitonate și cămășile de forță, dar nu sunt sigură că e chiar așa. Saloanele miroseau a Valium și Largactil, care îți distruge dinții.

Vicky și cu mine ne duceam și ne întorceam de la spital încercând să nu luăm în seamă faptul că acasă, în Water Street, atmosfera era mai dementă decât la serviciu. Casa era întunecoasă și plină de crăpături – parcă din Poe. Cu ornamentele de Crăciun puse, cu luminile colorate aprinse, însă asta făcea lucrurile și mai înfricoșătoare.

Doamna Winterson n-a vorbit cu noi o săptămână. Apoi, într-o noapte, când am venit acasă, ninge, iar pe stradă cântau colindători. Mi-am dat seama că întâlnirea enoriașilor avea loc la noi acasă.

Doamna Winterson era într-o dispoziție veselă. Purta o rochie frumoasă și, când am sosit, ne-a salutat cu căldură.

— Am să aduc căruciorul pentru petreceri – vreți niște minipateuri cu carne?

— Ce este căruciorul pentru petreceri? a vrut să știe Vicky, gândindu-se la diligențe și împușcături.¹

— E un cărucior pe care îl împinge gazda la petrecerile de aici, din nord, i-am explicat, în timp ce doamna Winterson vira spre antreu, cu căruciorul plin de minipateuri păstrate la cald cu ajutorul plitei electrice.

În acel moment, la ușa de la intrare a sosit un alt grup de colindători – probabil de la Armata Salvării –, însă doamna Winterson nici n-a vrut să audă. A deschis ușa și a strigat:

— Iisus e aici. Plecați.

— A fost puțin cam dur, mamă.

— Am îndurat multe, a zis ea, aruncându-mi o privire plină de semnificații. Știu că Biblia ne zice să întoarcem și celălalt obraz, dar am întors suficient obrazul pe ziua de azi.

Și Vicky avea o viață grea. Chiar în ajunul Crăciunului, când s-a dus la culcare a descoperit că fața ei de pernă nu mai conținea nici o pernă, ci era îndesată cu broșuri despre Apocalipsă. Începea să descopere ce înseamnă să trăiești în Ziua Judecății de Apoi.

— E greu pentru tine, venind de unde vii, a zis doamna Winterson.

— M-am născut în Luton, i-a replicat Vicky.

Însă *chiar* îi era greu. Era greu pentru oricine. Ghirlandele de hârtie care atârnau din tavan începeau să arate ca niște cătușe de nebuni.

Tata își petrecea aproape tot timpul în șopronul din curtea din spate, lucrând la o instalație pentru biserică. Bănuiesc

¹ În engleză, *wagon* are și sensul de „căruță cu coviltir”, ca acelea conduse de coloniștii americani în Vestul Sălbatic, de unde și aluzia din text.

că era un fel de retablu evanghelic. Pastorul voia pentru Școala de duminică ceva care să decoreze biserica fără să arate ca o imagine catolică cioplită, interzisă în *Ieșirea*.

Lui tata îi plăcea să facă figurine din lut și să le picteze. Ajunsesse la figurina numărul șase.

— Ce sunt? a întrebat Vicky.

Erau Cei Șapte Pitici Salvați: Albă ca Zăpada nu se afla acolo, probabil pentru că se apropia prea mult de erezia catolică a Fecioarei Maria. Piticii aveau mici tăblițe cu numele: Optimistul, Credinciosul, Voiosul, Evlaviosul, Vrednicul, Amabilul și Inimosul.

Tata picta în tăcere.

— Mama ta e supărată, a spus.

Știam amândoi la ce se referă.

În bucătărie, doamna Winterson făcea șarlotă. Amesteca în cratiță obsesiv, asemenea cuiva care amestecă apele întunecate ale adâncurilor. Când am trecut pe lângă ea, venind din curte, a zis fără să ridice ochii:

— Păcatul. Asta strică totul.

Vicky nu era obișnuită cu un stil de conversație care includea calupuri de tăcere care durau zile întregi și avertismente despre Judecata de Apoi izvorâte dintr-o înlănțuire de gânduri pe care se presupunea că ar trebui să le împărtășim cu toții, însă niciodată nu puteam. Îmi dădeam seama că Vicky îndura cu mare efort situația și simțeam că tata încearcă să mă prevină. M-am uitat în sertarul cu cârpe de praf. Revolverul nu se afla acolo.

— Cred că e timpul să plecăm, am anunțat-o pe Vicky.

A doua zi dimineată i-am spus mamei că plecăm. A zis:

— O faci dinadins.

Casa. Două camere sus, două jos. Antreul lung și întunecos, odăile înghesuite. Curtea cu WC-ul afară și magazia de cărbuni, pubelele și cotețul câinelui.

— La revedere, mamă.

N-a răspuns. Nu atunci. Nici mai târziu. Nu m-am mai întors niciodată. N-am mai văzut-o niciodată.

ANTRACT

ÎN MUNCA MEA, AM OPUS REZISTENȚĂ greutatei ceasornicului, a timpului calendaristic, a soluționărilor liniare. Poate că timpul este acela care oprește brusc tot ceea ce se întâmplă, însă domeniul timpului se află în lumea exterioară. În lumea noastră interioară putem trăi evenimente ce s-au petrecut în timp ca și cum s-ar întâmpla chiar atunci. Sinele nostru nonliniar nu e interesat de „când”, e mult mai interesat de „din ce cauză”.

Am trecut deja de jumătatea vieții biologice și am ajuns cam la jumătatea vieții mele creative. Măsur și eu timpul ca noi toți, iar de trecerea timpului îmi dă de știre și trupul, ce se usucă treptat, însă pentru a provoca timpul liniar încerc să trăiesc în timpul total. Eu admit că viața are și interior, și exterior și că evenimentele despărțite de ani pot coexista în imaginație și în emoție.

Efortul creator așterne punți peste timp pentru că energia artei nu e limitată de timp. Dacă ar fi așa, nu ne-ar mai interesa arta trecutului, altfel decât istoric și documentar.

Însă interesul nostru pentru artă este interesul nostru pentru noi înșine, acum și întotdeauna. Aici și pe vecie. Există sentimentul că spiritul omenesc nu va pieri niciodată. Iar asta ne face suportabilă propria moarte. Viața + arta este o comuniune/comunicare zgomotoasă cu cei morți. Este un meci de box cu timpul.

Îmi place următorul vers din *Patru cvartete* de T.S. Eliot: „Ceea ce doar trăiește / Nu poate decât să moară.” Este vorba despre săgeata timpului, despre zborul de la uter la mormânt. Însă viața e mai mult decât o săgeată.

De la uter la mormânt, parcursul unei vieți interesante – dar nu mi-o pot scrie singură pe a mea, n-am putut niciodată. Nici în *Portocalele*. Nu acum. Prefer să mă citesc ca ficțiune decât ca realitate.

Realitatea este că o să-mi lipsească douăzeci și cinci de ani. Poate mai târziu...

Călătorie nocturnă pe mare

CÂND ERAM MICĂ – atât de mică încât mă ascundeam sub mese și mă suiam în sertare –, mă cocoțam într-un sertar crezând că este o corabie, iar covorul e marea.

Mi-am găsit mesajul din sticlă: am găsit un certificat de naștere. Pe certificat erau scrise numele părinților mei naturali.

N-am spus nimănui despre asta.

N-am vrut niciodată să-mi găsesc părinții naturali – dacă simțeam deja că o pereche de părinți este o nenorocire, două ar fi însemnat autodistrugere. Nu înțelegeam ce înseamnă viață de familie. N-aveam nici cea mai mică idee că ți-ar putea plăcea părinții tăi sau că ei te-ar putea iubi îndeajuns încât să te lase să fii tu însăși.

Eram o singuratică. Mă autoinventasem. Nu credeam în biologie și biografie. Credeam în mine însămi. Părinți? Pentru ce? Doar ca să te rănească.

Însă la treizeci de ani, când am scris scenariul TV pentru *Portocalele nu sunt singurele fructe*, am numit-o „Jess” pe protagonistă. În carte e „Jeanette”, dar televiziunea ia totul

atât de literal și era destul de greu să lupți pentru ambiguitate și ludic și să-ți folosești propriul nume, chiar și când opera respectivă e înregistrată la capitolul Literatură. Dacă era înregistrată la capitolul Dramă TV, m-am gândit că o să fiu legată pe vecie de „o poveste adevărată”.

Asta s-a întâmplat oricum... Dar am încercat.

Așa că a trebuit să aleg un nume și am ales numele de pe certificatul de naștere pe care îl găsisem. Se pare că numele mamei mele era Jessica, așa că aveam să-mi numesc eroina „Jess”.

Portocalele au câștigat tot ce se putea – BAFTA, premiile RTS, un premiu pentru scenariu la Cannes, numeroase premii străine – și a fost un subiect de conversație important în 1990 datorită conținutului, dar și felului în care am abordat conținutul. A fost un punct de reper pentru cultura gay – și sper că și unul cultural. Cred că a fost. Un sondaj din 2008 despre cele mai bune drame BBC a clasat *Portocalele* pe poziția a opta.

M-am gândit că toată agitația, inclusiv și mai ales în presa tabloidă (sfârșitul erei decenței, cum o știam etc.), va face ca mama mea Jess să afle despre asta și să pună lucrurile cap la cap.

N-a fost așa.

Sărim direct la anul 2007, când nu făcusem încă nimic în legătură cu trecutul meu. Nu e „trecutul meu”, nu-i așa? Am scris peste el. Am înregistrat peste el. L-am rezugrăvit. Viața înseamnă straturi, înseamnă fragmente fluide, nefixate. N-aș putea scrie niciodată o poveste în modul obișnuit, cu început, mijloc și final, fiindcă mie îmi sună fals. Din cauza asta scriu ceea ce scriu și scriu în felul în care scriu. Nu e o metodă, asta sunt eu.

Sciam un roman intitulat *Zei de piatră*. E plasat în viitor, deși a doua parte se întâmplă în trecut. Își imaginează lumea noastră în starea ei proteică, descoperită de o civilizație avansată, însă distructivă, a cărei proprie planetă se află pe moarte. Pe Planeta albastră e trimisă o misiune. Misiunea nu se mai întoarce.

Ori de câte ori scriu o carte, în minte mi se formează o frază, ca un banc de nisip deasupra liniei de plutire. Sunt asemenea textelor scrise pe pereți când locuiam cu toții în Water Street, la numărul 200: predici, maxime, semnale de far licărind ca amintire și avertisment.

Pasiunea: „Ce-ți spun acum sunt povești. Ai încredere în mine.”

Scris pe trup: „De ce măsura dragostei e pierderea ei?”

Cartea puterii: „Pentru a evita să descopăr, continui să alerg. Pentru a descoperi lucruri pentru mine, continui să alerg.”

Povară: „Omul liber nu se gândește niciodată să scape.”

Zei de piatră: „Totul e imprimat pe vecie cu lucrurile care au fost.”

În romanul meu anterior, *Paznic la far*, pornisem de la ideea unei amintiri fosilizate. Acum mă aflu din nou în același punct: sentimentul că un lucru este scris peste altul, însă rămâne clar, vizibil. Culorile și formele dezvăluite la lumina ultravioletă. Fantoma din aparat care își face simțită prezența în noua înregistrare.

Care era „amprentă”?

Treceam printr-o perioadă dificilă. Relația mea de șase ani cu regizoarea Deborah Warner era zbuciumată și ne făcea nefericite pe amândouă.

Încercam să scriu. Cartea mă împingea de la spate. Munca de creație e un detector de minciuni. Voiam să mă mint – dacă minciunile sunt căi de alinare și de camuflare a problemelor.

În primăvara lui 2007, Lillian, a doua soție a tatălui meu, a murit pe neașteptate. Era cu zece ani mai tânără decât el și fusese plină de viață și veselă. O operație la șold prost făcută a dus la cangrenarea piciorului, cangrena a împiedicat-o să mai meargă, lipsa mersului a dus la diabet, diabetul a dus la o internare de trei zile în spital. Trei săptămâni mai târziu părăsea spitalul în coșciug.

Tata și Lillian își rezervaseră amândoi locuri la un azil de bătrâni din Accrington, administrat de o femeie minunată, pe nume Nesta. Lucrase ca actriță de comedie pe un vas de croazieră – și ai nevoie de simțul umorului ca să poți conduce un azil. Încetase, în fine, să trăiască din glume și preluase azilul de bătrâni al familiei sale. Am discutat cu ea situația și am hotărât ca tata să se mute acolo când va apărea primul loc liber. Duminica se ducea la biserică, la mijlocul săptămânii era scos în oraș și o mulțime de oameni îl puteau vizita între timp. Odată pe lună, aveam să fac drumul de 560 de kilometri ca să vin să-l văd.

M-am dus la Accrington și am golit bungaloul, total absorbită de aranjarea lucrurilor – interminabila birocrație a morții.

Toate fotografiile dispăruseră cu desăvârșire, luate de abjectul unchi Alec (cel cu dobermanii), nu știu în ce scop. Nu mai exista nimic din vremurile de demult, însă rămăsese un cufăr încuiat.

Comoară? Am crezut întotdeauna că există cu adevărat o comoară îngropată...

M-am dus la mașină, am luat o șurubelniță și un ciocan și am băgat șurubelnița în gura lacătului. S-a deschis.

Spre groaza mea, cufărul era plin cu veselă Royal Albert, inclusiv un suport de tort cu trei etaje. De ce își ascunsese tata rămășițele de Royal Albert într-un cufăr de pirați Long John Silver?

Se găseau acolo și câteva tacâmuri, care mi-au adus imediat în gură gustul copilăriei. Farfuriile „artizanale” ale doamnei Winterson, pictate de mână, cu margini aurii și, în centru, cu o căsuță singuratică în pădure... (Cam ca aceea în care locuiesc acum.)

Erau și medaliile tatei din război și niște bilete și scrisori de la doamna Winterson, și niște chestii personale triste, și niște chestii oribile despre mine, așa că pe astea le-am aruncat, și câteva dintre listele și bugetele ei săptămânale de cumpărături și, lucrul cel mai trist dintre toate, scrisoarea ei pentru tata, scrisă cu o caligrafie tremurătoare, cu litere ascuțite, în care-i spunea pas cu pas ce să facă după moartea ei – polița de asigurare pentru înmormântare, hârtiile ei de pensie, actele casei...

Bietul tata – oare s-a așteptat vreodată să trăiască mai mult decât cele două soții? Spre deosebire de doamna Winterson, Lillian nu lăsase nici o instrucțiune – dar de data asta era în regulă, fiindcă de data asta eram și eu acolo.

Am ridicat platoul Royal Albert pentru somon. Sub el se afla o cutiuță. O cutie ascunsă într-o cutie... Neîncuiată... Câteva bijuterii, câteva plicuri, câteva hârtii împăturite cu grijă.

Prima hârtie era un ordin judecătoresc din 1960. Era actul meu oficial de adopție. A doua bucățică de hârtie părea un soi de Certificat de garanție pentru copil: nu aveam probleme mintale. Eram destul de sănătoasă ca să pot fi adoptată. Fusesem alăptată...

Și avusesem un nume – tăiat cu violență. Partea de sus a hârtiei fusese și ea ruptă, astfel încât nu puteam citi numele doctorului sau al organizației, iar numele din partea de jos a foi fusese și ele rupte.

M-am uitat la ordinul judecătoresc. Și de aici fusese tăiat un nume – celălalt nume al meu.

Mașini de scris și hârtie galbenă. Atât de vechi. Lucrurile acelea păreau de acum o sută de ani. Am o sută de ani. Timpul e un abis.

*

E întuneric acum. Stau în pardesiu pe podeaua bungaloului gol. Mă simt golită de mobila familiară. Am deschis o ușă spre o încăpere mobilată pe care nu o recunosc. La urma urmei, există un trecut, indiferent cât de mult aș fi scris deasupra lui.

Precum numele de pe bucățile de hârtie, numele scris deasupra, trecutul meu e acolo – aici – și e acum. Prăpastia s-a închis în jurul meu. Mă simt prinsă în capcană.

Nu știu de ce contează asta. De ce mă simt atât de rău. De ce nu mi-au spus și nu mi-au arătat niciodată? Și de ce ar fi făcut-o? Un copil e un copil. Copilul începe din nou. Fără biografie, fără biologie.

Apoi o serie de fraze încep să se reia în mintea mea – fraze din propriile mele cărți: „Scriu asta ca, într-o zi, s-o citească și ea.” „Căutându-te, căutându-mă, cred că toată viața asta am făcut, ne-am căutat...”

Am scris povești de dragoste și povești despre pierdere – povești despre dorință și apartenență. Totul pare atât de limpede acum – obsesiile wintersoniene despre dragoste, pierdere și dorință. E mama mea. E mama mea. E mama mea.

Dar mama e prima noastră poveste de iubire. Brațele ei. Ochii ei. Pieptul ei. Trupul ei.

Și dacă mai târziu o urâm, ducem această furie cu noi și ne-o vărsăm asupra altor iubiți. Și dacă o pierdem, unde o vom mai regăsi?

Am tendința de a lucra obsesiv cu textele și de a le încas-
tra în opera mea. Legenda Graalului e aici: o simplă privire
și cel mai prețios lucru din lume a dispărut pentru totdea-
una, apoi începe călătoria pentru gășirea lui.

Poveste de iarnă. E piesa mea preferată de Shakespeare:
un prunc abandonat. O lume bolnavă care nu va fi îndrep-
tată la loc dacă „ceea ce este pierdut nu va fi găsit”.

Citește acel rând. Nu „ceea ce a fost pierdut” sau „era
pierdut”. Ci „este pierdut”. Gramatica ne arată cât de seri-
oasă este pierderea. Ceva s-a întâmplat în urmă cu mult timp,
da – dar nu trecutul. Acesta este vechiul prezent, vechea
pierdere care continuă să ne doară în fiecare zi.

La scurt timp după asta am luat-o razna. Nu o pot
spune altfel.

Deborah m-a părăsit. Am avut o ultimă ceartă cumplită,
stârnită de nesiguranțele mele și detașarea ei, iar a doua zi
relația noastră a încetat. Sfârșit.

Deborah avea dreptate să plece. Ceea ce începuse cu
mare speranță devenise o tortură lentă. N-o învinuiesc pen-
tru nimic. Multe lucruri din relația noastră erau minunate.
Însă, așa cum aveam să descopăr, am mari probleme cu ideea
de cămin, de a întemeia un cămin, de a-mi întemeia un
cămin cu cineva. Lui Deborah îi place să fie departe de casă
și îi priește. E ca un cuc.

Mie îmi place să vin acasă, iar ideea mea de fericire e
legată de gândul că vin acasă la cineva pe care îl iubesc. Nu
am fost capabile să rezolvăm această divergență în viziune
și ceea ce nu știam era cum ceva atât de limpede ca o diver-
gență poate duce la ceva atât de complex ca o despărțire.
Abandonul brusc și neașteptat, născut din puncte mărunte
ca o constelație în jurul ideii de cămin, în jurul imposibilității
de a întemeia un cămin, a aprins un fitil care a început să

scurte și să ardă, croindu-și drum către o deschizătură împrejmuită, adânc îngropată în mine. Înăuntrul acelei deschizături împrejmuite de un zid, hieratizată în timp ca un pustnic, se afla mama mea.

Deborah nu avea intenția să detoneze „pierderea pierdută”, iar eu nici măcar nu știam că despre asta e vorba – nu știam la modul conștient –, deși comportamentul meu dădea suficiente indicii.

Agonia mea legată de faptul că am sunat-o pe Deborah și am descoperit că ea nu avea de gând să mă sune înapoi, uimirea și mânia mea, aceste stări emoționale mă duceau tot mai aproape de ușa sigilată pe care nu vrusesem niciodată să intru.

Asta o face să sune ca o alegere conștientă. Sufletul este mult mai inteligent decât îi permite conștientul. Îngropăm lucruri atât de adânc, încât nici nu ne mai amintim că am îngropat ceva. Trupurile noastre țin minte. Stările noastre nevrotice țin minte. Nu și noi.

Am început să mă trezesc noaptea și să descopăr că sunt în patru labe și strig „Mămico, mămico”. Eram udă de transpirație.

Au sosit trenurile. S-au deschis ușile. Nu puteam urca. Umilită, am anulat evenimente, aranjamente, fără să pot oferi vreo explicație. Se întâmpla să nu ies din casă cu zilele, să nu mă îmbrac zile întregi, câteodată rătăceam prin grădina mea imensă în pijamale, uneori mâncam, alteori nu, sau mă puteai vedea pe iarbă cu o conservă de fasole în sos de roșii, pe care o mâncam așa, rece. Plonjasem drept într-o scenă de tristețe din trecut.

Dacă aș fi trăit la Londra, sau în orice alt oraș, m-aș fi omorât fiind neatentă în trafic – cu mașina mea sau a altcuiva. Mă gândeam la sinucidere fiindcă trebuia să fie și asta o opțiune. Trebuia să mă pot gândi la ea, iar în zilele bune o

faceam pentru că mă ajuta să-mi regăsesc sentimentul de control – aveam să fiu aceea care hotărăște pentru o ultimă oară.

În zilele rele mă mulțumeam să mă agăț de frânghia tot mai subțire.

Frânghia era poezia. Toată poezia pe care o învățasem pe vremea când fusesem nevoită să-mi păstrez biblioteca în suflet îmi oferea acum o frânghie de salvare.

În fața casei mele, sus pe deal, se află un câmp, adăpostit de un zid din piatră uscată și deschis către o priveliște în perspectivă a dealurilor. Când simțeam că nu mai pot face față, mă duceam și mă așezam pe câmp, rezemată de zid, cu ochii la panoramă.

Peisajul de țară, lumea naturală, pisicile mele și Literatura engleză de la A la Z erau singurele lucruri pe care mă puteam sprijini și de care mă puteam agăța.

Prietenii nu m-au dezamăgit niciodată și, ori de câte ori eram în stare să vorbesc, vorbeam cu ei.

Dar deseori nu eram în stare să vorbesc. Limbajul mă părăsise. Mă aflam în locul de dinainte de a ști să folosesc limbajul. Locul părăsit.

Unde ești?

Însă ceea ce este cu adevărat al tău nu te părăsește niciodată. Nu puteam găsi cuvintele, nu direct, pentru propria mea stare, dar din în când puteam să scriu, și o făceam în explozii de artificii care, pentru un timp, îmi arătau că încă există o lume – o lume adevărată și splendidă. Puteam să fiu propria-mi flacăra, la care să pot vedea. Apoi luminile se stingeau iar.

Scrisesem deja două cărți pentru copii: *Regele din Capri*, o carte ilustrată, și un roman, intitulat *Tanglewreck*, pentru copii mai mari. *Tanglewreck* își imaginează o lume unde

timpul, asemeni petrolului sau apei sau oricărui alt lucru necesar vieții, există în cantități din ce în ce mai mici.

Am scris aceste cărți pentru finii mei, atât copiii, cât și cărțile oferindu-mi o încântare lipsită de complicații.

Când m-am întors din Olanda în decembrie 2007, îmi folosisem toate rezervele de energie participând la o lectură publică și încercând să mă port normal. Transpiram din nou abundent și, când am intrat în casă, n-am reușit nici măcar să aprind focul. Așa că am rămas în palton, cu o cutie de fasole în mână și cu amândouă pisicile pe genunchi.

M-am gândit la o poveste – o poveste de Crăciun, povestea de Crăciun din punctul de vedere al măgarului, intitulată *Leul, unicornul și cu mine*. În clipa când ridică ușor capul ca să ragă, piciorul îngerului, care stă pe grinzile mâncate de cari ale șopronului, atinge nasul măgarului, care se face de aur.

Eu eram măgarul. Aveam nevoie de un nas de aur.

Am scris povestea în acea noapte – până pe la 5 dimineața, după care am dormit și am tot dormit, aproape douăzeci și patru de ore.

Povestea a fost publicată în *The Times*. În ajunul Crăciunului, o doamnă foarte drăguță mi-a scris un e-mail și mi-a zis că povestea a făcut-o să plângă, și că pe fetița ei a făcut-o să râdă și să plângă, și aș fi de acord ca editura ei să o ilustreze și să o publice?

Și asta s-a întâmplat.

Și n-a fost ultima oară când cărțile m-au salvat. Dacă poezia era o frânghie, atunci cărțile însele erau plute de salvare. În cele mai dificile clipe mi-am regăsit echilibrul cu o carte, iar cărțile m-au purtat asemenea unor plute peste talazurile sentimentelor ce mă lăsaseră udă până la piele și făcută bucăți.

Sentimente. Nu voiam să mai simt nimic.

În perioada aceea, cea mai bună cale de a uita de toate era să mă duc la Paris și să mă ascund în librăria Shakespeare and Company.

Mă împrietenisem cu proprietăreasa, Sylvia Whitman, o tânără cu o energie și un entuziasm care o ajută să depășească majoritatea obstacolelor. Tatăl ei, George, care deschisese prăvălia în acest loc de lângă Notre-Dame în 1951, încă locuiește la etaj, cocoțat ca un vultur bătrân.

Sylvia a aranjat să stau la demodatul și nemodernizatul Hotel Esmeralda, aflat chiar lângă librărie. La ultimul etaj, fără telefon, fără televizor, doar cu un pat și un birou; și, cu biserica în față, am descoperit că pot dormi și chiar lucra.

Puteam să stau în zona de anticariat a librăriei toată ziua și o mare parte din noapte, citind cu câinele Sylviei lângă mine, iar când aveam nevoie să mă plimb, câinele, Colette, venea cu mine. Era o salvare simplă și sigură.

La prăvălie nu aveam nici o răspundere, iar ceilalți aveau grijă de mine. Odată, când am venit cu infecție la plămâni, Sylvia nu m-a lăsat să mă duc acasă. În loc de asta, mi-a făcut supă, mi-a schimbat biletele, mi-a cumpărat pijama și m-a ținut în pat.

Mă simțeam ca în vechea bibliotecă publică din Accrington. Eram în siguranță. Eram înconjurată de cărți. Respirația mi-a devenit mai profundă și mai regulată și nu mă mai simțeam bântuită de demoni. Știam că acele clipe nu vor dura mult, însă erau prețioase.

Nu mă făceam mai bine. Starea mea se înrăutățea.

Nu m-am dus la doctor fiindcă nu voiam pastile. Dacă povestea asta avea să mă omoare, atunci să mă omoare. Dacă așa avea să fie restul vieții mele, nu mai puteam trăi.

Știam limpede că nu-mi pot reclădi viața și nu mi-o pot recompune în nici un fel. N-aveam nici cea mai mică idee

ce s-ar putea afla de partea cealaltă a acestui loc. Știam doar că lumea-de-dinainte a dispărut pentru totdeauna.

Mă simțeam ca o casă bătută. Nu știam niciodată când va lovi acel lucru invizibil – și era ca o lovitură, un soi de pumn puternic drept în piept sau în stomac. Când o simțeam, îmi venea să plâng de la forța izbiturii.

Uneori zăceam făcută covrig pe podea. Uneori îngenuncheam și mă apucam de o bucată de mobilă.

E doar un moment... Știu că va veni o vreme...

Rezistă, rezistă, rezistă.

Iubesc lumea naturală și nu încetez niciodată să o privesc. Frumusețea copacilor și a câmpurilor, a dealurilor și a izvoarelor, a culorilor ce se schimbă, a micilor vietăți atât de frenetice și de preocupate. Lungile mele ceasuri de plimbare sau de stat pe câmp cu spatele lipit de zid, privind norii și vremea, mi-au asigurat o oarecare stabilitate. Gândul că toate astea vor continua să se afle aici când eu n-am să mai fiu mă ajută să-mi accept dispariția. Lumea era frumoasă. Eu eram doar un grăunte în ea.

Pe poteca pe care am luat-o se afla o vulpe moartă. Pe corpul ei roșcat și puternic nu se vedea nici un semn. Am dus-o în tufiș. Nu puteam face mai mult.

Și am simțit că am făcut o treabă foarte bună. Nu-mi irosisem viața. Puteam pleca.

Le-am scris mesaje prietenilor mei și copiilor. Îmi amintesc că m-am gândit că nu va mai trebui să completez formularele de impozite de la sfârșit de an și pentru returnarea TVA-ului. Și m-am gândit: „Oare te amendează dacă nu mori din cauze naturale? Oare funcționarii de la Ministerul de Finanțe vor dezbate dacă am ales să nu-mi completez formularele pentru că am ales să mă omor? Probabil că există o amendă pentru asta.”

Așa că am fost calmă un timp și părea că am amânat ziua confruntării privind situația drept în față.

Până în anii 1950, la jumătate din sinuciderile din Anglia se folosea gazul. În gospodării, gazul provenea pe vremea aceea din gaz de cărbune, care are o concentrație ridicată de monoxid de carbon. Monoxidul de carbon e incolor și inodor și este dușmanul creaturilor dependente de oxigen. Provoacă halucinații și depresii. Te poate face să ai vedenii – există chiar discuții argumentate că o casă bântuită e de fapt o casă ai cărei vapori nu sunt deloc spectrali, ci chimici. Se prea poate să fie așa. Secolul al XIX-lea a fost secolul fantomelor înfricoșătoare și al aparițiilor cu umbre. A fost secolul supranaturalului în ficțiune și în imaginația populară.

Dracula, Femeia în alb, O coardă prea întinsă, Dr. Jekyll și Mr. Hyde, viziunile lui M.R. James și ale lui Edgar Allan Poe. Apariția ședințelor de spiritism.

Secolul lămpilor cu gaz și al stafilor. Poate că au fost același lucru. Imaginea clasică a bărbatului și a femeii stând treji până noaptea târziu la lumina lămpii cu gaz și văzând o fantomă putea fi un caz de delir moderat provocat de intoxicația cu monoxid de carbon.

În anii 1960, când a fost introdus gazul natural, rata sinuciderilor în rândul englezilor a scăzut cu o treime – deci poate asta este cauza pentru care noi am avut mai puține stafii de văzut; sau poate că azi nu mai avem halucinații acasă.

Nu mai e atât de ușor să te omori cu gaz. Cuptorul nu face față, iar automobilele moderne au acum convertori catalitici.

Aveam un Porsche 911 vechi.

Herman Hesse a numit sinuciderea o stare a minții – și există foarte mulți oameni care, statistic vorbind, sunt vii,

dar a u comis o sinucidere cu mult mai cruntă decât moartea fizică. Au părăsit efectiv viața.

Eu nu voiam să părăsesc viața. Iubeam viața. Iubesc viața. Pentru mine, viața e prea prețioasă ca să n-o trăiesc la maximum. M-am gândit: „Dacă nu pot trăi, atunci trebuie să mor.”

Mi se scursese timpul. Țsta era cel mai puternic sentiment pe care îl aveam. Persoana care plecase de acasă la șaisprezece ani și dinamitase toate zidurile din calea sa, și nu avusese frică de nimic, și nu se uitase în urma ei, și era faimoasă ca scriitoare, la modul controversat (e genială, nu face doi bani), și care câștigase bani, răzbătuse în viață, fusese o bună prietenă, o iubită volatilă și dificilă, avusese câteva depresii minore și un episod psihotic, însă de fiecare dată fusese în stare să revină pe linia de plutire, să-și vadă de drum și să meargă mai departe; acea persoană, pe nume Jeanette Winterson, era gata să pună punct.

În februarie 2008 am încercat să-mi iau viața. Pisica era cu mine în garaj. Nu știam asta când am sigilat ușile și am pornit motorul. Pisica îmi zgâria fața, îmi zgâria fața, îmi zgâria fața.

Mai târziu în noaptea aceea, întinsă pe pietriș și privind în sus către stele – stelele miraculoase și pădurea ce face întunericul și mai întunecat –, am auzit o voce. Știu că aveam o halucinație, dar era halucinația pe care trebuia s-o am.

„Trebuie să vă nașteți din nou.” (*Ioan 3:7*¹)

„Trebuie să vă nașteți din nou.”

Fusesem deja născută de două ori, nu-i așa, de mama pe care o pierdusem și de noua mea mamă, doamna

¹ În ediția ortodoxă în limba română, citatul exact este „Trebuie să vă nașteți de sus” (n. red.).

Winterson – această dublă identitate, în sine un fel de schizofrenie, sentimentul meu că sunt o fată care e un băiat care e un băiat care e o fată. Un dublu în inima lucrurilor.

Însă apoi am înțeles ceva. Am înțeles că a fi născut de două ori nu înseamnă doar să fii viu, ci și să alegi viața. Să alegi să fii viu și să-ți asumi viața, cu tot haosul ei exuberant – și cu durerea ei.

Mi se dăduse viață și făcusem tot ceea ce putusem cu ceea ce mi se dăduse. Însă nu mai aveam ce face aici. Orice ar fi erupt din coincidența/sincronicitatea faptului că găsisem actele de adopție și mă părăsise Deborah era unica mea șansă la o nouă șansă.

Era o frânghie aruncată în neant. Era o șansă care putea în egală măsură să mă ucidă și să mă salveze și cred că șansele erau de cincizeci la cincizeci. Era pierderea totală prin regăsirea atroce și nevăzută a pierderii pierdute. Ușa către camera întunecată fusese dată la perete. Ușa de la capătul treptelor din coșmarurile noastre. Ușa lui Barbă Albastră, cu cheia pătată de sânge.

Ușa fusese dată larg de perete. Eu intrasem. Camera nu avea podea. Căzusem și continuam să cad întruna.

Însă eram în viață.

Și, în noaptea aceea, stelele reci au alcătuit o constelație din cioburile minții mele făcute fărâmițe.

N-a existat nici o legătură directă. Îți dai singur seama citind asta. Vreau să arăt cum e când mintea lucrează cu propria-i fărâmițare.

În martie 2008 eram în pat, convalescentă, și citeam Mark Doty – *Dog Years*.

Este o carte de memorii despre viața alături de câini – în realitate, este o poveste despre cum e să trăiești cu viața.

E foarte greu să trăiești cu viața. În general, facem tot ceea ce putem ca să sufocăm viața – s-o îmblânzim sau s-o lăsăm să-și facă de cap. S-o tranchilizăm sau s-o dezlănțuim. Extremele au același efect: ne izolează de intensitatea vieții.

Iar extremele – fie că e vorba de stagnare ori de furie – sunt obstacole eficiente, care ne împiedică să simțim. Știu că sentimentele noastre pot fi atât de insuportabile, încât folosim strategii ingenioase – strategii inconștiente – pentru a ține sentimentele departe. Facem un schimb de sentimente în care evităm să ne simțim triști sau singuri sau înfricoșați sau inadecvați și, în loc de asta, ne simțim furioși. Se poate întâmpla și invers – uneori ai nevoie să te simți mânios, nu inadecvat, uneori ai nevoie să simți dragostea și acceptarea, și nu tragedia vieții.

Ai nevoie de curaj ca să trăiești un anume sentiment – și să nu încerci să-l schimbi la bursa sentimentelor, nici măcar să îl transferi cu totul unei alte persoane. Știi cum, într-un cuplu, o persoană este întotdeauna aceea care plânge sau urlă, iar cealaltă pare atât de calmă și de rațională?

Am înțeles că sentimentele sunt o experiență foarte dificilă pentru mine, deși eram copleșită de ele.

Aud deseori voci. Îmi dau seama că asta mă aruncă în categoria nebunilor, dar nu-mi prea pasă. Când crezi, așa cum cred eu, că mintea dorește să se vindece singură și că psihicul caută coerență, și nu dezintegrare, atunci nu e greu să ajungi la concluzia că mintea e gata de orice manifestări necesare pentru a-și face treabă.

Acum credem că oamenii care aud voci fac lucruri îngrozitoare; criminalii și psihopații aud voci, la fel și fanaticii religioși și sinucigașii cu bombe. Dar în trecut vocile erau tratate cu respect – chiar dorite. Vizionarul și profetul, șamanul și

femeia-vraci. Și poetul, evident. Să auzi voci poate fi un lucru bun.

Când înnebunești, asta e doar începutul unui proces. Nu se presupune că asta e rezultatul final.

Ronnie Laing, medicul și psihoterapeutul care a ajuns foarte în vogă în anii 1960 și 1970 făcând din nebunie o chestie la modă, înțelegea nebunia ca pe un proces care ar trebui să ducă undeva. În general, este atât de cumplit pentru acela care o trăiește, ca și pentru cei din jurul lui, încât singura cale sunt medicamentele sau internarea într-o clinică.

Și măsura noastră pentru nebunie se schimbă mereu. Probabil că azi suntem mult mai puțin toleranți cu nebunia decât în orice altă perioadă din istorie. Nu avem loc pentru ea. Și, lucru esențial, nu avem timp pentru ea.

Să înnebunești îți ia timp. Să te faci bine îți ia timp.

În mine exista o persoană – o bucată din mine, oricum ai vrea să-i spui – atât de distrusă, încât era gata să mă vadă moartă ca să-și găsească pacea.

Acea parte din mine, ce trăia singură într-un bârlog împruțit și părăsit, fusese întotdeauna capabilă să pornească un atac pentru a cuceri restul teritoriului. Crizele mele violente, comportamentul meu distructiv, propria mea nevoie de a distruge dragostea și încrederea, așa cum fuseseră distruse dragostea și încrederea mea. Nechibzuința mea sexuală – nu era o eliberare. Faptul că nu dădeam doi bani pe mine. Eram oricând gata să sar de pe acoperișul propriei vieți. Nu era ceva romantic în asta? Nu era spiritul creator dezăgăzuit?

Nu.

Creativitatea se află de partea sănătății – nu este ceea ce ne înnebunește; e acea capacitate din noi care încearcă să ne salveze de nebunie.

Copilul pierdut, furios și rău care trăia singur în fundul mocirlei nu era Jeanette cea creativă – era victima colaterală a războiului. Ea era ofranda adusă sacrificiu. Mă ura. Ura viața.

Există atât de multe basme cu zâne – le știm bine – în care eroul, aflat într-o situație fără speranță, face o înțelegere cu o creatură sinistră și obține ce are nevoie – și chiar are nevoie – pentru a-și putea continua călătoria. Mai târziu, după ce câștigă prințesa, apare și creatura sinistră și îi fură pruncul sau îl preschimbă în pisică sau – ca a treisprezecea ursitoare pe care n-a invitat-o nimeni la petrecere – oferă un dar otrăvit, care ucide toată fericirea.

Această creatură criminală și hidoasă, cu puterea ei supranaturală, trebuie să fie invitată în casă – dar în condițiile adecvate.

Îți aduci aminte de prințesa care a sărutat broasca și – uraaa! – apare un prinț? Ei bine, e necesar să îmbrățișezi chestia slinoasă și dezgustătoare aflată de obicei în fântână sau în iaz și care se hrănește cu limacși. Dar să preschimbi la loc partea omenească urâtă și dureroasă nu e un exercițiu pentru asistentul social bine intenționat din noi.

Este cea mai periculoasă muncă pe care o poți face. E ca și cum ai dezamorsa o bombă, însă bomba ești chiar tu. Asta e problema – chestia aia îngrozitoare ești tu. Așa cum e, trunchiată și trăind pizmașă în fundul grădinii tale, e sânge din sângele tău și mănâncă tot ceea ce mănânci și tu. Dacă atingi un fir greșit, ești înghițit și tu de abis, odată cu creatura.

Și – că veni vorba – creaturii îi place ideea de sinucidere. Moartea e parte din iertare.

Vorbesc așa pentru că lucrul pe care l-am înțeles clar în nebunia mea a fost că trebuie să încep să vorbesc – cu creatura.

Stăteam culcată în pat și citeam *Dog Years*, iar o voce din afara capului meu – nu din el – a zis:

— Ridică-te și apucă-te de treabă.

M-am îmbrăcat imediat. M-am dus la garsoniera în care scriu. Am aprins soba cu lemne, m-am așezat cu haina pe mine fiindcă era groaznic de frig și am scris: „A început așa cum încep toate lucrurile importante din viață – din întâmplare.”

Și de atunci încolo, în fiecare zi, am scris o carte pentru copii intitulată *Bătălia soarelui*.

Mă duceam în fiecare zi la lucru, fără un plan, fără să schițez o intrigă, doar ca să văd ce am de spus.

Și de-asta sunt sigură că creativitatea se află de partea sănătății. Aveam să mă fac bine, iar îmbunătățirea stării mele începea cu șansa aceste cărți.

Nici o surpriză că era o carte pentru copii. Creatura dementă din mine era un copil pierdut. Voia să i se spună o poveste. Adulta din mine trebuia să i-o spună.

Și unul dintre primele lucruri care s-au inventat singure în noua carte era ceva numit Creatura Despăcată în Două.

Creatura care intră în odaie era despăcată în două, chiar la mijloc, astfel încât o jumătate din ea avea un ochi și o sprânceană, o nară, o ureche, un braț, un picior, o talpă, iar cealaltă exact la fel.

Mă rog, aproape la fel, întrucât, ca și cum Creatura nu uimise deja destul, o jumătate din ea era bărbat, iar cealaltă jumătate era femeie. Jumătatea-femeie avea piept – sau, în orice caz, jumătate de piept.

Creatura părea să fie alcătuită din carne, asemenea unei ființe omenești, însă ce ființă omenească născută pe pământ e despăcată în două?

Veșmintele Creaturii erau și ele la fel de ciudate precum Creatura însăși. Jumătatea-bărbat purta o cămașă cu o mânecă, o pereche de nădragi cu un crac, iar acolo unde ar fi trebuit să fie cealaltă mânecă și celălalt picior, materialul era

tăiat și cusut înăuntru. Creatura avea o vestă de piele peste cămașă, iar această vestă nu fusese modificată în nici un fel, așa că arăta ca și cum jumătate din ea nu avea înăuntru un trup, lucru de altfel adevărat.

Sub nădragi, sau poate sub nădrag ar trebui să spunem, având doar un crac, și nu doi, se afla un ciorap lung prins la genunchi, iar partea de jos a ciorapului se termina cu un pantof robust din piele.

Creatura nu avea barbă, dar purta în unica sa ureche un cercl de aur.

Cealaltă jumătate era la fel de bizară. Această doamnă purta o jumătate de fustă, jumătate de cămașă și jumătate de pălărie pe jumătatea ei din capul comun.

De talie, sau de acea parte din ea care ar fi trebuit să fie o talie, atârna o legătură mare de chei. Nu purta cercei, dar mâna ei, mai subțire decât cealaltă, avea câte un inel pe fiecare deget.

Expresia fiecăreia dintre cele două jumătăți de chip era dezagreabilă.

Propriei mele creaturi, dezagreabilă și rea, îi plăcea că scriam *Bătălia soarelui*. Am început să vorbesc cu ea. A zis:

— Nu-i de mirare că Deb te-a părăsit – de ce-ar fi vrut să mai stea cu tine? Până și propria mamă te-a dat de suflet. Nu faci nici cât o ceapă degerată. Sunt singura care o știe, dar nu faci nici cât o ceapă degerată.

Am scris asta în caietul meu. Am decis că nu sunt pregătită să vorbesc cu creatura asta sălbatică și dementă decât o oră pe zi – și asta în timp ce ne plimbam. Nu voia niciodată să meargă la plimbare, dar am obligat-o.

Stilul ei de conversație era unul incriminatoriu (vină, cusur, acuzație, cerințe, culpă). Era parțial doamna Winterson, parțial Caliban. Răspunsurile ei preferate erau de tip

non sequitur. Dacă eu ziceam „Vreau să vorbesc cu tine despre magazia de cărbuni”, ea zicea „Te-ai culca cu oricine, nu-i așa?”. Dacă eu ziceam „De ce eram atât de disperate la școală?”, ea zicea „Eu dau vina pe chiloții de supraelastic”.

Conversațiile noastre erau ca ale unor oameni care folosesc dicționare frazeologice pentru a spune lucruri pe care nici unul dintre ei nu le pricepe: tu crezi că ai întrebat despre drumul spre biserică și te trezești că de fapt ai spus „Am nevoie de un ac de siguranță pentru hamsterul meu”.

Eram nebună – am zis că eram nebună –, dar eram hotărâtă să continui. Lucrul care a făcut totul posibil a fost doza de sănătate oferită de carte dimineața și consecvența cu care mă ocupam de grădină în serile de primăvară și de vară. Îți face bine să plantezi varză și fasole. Efortul creator îți face bine.

Ședința de demență de după-amiază absorbea sminteala ce se infiltrase peste tot. Am remarcat că nu mai eram smucită în toate părțile și bântuită. Nu mai eram asaltată de spaime ce mă lăsau nădușită și de frici fără nume.

De ce nu m-am dus, cu tot cu creatură, la terapie? M-am dus, însă fără nici un rezultat. Ședințele sunau fals. Nu puteam spune adevărul și, oricum, ea nu voia să vină cu mine.

— Treci în mașină...

— NU.

— Treci în mașină...

— NU.

Era mai rău decât dacă ai fi avut de-a face cu un copil mic. Era un copil mic, însă avea și alte vârste, pentru că timpul nu operează în interior așa cum operează la exterior. Uneori era bebeluș. Uneori avea șapte ani, uneori unsprezece, uneori cincisprezece.

Însă indiferent câți ani avea, nu voia să vină la terapie.

— E o labă tristă, e o labă tristă, e o labă tristă!

Am trântit ușa.

— Vrei să înveți să mănânci cu furculița și cuțitul?

Nu știu de ce am zis asta. Era un animal sălbatic.

Așa că eu m-am dus la terapie, și ea nu. Degeaba.

Însă n-a fost chiar degeaba, fiindcă după terapie, la Oxford, eram întotdeauna atât de sătulă de toate astea, că mă duceam la librăria Blackwell, în Sala Norrington, și mă uitam pe rafturile de psihanaliză. Sala Norrington e un loc serios – creat pentru universitate – și găseai orice text despre creier/minte/psihic/sine.

Începusem să citesc Jung în 1995 – i-am cumpărat toată opera, în ediție cartonată. Aveam deja operele complete ale lui Freud și întotdeauna citisem chestii legate de Minte-Trup-Spirit, fiindcă, dacă ești crescut cu Biblia, nu pleci pur și simplu, indiferent ce spune unul sau altul.

Acum căutam ceva și l-am găsit pe Neville Symington, un preot devenit psihiatru, cu un stil simplu și direct, și nu se temea să vorbească despre spirit și suflet, nu ca experiențe religioase, ci ca experiențe umane, că suntem mai mult decât trup și minte – și cred că așa e.

Symington m-a ajutat fiindcă mă simțeam deja destul de bine ca să-mi doresc un cadru în care să mă gândesc la ceea ce mi se întâmplă. Până acum, mă ținusem de marginea bărcii deschise care era viața mea și sperasem să nu mă înec la următorul val.

Din când în când, creatura reapărea atunci când citeam, ca să mă ia peste picior, să mă jignească, dar acum puteam să-i cer să plece până la întâlnirea noastră din ziua următoare și, în chip miraculos, mă asculta.

Venise vara. *Bătălia soarelui* era aproape gata. Eram singură și izolată, dar calmă și mai sănătoasă decât fusesem vreodată, în măsura în care știam că o parte din mine e atinsă de sminteală.

Symington vorbește despre cum partea smintită va încerca să-ți distrugă mintea. Asta fusese ceea ce trăisem. Acum o puteam stăpâni.

Câteva luni mai târziu, ne făceam plimbarea de după-masă când am zis ceva despre faptul că pe noi nu ne drăgălise nimeni când eram mici. Am zis „pe noi”, nu „pe tine”. M-a ținut de mână. Nu mai făcuse asta niciodată; în general, mergea în urmă mea, mitraliindu-mă cu câte o propoziție.

Ne-am așezat amândouă și am plâns.

Am zis:

— O să învățăm să iubim.

Întâlnirea asta are loc în trecut

Stimată doamnă,

Referitor la cererea dv. cu privire la dosarul cu numărul de mai sus.

Judecătorul districtual a analizat cererea dv. și a stabilit următoarele:

1. Copia certificatului de naștere nu este o copie a intrării din Registrul Copiilor Adoptați.

2. Capitolul 8B al Directivelor de Aplicare Secțiunea 1.3 stipulează că Cererea și Dovada identității „trebuie prezentate în fața instanței”, iar instanța va face o observație pe formularul de cerere. Trebuie să prezentați dovada originală a identității (nu o copie).

3. După aceea poate fi înmănată o copie editată a documentelor relevante, specificate în directivele de aplicare.

Dosarul nu poate fi deschis pentru a fi cercetat în totalitatea sa și nu poate fi trimis la Ministerul de Interne.

Din păcate, va fi prin urmare necesar să vă prezentați personal în fața instanței și să arătați dovada originală a identității împreună cu o copie legalizată a intrării din Registrul Copiilor Adoptați, care se referă la dv.

A FOST UNUL DINTRE MULTELE SCHIMBURI DE CORESPONDENȚĂ cu instanța privind dosarul meu de adopție.

Sunt o femeie inteligentă, cu multe resurse, dar procesul de adopție m-a secat. Nu știam ce înseamnă „intrarea din Registrul Copiilor Adoptați” și mi-au trebuit patru e-mailuri ca să aflu. Știam ce înseamnă „editat”, dar m-am întrebat dacă alți oameni știu (nu poți spune pur și simplu „versiunea prescurtată”?) și m-am întrebat cum îi afectează o asemenea scrisoare rece și formală pe cei aflați în procesul inflammat și dureros al căutării celeilalte vieți.

Din punctul de vedere al instanței, dosarele de adopție nu sunt altceva decât o arhivă cu implicații legale, așa că sunt tratate cu limbajul mort și distant al legii, respectând un protocol dificil de urmat. Nu e un motiv suficient de bun pentru a-ți angaja un avocat; e un motiv suficient de bun pentru a face procesul mai simplu și mai puțin lipsit de orice sensibilitate.

Am vrut să mă opresc. Nu eram sigură că vreau să demarez.

Totuși am avut noroc, pentru că mă îndrăgostisem de Susie Orbach. Relația noastră era la început și ea voia să simtă că mă aflu într-un loc sigur, cu cineva care îmi va oferi sprijin și care, foarte simplu spus, va fi acolo pentru mine.

— Suntem împreună, mi-a zis. Asta înseamnă că ai drepturi.

A râs, cu râsul ei curajos și zgomotos.

Am întâlnit-o pe Susie la ceva vreme după ce nu am reușit să-i iau un interviu despre cartea ei, *Trupuri*, despre impactul publicității și al pornografiei asupra trupului femeii și asupra imaginii despre sine.

Tata murise și trebuise să las orice muncă deoparte. În cele din urmă i-am scris lui Susie, doar ca să-i spun cât de mult mi-a plăcut cartea ei – cât mi-au plăcut toate cărțile ei. Citisem *Fat Is a Feminist Issue* când aveam nouăsprezece ani. Recitisem *Impossibility of Sex* și mă gândisem că aș încerca să scriu un răspuns la ea – în sensul cel mai larg –, intitulat *The Possibility of Love*.

Îmi pun întruna întrebări despre dragoste.

Susie m-a invitat la cină. Se despărțise de soțul ei de vreo doi ani, după o căsnicie de treizeci și patru de ani. Eu fusem singură după Deborah și căderea nervoasă. Începea să-mi placă să fiu din nou singură. Însă marile lucruri din viață nu sunt niciodată planificate. Am petrecut o seară foarte plăcută: mâncare, conversație, soarele apunând dincolo de mesteacăn. M-am gândit: „Pare tristă.” Mă întreb: oare și eu păream la fel?

În următoarele câteva săptămâni, ne-am curtat cu fonturi și pixeli – o curtare prin e-mail care nu se putea finaliza, m-am gândit, fiindcă Susie era heterosexuală, iar eu renunțasem la munca de misionară cu femeile heterosexuale. Dar ceva se întâmpla și n-aveam nici cea mai mică idee ce ar trebui să fac.

Am luat prânzul cu prietena mea, scriitoarea Ali Smith. Mi-a zis:

— Sărut-o pur și simplu.

Susie s-a dus la New York să discute cu fata ei. Lianna i-a zis:

— Pur și simplu sărut-o, mami.

Așa că asta am făcut.

În locul devenit sigur prin încrederea ei, am simțit că îmi pot continua căutarea. Adopția începe pe cont propriu – ești singur. Bebelușul știe că a fost abandonat – sunt sigură de asta. Prin urmare, călătoria spre trecut nu trebuie făcută de unul singur. Spaimele și fricile sunt neașteptate și scăpate de sub control. Ai nevoie de cineva de care să te ții. Cineva care să se țină de tine. Asta a făcut Susie pentru mine, zi de zi. Alți prieteni și-au îndeplinit și ei partea lor. Mai mult decât orice altceva, acea perioadă dementă și mersul pe firul adopției m-au învățat să cer ajutorul; să nu mă mai port ca Femeia Minune.

Îi împărtășisem temerile mele prietenei Ruth Rendell. Ruth mă cunoștea de când aveam douăzeci și șase de ani, ea mi-a împrumutat o căsuță în care să scriu când încercam să-mi croiesc un drum. În casa ei am scris *Pasiunea*. Ea fusese Mama cea Bună: nu mă judeca niciodată, mă sprijinea tăcută, mă lăsa să vorbesc, mă lăsa să fiu eu însămi.

Este pair din partea Partidului Laburist, deci și membră a Camerei Lorzilor. Cunoaște o groază de lume și s-a gândit că mă poate ajuta. A convocat câteva baronese la o discuție privată, iar concluzia generală a fost că ar trebui să procedez cu cea mai mare prudență.

Sunt un om cunoscut în Anglia și, dacă aveam să-mi întâlnesc mama, voiam ca ea să se întâlnească cu mine, și nu cu profilul meu public. Și nu puteam suporta ideea că ziarele vor pune mâna pe poveste. *Portocalele* este o poveste despre adopție și este cartea cu care sunt identificată.

Poate sunt paranoică, însă este o paranoia justificată. Am avut jurnaliști campați în grădină ca să-mi „descopere” iubitele și mă neliniștea gândul că unii ziariști vor fi mai mult decât fericiți să-mi „descopere” și mamele pierdute.

Așa că, pur și simplu, nu mă simțeam confortabil la gândul de a completa un formular și de a-l trimite prin poștă și de a mă duce să-mi spun povestea în fața unui asistent social – o cerință obligatorie în Marea Britanie dacă vrei să deschizi un dosar de adopție închis.

Căutarea mea a fost complicată de faptul că, înainte de 1976, toate adopțiile din Marea Britanie erau făcute pe baza dosarelor închise. Mamele și copiii deopotrivă erau asigurați de anonimitate pe viață. Când s-a schimbat legea, oameni ca mine au putut face o cerere pentru certificatul original de naștere, apoi ne puteam contacta rudele de mult pierdute. Însă totul trebuie făcut la vedere și oficial. Asta mi se părea extrem de riscant.

Ruth m-a pus în legătură cu Anthony Douglas, șef la Cafcass – serviciul de asistență juridică pentru copii și familie din Marea Britanie. Este el însuși adoptat și, după o întâlnire în cadrul căreia mi-a înțeles situația dificilă, s-a oferit să mă ajute să-mi găsesc mama fără riscul ca întreaga poveste să se scurgă în domeniul public înainte să fiu pregătită.

I-am dat lui Anthony numele pe care le purtasem cu mine vreme de patruzeci și doi de ani – numele părinților mei, Jessica și John, și numele lor de familie, însă nu le pot reproduce aici.

Câteva săptămâni mai târziu, m-a sunat să-mi spună că mi s-a găsit dosarul, însă doar fizic, fiindcă Biroul Arhivei Southport – în cazul meu, subsolul – fusese inundat de apa mării și multe dosare fuseseră distruse pentru totdeauna. Am ridicat ochii către cer. Era limpede că doamna Winterson auzise că am început vânătoarea și aranjase o inundație.

O săptămână mai târziu, Anthony m-a sunat din nou: dosarul meu fusese deschis, însă numele pe care i le dădusem nu corespundeau cu cele din dosar.

Atunci al cui era certificatul de naștere pe care îl găsisem în dosar?

Și cine sunt eu?

*

Al doilea pas a fost să-mi asum riscul pe care mă temeam atât de tare să mi-l asum și să fac o cerere la Ministerul de Interne conform legii, ceea ce însemna să vizitez un asistent social de la Registrul de stare civilă din Southport, Lancashire.

Susie și-a luat o zi liberă ca să vină cu mine și am căzut de acord ca eu să mă duc la Londra și să mă întâlnesc cu ea în ziua cu pricina, fiindcă e mai bine să dormi în propriul pat înainte de asemenea lucruri.

În dimineața aceea, trenul pe care am vrut să-l iau a fost anulat, iar următorul tren a încetinit, apoi a mers ca melcul din cauza problemelor locomotivei. Cu cât încetinea trenul, cu atât mai tare îmi bătea inima. Și nimerisem lângă cineva pe care îl cunoșteam vag, care vorbea mai mult cu cât încetinea mai tare.

Mi-am dat seama că, din clipa în care voi ajunge la Paddington, o să am exact paisprezece minute ca să ajung până la King's Cross. Imposibil. Era vorba de Londra. Făceai cel puțin douăzeci de minute cu taxiul. Există o singură speranță: Virgin Limobikes, un serviciu de taxi pe motocicletă pe care îl folosesc uneori.

Când am ieșit în fugă din Paddington Station, motocicletă uriașă era deja pornită. Am sărit în spate, iar vehiculul a început să mugească și să vireze prin traficul din Londra și, deși nu sunt vreo mimoză, a trebuit să închid ochii.

Opt minute mai târziu mă aflu pe peron și mai erau trei minute până la plecarea trenului, iar în fața mea se afla Susie – cu toți cei o sută cincizeci și opt de centimetri ai ei, cu cizmele ei de cowboy din piele întoarsă și mărgelile, cu fustă scurtă, păr ciufulit și o haină aurie Calvin Klein, cu o față de om cumsăcade și splendidă, parțial blocând ușa cu corpul ei, parțial luându-l de sus și flirtând cu paznicul amuzat, fiindcă n-avea de gând să lase trenul să plece până când nu mă urcam în el.

M-am năpustit pe ușă și m-am prăbușit. S-a auzit fluierul.

Eram pe drum spre Biroul de Stare Civilă cu pașaportul și cele două bucăți de hârtie șifonate și tăiate cu pixul – ordinul judecătoresc și certificatul de sănătate al copilului. Cântărisem două kilograme nouă sute optzeci de grame.

Susie și cu mine stăm într-un birou funcțional recognoscibil oriunde în lume: masă din placă fibrolemnoasă și furnir cu picioare de metal, o măsuță de cafea scundă și rotundă, cu scaune oribile semitapițate în verde marțian și portocaliu psihotic. Pe podea, mochetă din pătrate de culori diferite. Un fișet și un avizier. Un calorifer mare. O fereastră fără perdele.

Susie este unul dintre cei mai pricepuți psihanaliști ai lumii. Când începe discuția, îmi zâmbește fără să spună nimic, parcă pentru a mă păstra în minte. Simt asta cât se poate de limpede.

Asistenta socială pe care am venit să o văd este o femeie caldă și spontană, pe nume Ria Hayward.

Vorbește un timp despre protecția datelor și despre diversele legi de adopție din Marea Britanie și despre căile obișnuite de contact. Dacă voiam să continui, trebuia să urmez anumite formalități. Întotdeauna e așa.

Se uită la bucățile mele de hârtie – ordinul judecătoresc și certificatul copilului – și remarcă faptul că mama mea m-a alăptat.

— A fost singurul lucru pe care ți l-a putut da. Ți-a dat ce-a putut. Nu era obligată să facă asta și ar fi fost mult mai simplu pentru ea să n-o facă. Alăptatul e o legătură atât de puternică. Când te-a dat, la șase săptămâni, erai încă parte din trupul ei.

Nu vreau să plâng. Plâng.

Apoi Ria îmi întinde o hârtie cu un sticker lipit pe ea.

— Acesta este numele mamei tale naturale, iar acesta este numele pe care l-ai avut. Eu nu mă uit niciodată la el înainte fiindcă sunt de părere că persoana adoptată trebuie să-l vadă prima.

Mă ridic. Nu pot să respir.

— Deci asta e tot?

Susie și Ria îmi zâmbesc amândouă și mă privesc cum mă duc la fereastră și citesc ce scrie pe hârtie. Citesc numele. Apoi lacrimi.

Nu știu de ce. De ce plângem? Numele arată ca niște rune. Scris pe trup e un cod secret vizibil doar în anumite lumini.

Ria:

— De-a lungul anilor am consiliat atât de multe mame care își dau copiii spre adopție și îți spun, Jeanette, nu vor niciodată s-o facă. Ai fost dorită – înțelegi asta?

Nu. Nu m-am simțit niciodată dorită. Sunt pătuțul greșit.

— Înțelegi asta, Jeanette?

Nu. Și toată viața mea am repetat scheme de respingere. Am simțit succesul cu cărțile mele ca pe o intrare cu forță. Când presa și criticii s-au năpustit asupra mea, le-am răspuns cu răgete furioase și nu, n-am crezut lucrurile pe care le-au spus despre mine sau despre opera mea, fiindcă pentru mine scrierile mele au rămas mereu limpezi și luminoase, necontaminate, dar am știut că nu sunt dorită.

Și am iubit în modul cel mai extravagant atunci când știam că dragostea nu-mi poate fi întoarsă în nici un mod sănătos și consistent – triumphiuri conjugale și afilieri complexe. Nu am reușit să iubesc cum trebuia și când ar fi trebuit și am rămas în relații prea mult pentru că nu voiam să fiu un om care se lasă păgubaș pentru că nu știe cum să iubească.

Însă nu știam cum să iubesc. Dacă aș fi putut accepta acest adevăr simplu despre mine – și probabilitatea că era normal ca o persoană cu povestea mea (poveștile mele, deopotrivă reale și inventate) să aibă mari probleme cu dragostea –, atunci... Atunci ce?

Uite ce e, suntem ființe omenești. Uite ce e, suntem înclinați să iubim. Iubirea e aici, dar trebuie să ne învețe cineva cum. Vrem să stăm drepti, vrem să ne plimbăm, însă cineva trebuie să ne țină de mână și să ne echilibreze un pic, și să ne ghideze un pic, și să ne ridice la loc atunci când cădem.

Uite ce e, mai și cădem. Dragostea e acolo, dar trebuie s-o învățăm – și să-i deprindem formele și posibilitățile. M-am învățat să stau pe propriile picioare, dar n-am putut să mă învăț să iubesc.

Avem capacitatea de a folosi limbajul. Avem capacitatea de a iubi. Avem nevoie de alți oameni, care să ne elibereze aceste capacități.

În opera mea, am găsit o modalitate de a vorbi despre dragoste – și a fost ceva cât se poate de real. Nu am găsit o modalitate de-a iubi. Asta era pe cale să se schimbe.

Mă aflu în aceeași încăpere cu Susie. Ea mă iubește. Vreau să accept asta. Vreau să iubesc bine. Mă gândesc la ultimii doi ani și la cum fac tot ceea ce pot ca să dizolv stratul calcificat din jurul inimii mele.

Ria zâmbește și glasul ei pare să vină de foarte departe. Toate astea par excesiv de prezente, pentru că sunt foarte

inconfortabile, și prea îndepărtate, pentru că nu mă pot concentra. Ria zâmbește.

— *Ai fost dorită, Jeanette.*

În trenul spre casă, Susie și cu mine deschidem o sticlă de whisky Jim Beam.

— Încălcăm puțin regulile, zice și continuă, așa cum face mereu: Cum te simți?

În economia trupului, autostrada limbică are prioritate în fața străduțelor neurologice. Am fost concepuți și construiți să simțim și nu există nici un gând, nici o stare de spirit, care să nu fie și un sentiment.

Nimeni nu poate simți prea mult, deși mulți dintre noi fac mari eforturi să simtă cât mai puțin.

Să simți e înfricoșător.

Ei bine, mie așa mi se pare.

Trenul era tăcut, în felul istovit în care e de obicei la ora când navetiștii se întorc acasă. Susie stătea în fața mea, citind, cu picioarele încolăcite în jurul alor mele, pe sub masă. Mie îmi tot venea în minte, iar și iar, o poezie de Thomas Hardy.

Rămas-bun niciodată să nu-ți iei
Și nici să nu mă strigi cu vorbe dulci
Sau să îți spui dorința pentru un cuvânt, cât eu
Am văzut dimineața împietrind pe perete,
Nemișcată, și fără a avea habar
Că marea ta plecare
În clipa-aceea chiar se întâmpla, și totul a schimbat.

Era o poezie pe care o învățasem după ce mă părăsise Deborah, dar „marea plecare” se petrecuse deja când aveam șase săptămâni.

Poezia găsește cuvântul care găsește sentimentul.

Ria îmi dăduse numele tribunalului care era posibil să aibă încă în arhivă dosarul meu de adopție. În 1960, viața era locală și, în timp ce eu crezusem că m-aș putea trezi căutând undeva în Manchester, s-a dovedit că dosarul meu se afla la Accrington. Trecusem pe lângă el în fiecare zi din viața mea până când plecasem de acasă.

Am scris o scrisoare simplă în care întrebam dacă fusese păstrat.

Am primit un răspuns câteva săptămâni mai târziu; da, dosarul fusese localizat, iar acum solicitarea mea de a-l vedea trebuia să primească acceptul unui judecător.

Nu-mi plăcea asta; Ria îmi spusese că e dreptul meu să văd dosarul, deși nimeni nu putea ști ce se află sau nu se află în el. Uneori există o mulțime de materiale, alteori foarte puține. Dacă nu reușeam altceva, puteam măcar să aflu numele organismului de adopție care mă repartizase familiei Winterson – numele care fusese rupt cu atâta sălbăticie de pe antetul certificatului meu de bebeluș, îngălbenit și șters.

Voiam să văd acest dosar. Cine era acest judecător, această instanță masculină necunoscută? Eram furioasă, dar știam deja destule lucruri ca să înțeleg că mă reconectasem la o foarte veche furie radioactivă.

Susie se dusesse la New York și fusese izolată de norul de cenușă ce oprise la sol toate avioanele ce traversau Europa și Atlanticul.

Eram singură când am primit o nouă scrisoare de la instanța de judecată. Judecătorul hotărâse: „Solicitantă trebuie să completeze formularul standard și să revină cu solicitarea.”

Să-și ia un avocat, cu care să se consulte.

M-am așezat pe ultima treaptă de la intrare, uitându-mă iar și iar la scrisoare, asemenea cuiva care nu știe să citească. Corpul îmi tremura ușor, așa cum se întâmplă când ești prins într-un gard electric.

M-am dus la bucătărie, am luat o farfurie și am aruncat-o de perete. „Solicitantă... formularul standard... să revină cu solicitarea.” Nu este o cerere pentru card de credit, idiotule.

Și ceea ce s-a întâmplat în continuare mă face să mă jenez, dar mă sforțez s-o scriu totuși: am făcut pe mine.

Nu știu de ce și cum. Știu că mi-am pierdut controlul asupra vezicii și că m-am așezat înapoi pe treapta murdară și udă și că nu m-am putut ridica să mă spăl și am plâns așa cum plângi când știi că nu mai ai nimic altceva de făcut decât să plângi.

Nu exista nici un lucru de care să mă agăț. Nu eram Jeanette Winterson în casa ei, cu cărți pe rafturi și bani în bancă; eram un bebeluș și mi-era frig și eram udă și un judecător mă lăsase fără mamă.

Mai târziu, sunt din nou uscată și îmbrăcată în haine curate. Am băut ceva. O sun pe Ria. Ea spune:

— Nu există un formular standard. Nu ai nevoie de avocat. E o prostie. Lasă că mă ocup eu, Jeanette. Te ajut eu.

În noaptea aceea, culcată în pat, am rămas mult timp gândindu-mă la tot ceea ce se întâmplase.

Oare judecătorul ăsta de familie care avea atâta experiență chiar nu avea nici cea mai mică idee ce înseamnă să stai pe marginea vieții tale și să te uiți în jos la crater?

Cât de greu era să-mi trimită formularul „standard” sau să-mi spună de unde să-l descarc sau să pună pe cineva de la tribunal să-mi spună exact care sunt pașii legali de urmat?

Am început iar să tremur.

„Pierderea pierdută” e imprevizibilă și nu e civilizată. Am fost azvârlită înapoi într-un loc al neputinței, al neajutorării și al disperării. Trupul meu a reacționat înaintea capului. În mod normal, o scrisoare pompoasă și ofuscată scrisă în limbaj juridic m-ar face să râd și m-aș ocupa fără probleme de ea. Nu mă tem de avocați și știu că legea e ceva grandilocvent și menit să intimideze, chiar și atunci când nu are nici un motiv să o facă. E menită să-i facă pe oamenii obișnuiți să se simtă inadecvați. Eu nu mă simt inadecvată – dar nici nu m-am așteptat să am din nou șase săptămâni.

Ria a început să se intereseze și a descoperit că, după simplitatea primei întâlniri cu ea, realitatea ce urma, atunci când oamenii trebuiau să ajungă în instanță, se dovedea prea mult. Lumea se lăsa păgubașă.

Am hotărât că, indiferent care va fi rezultatul căutării mele, o să încercăm să formulăm câteva recomandări pentru instanță și o hartă cu pașii de urmat pentru doritori, pentru a face procesul mai puțin cumplit.

O funcționară de la Oficiul de Stare Civilă, care voia să mă ajute, a scris direct instanței și a spus că a fost deja identificată de Oficiul Stării Civile din localitate, că ea mă poate verifica atât pe mine, cât și cazul și că va primi dosarul personal de la tribunal.

Nu, a zis judecătorul. Procedura nu permite.

M-am întrebat ce s-ar fi așteptat să fac dacă aș fi locuit în străinătate? Ar fi trebuit să-mi cumpăr bilet de avion și să vin și să fac asta într-un loc străin, fără nici un sprijin, dacă nu cumpăram două bilete de avion? Ce s-o fi întâmplat cu copiii de după război care au fost trimiși în Australia?

Viețile oamenilor sunt mult mai puțin importante decât procedura...

*

Susie și cu mine ne-am programat o prezentare a cazului la tribunalul din Accrington.

În sala de așteptare se afla un șir de tineri amărâți, în costume care le veneau prost, sperând să scape de amenzile pentru condus în stare de ebrietate. Fetele, machiate la greu, aveau un aer sfidător și erau speriate de ce vor păți pentru furt din magazine și tulburarea liniștii publice.

Am fost chemate într-o sală de interviuri, în care avocații pot discuta cu clienții lor, și, după un timp, a sosit grefierul-șef, cu un aer stresat și nefericit. Mi-a fost milă de el.

Avea un dosar vechi într-o mână și o carte groasă de proceduri în cealaltă. Știa că am de gând să-i fac zile amare.

De fapt, eram atât de afectată de vederea hârtiilor de pe masă – hârtiile ce conțineau toate detaliile începuturilor mele –, că abia dacă mai puteam vorbi. Una dintre caracteristicile experienței mele de retro-adopție, cu toate aceste formalități alienante, a fost faptul că îmi găseam cu greu cuvintele, șovăiam, vorbeam tot mai lent, până când, într-un final, amuțeam. Pierderea pierdută pe care o trăiesc ca durere fizică este una pre-lingvaj. Această pierdere a avut loc înainte de a putea vorbi și mă întorc amuțită la acel loc.

Susie a fost fermecătoare, hotărâtă, neobosită. Bietul om nu era sigur ce ne poate spune și ce nu. Voiam să știu atât de multe lucruri, însă judecătorul nu autorizase încă versiunea „editată”. Pentru moment, trebuia să semnez în persoană câteva formulare, să plec și să aștept să primesc documentele, la un moment dat.

Însă dosarul se afla pe masă.. Nu mai târziu... Să fie acum.

Grefierul-șef a fost de acord că îmi poate spune numele societății de adopție. Era o informație extrem de utilă. Mi l-a scris pe o bucată de hârtie și mi-a făcut o copie a originalului, scris de mână de funcționarul de atunci – vai, ce vechi pare! Formularele pe care le țin în mână sunt îngălbenite și scrise de mână.

Există și data de naștere a mamei mele acolo? Asta m-ar ajuta s-o găsesc. El clatină din cap. Nu-mi poate spune așa ceva.

Bine, atunci uite ce e, mama mea adoptivă, doamna Winterson, zicea mereu că mama mea naturală avea șaptesprezece ani. Dacă îi știam vârsta, puteam începe s-o caut folosind site-ul de genealogie – însă numele ei este destul de comun și, deși am redus posibilitățile la două, nu știu pe care dintre ele s-o urmez. Și ambele ar putea fi greșite. Este o potecă ce se bifurcă. Asta e locul în care universul se divide. Ajută-mă.

El transpiră abundent. Se uită în cartea de proceduri. Susie îmi spune să părăsesc încăperea.

Dau în lături cu zgomot ușile batante și ajung la trotuarul pe care stau câțiva dintre tinerii de mai devreme, unii dintre ei aroganți și ușurați, câțiva disperați, fumează cu toții și vorbesc unul peste altul.

Îmi doresc să nu mă aflu aici. Îmi doresc să nu fi demarat toate astea. De ce le-am demarat?

Și mă întorc la cufărul încuiat cu veselă Royal Albert, și la hârtiile ascunse în el, și mai departe, la certificatul de naștere greșit, și cine era femeia care venise la ușă și o speriasse pe doamna Winterson, făcând-o să plângă și să urle?

Când mă întorc, Susie obținuse de la grefierul-șef promisiunea că se va duce să-l întrebe pe judecătorul aflat în ședință ce poate și ce nu poate să-mi spună din dosar. Va trebui să revenim după patruzeci și cinci de minute.

Așa că plecăm și ne așezăm pe terasa unei cafenele unde se servesc căni mari de ceai și îmi dau seama că locul ăsta, care acum vinde burgeri și cartofi prăjiți, era odinioară cafe-neaua Palatine, atât de iubită de doamna W, și aici erau fasolea pe pâine prăjită și ferestrele cu geam îmbâcsit ale viitorului meu pe teren misionar.

— A trebuit să te trimit de acolo ca să te fac să taci, îmi explică Susie.

Mă uit la ea mirată. Crezusem că am fost complet mută.

— Nu-ți mai amintești ce-ai zis? De fapt, n-ai zis aproape nimic. Pur și simplu ai bolborosit aiurea, bietul om!

Dar eu nu bolborosesc aiurea! Iar mintea îmi este goală acum – nu că nu-mi amintesc tot, ci nu-mi amintesc absolut nimic; e clar că o iau din nou razna. Ar trebui să opresc toate astea acum. Nu-mi place să fiu în Accrington. Nu vreau să-mi amintesc nimic din toate astea.

N-am mai fost aici de la înmormântarea lui tata.

Pe parcursul perioadei mele de nebunie/rătăcire, am condus o dată pe lună până în Lancashire ca să-l vizitez pe tata, iar el venise să stea cu mine la țară. Era tot mai slăbit, însă îi plăceau aceste vizite, iar în 2008 urma să vină de Crăciun.

Aranjasem să-l aducă cineva cu mașina și stătea în fața focului, privind pe fereastră. Doctorul îl sfătuisese să nu plece la drum, dar el era hotărât să vină, și eu la fel, și vorbisem cu doctorul lui, care îmi spusese că tata abia dacă mai mănâncă.

Când a sosit, l-am întrebat cu multă blândețe dacă vrea să moară, iar el a zâmbit și a zis:

— După Crăciun.

Glumea și nu prea. În seara de Crăciun mi-am dat seama că n-am să reușesc niciodată să-l fac să se ducă în pat, așa că i-am pregătit niște perne în fața focului și, pe jumătate trăgându-l, pe jumătate împingându-l din scaun pe acest pat

improvizat, însă confortabil, dezbrăcându-l în timp ce făceam asta și îmbrăcându-l în pijamale, am reușit să-l instalez aici. A adormit imediat la lumina muribundă focului și am stat cu el, i-am vorbit, i-am spus că mi-ar fi plăcut ca lucrurile să se aranjeze între noi mai devreme, dar că era un lucru bun, un lucru minunat că, până la urmă, ne înțelegeam atât de bine.

M-am dus la culcare și m-am trezit brusc în jur de 4 dimineața și am coborât. Pisicile erau întinse în patul tatei, foarte liniștite, iar tata respira abia vizibil, însă respira.

Cerul era plin de stele și în acel moment al zilei/noptii sunt mai joase și mai aproape. Am tras draperiile ca să las să intre stelele, în caz că tata se trezește, pe lumea asta sau în alta.

N-a murit în noaptea aceea, iar două zile mai târziu Steve, de la biserică, a venit și l-a dus cu mașina înapoi la Accrington. După ce au pornit, mi-am dat seama că, în toată agitația cu valize și plăcinte cu carne și cadouri, nu-mi luasem la revedere, așa că am sărit în Land Roverul meu și am plecat în trombă după ei, dar când m-am apropiat în urma lor la semaforul de pe deal, luminile s-au schimbat rapid și duși au fost.

A doua zi, tata a murit.

M-am dus la Accrington, la azilul în care stătea. Tata era întins în camera lui, frumos bărbierit și aranjat. Nesta, proprietăreasa, făcuse asta personal.

— Îmi place s-o fac, mi-a zis. Așa e felul meu. Stai cu el cât mă duc să-ți fac un ceai.

În nordul Angliei exista obiceiul ca, dacă voiai să-ți arăți respectul, să servești ceaiul în ceșcuțe mici. Nesta, care e cât un munte, s-a întors cu un serviciu de ceai pentru păpuși, inclusiv un clește de zahăr de mărimea unei pensete. S-a așezat pe un scaun, iar eu m-am așezat pe divan, lângă Tatăl Decedat.

— Va trebui să vorbești cu legistul, a zis. Poate că l-ai otrăvit.

— L-am otrăvit pe tata?

— Da. Cu o plăcintă cu carne. Medicul i-a spus să nu pornească la drum. A ajuns la tine viu, apoi se întoarce aici și cade mort, pe loc. Eu dau vina pe Harold Shipman.

Harold Shipman era cel mai recent dintr-un șir de medici siniștri care se spunea că ar fi ucis o mulțime de pacienți în vârstă. Însă nu el îl omorâse pe tata.

— Vreau să spun, a continuat Nesta, că acum se uită la tot. Legistul va trebui să emită certificatul de deces înainte de a putea să-ți îngropăm tatăl. Îți spun că Harold Shipman a fost o mare pacoste pentru noi toți.

Mi-a mai turnat niște ceai și a zâmbit către tata.

— Uită-te la el. E cu noi. Te uiți la el și-ți dai seama.

Legistul a emis certificatul, dar momentele de comedie neagră nu se terminaseră. Tata avea loc de veci, dar după slujba de înmormântare, și când am ajuns la cimitir, cecul cu care plătisem deschiderea mormântului încă nu sosise. Groapa era pregătită, dar cimitirul voia bani gheață. Am intrat în biroul administrației și am întrebat ce-i de făcut. Unul dintre bărbați a început să-mi explice unde găsesc cel mai apropiat bancomat. Am zis:

— Tata e afară, în sicriu. Nu mă pot duce la bancomat.

— Păi, în mod normal insistăm pentru plata în avans fiindcă, odată ce omul e îngropat, nu mai poți să-l dezgropi dacă rudele îți trag țeapă.

Am încercat să-i asigur că eu n-am să le trag țeapa. Din fericire, aveam la mine în geantă un exemplar din *Portocalele* – aveam de gând să-l pun în sicriu lângă tata, dar m-am răzgândit. Au fost destul de impresionați de carte și unul dintre ei văzuse filmul la televizor, așa că... După ce au mai întors puțin situația pe toate fețele, au acceptat un alt cec pe loc, iar

tata, în sicriul său din salcie, a fost coborât în mormântul pe care îl împarte cu cea de-a doua soție. Asta a fost dorința lui.

Doamna Winterson se odihnește undeva în apropiere. Tot singură.

Era vremea să ne întoarcem la tribunal.

— Un singur lucru te rog: să taci din gură, a zis Susie.

Grefierul-șef are o mină mult mai veselă. Primise din partea judecătorului autorizația de a-mi confirma vârsta mamei mele, dar nu și data nașterii. Avusese șaptesprezece ani. Așa că doamna Winterson spusese adevărul în legătură cu asta.

Am dus-o pe Susie să-mi vadă casa, Water Street 200, și biserica Elim de pe Blackburn Road, și biblioteca, acum rușinos văduvită de atât de multe dintre cărțile ei, inclusiv de Literatura engleză de la A la Z.

Asemenea majorității bibliotecilor din Marea Britanie, cărțile sunt acum mult mai puțin importante decât terminalele de computer și închirierile de CD-uri.

Apoi ne-am întors la Manchester, trecând prin Blackley, locul în care trăise mama mea. Oare se afla aici acum? Oare era femeia aceea din stația de autobuz?

Doamna Winterson îmi spusese că a murit. Adevărat? Neadevărat?

Societatea de adopție dispăruse de mult și acum trebuia să găsim încă un dosar în stare avansată de deteriorare. Am dat telefon la noua autoritate de profil și, articulând cu greu cuvintele, mi-am dat detaliile.

— Cum vă numiți?

— Jeanette Winterson.

— Nu, numele dumneavoastră de la naștere. Acela se află în arhivele noastre, nu Winterson. Nu dumneavoastră ați scris cartea aceea, *Portocalele nu sunt singurele fructe*?

Coșmar coșmar coșmar.

Îi las să caute în arhivă și mă apuc să investighez site-ul de genealogie.

Sunt un om total neinteresat de păstrarea documentelor. Îmi ard scrierile aflate în lucru și jurnalele, distrug scrisori. Nu vreau să-i vând statului Texas diversele stadii de lucru ale scrierilor mele și nu vreau ca hârtiile mele personale să devină subiectul unei teze de doctorat. Nu înțeleg obsesia cu arborele genealogic al familiei. Dar nici n-am cum s-o înțeleg, nu-i așa?

Explorările mele pe internet m-au făcut să cred că, după ce am fost adoptată, mama s-a măritat. Numele tatălui meu nu se afla pe certificatul de naștere, așa că n-aveam nici cea mai mică idee dacă începuseră o viață nouă împreună, luând-o de la capăt, sau dacă ea fusese împinsă spre o viață alături de altcineva.

Oricum ar fi, am căpătat pe loc o antipatie greu de justificat pentru bărbatul cu care se măritase și m-am rugat să nu fie el tatăl meu. Numele lui nu e Pierre K. King, dar e un nume de genul ăsta, de o absurditate franțuzită.

Apoi, spre ușurarea mea, am descoperit că el și mama divorțaseră la scurt timp, iar el murise în 2009.

Dar am descoperit că am un frate, sau cel puțin un frate vitreg, și că ar fi bine să nu fiu chiar atât de rea cu tatăl, care ar putea sau nu să fie tatăl meu.

Ce i-a determinat să mă dea? Probabil că fusese vina lui, fiindcă nu puteam accepta să fie a ei. Trebuia să cred că mama mea mă iubea. Era riscant. Putea să fie o fantezie. Dacă fusesem dorită, de ce devenisem nedorită șase săptămâni mai târziu?

Și m-am întrebat dacă o mare parte din negativitatea mea față de bărbați în general nu e cumva strâns legată de aceste începuturi.

Nu mai simt negativitate față de bărbați – e un alt lucru care s-a modificat decisiv în perioada mea de nebunie. Bărbații pe care îi cunoșteam s-au purtat frumos cu mine și am descoperit că mă pot baza pe ei. Dar schimbarea viziunii mele însemna mai mult decât atât: era o compasiune mai amplă pentru toată suferința și inadecvările ființelor umane, bărbați și femei deopotrivă.

Oricine aș fi fost, JW cea nouă sau cea veche, eram foarte furioasă pe soțul mamei mele. Voiam să-l omor, deși era mort.

Nici un cuvânt de la societatea de adopție. A trebuit să mă cert înainte să pot suna din nou. Când formează numărul mi se accelerează bătăile inimii și mi se taie respirația.

Cu toții sunt foarte amabili – scuze, mi-au pierdut numărul de telefon. A, și nu pot vedea dosarul, dar asistenta mea socială poate, cu condiția să nu-mi dea nici un amănunt despre familia Winterson, o regulă ciudată după părerea mea, mai ales că sunt morți amândoi.

Ria le scrie pentru a le cere dosarul și între timp e ziua mea de naștere, și am pierdut urma mamei mele, fiindcă femeile își schimbă numele. Oare s-a recăsătorit? Mai trăiește?

Asta mă îngrijorează. Tot efortul ăsta și poate că e deja moartă. Întotdeauna am crezut că a murit. O poveste a doamnei W.

Susie și cu mine plecăm la New York de ziua mea. Susie spune:

— Cred că știi cum să iubești.

— Știu?

— Cred că nu știi cum să fii iubită.

— Ce vrei să spui?

— Majoritatea femeilor pot dăruia – suntem învățate de mici s-o facem –, dar celor mai multe femei le e greu să

primească dragostea. Ești generoasă și bună – altfel n-aș fi vrut să fiu cu tine, dar conflictele și dificultățile noastre se învârt în jurul dragostei. Nu ai încredere în faptul că te iubesc, nu-i așa?

Nu... Eu sunt pătuțul greșit... și asta se va termina prost, cum se termină toate. În adâncul sufletului, asta cred.

Munca de dragoste la care trebuie să lucrez acum înseamnă să fac eforturi să cred că viața se va purta frumos cu mine. Nu e nevoie să rămân singură. Nu trebuie să mă lupt pentru orice lucru. Nu trebuie să mă lupt cu toate lucrurile. Nu trebuie să fug. Pot să stau pentru că asta este o dragoste oferită, o dragoste sănătoasă, constantă și durabilă.

— Și dacă va fi să ne despărțim, zice Susie, o să știi că ai avut parte de o relație bună.

Ești dorită, înțelegi asta, Jeanette?

Ria și cu mine ne întâlnim la Liverpool, unde locuiește ea. Ajunge la hotelul meu cu un nou plic și retrăiesc aceeași uscăciune a gurii familiară și aceleași bătăi de inimă accelerate.

Ne luăm de băut. Scoate încă un formular vechi.

— Ei bine, spune Ria, sută la sută descendentă a clasei muncitoare – tatăl tău era miner! Și avea doar un metru cincizeci și opt înălțime. Uite, cineva a scris asta pe spate, cu creionul. Era o fire sportivă. Avea douăzeci și unu de ani. Păr brunet.

Și nu e Pierre K. King! Bucură-te!

Mă gândesc la propriul meu corp. Am fix un metru cincizeci și doi – și regula genetică e că fetele nu sunt mai înalte decât tații, așa că, din punctul ăsta de vedere, am făcut tot ce-am putut.

Am partea de sus a trupului puternică – genul de trunchi făcut să se strecoare prin tunele joase și să tragă vagonete de cărbuni și să muncească ținând în mână trusa grea de scule. O pot ridica pe Susie cu ușurință – parțial fiindcă merg la

sală, dar și fiindcă baza puterii mele stă în partea superioară a corpului. Și întotdeauna am avut probleme cu plămânii. Moștenirea minerului...

Și mă gândesc că în 1985, anul în care am publicat *Portocalele*, Margaret Thatcher distrugea pentru totdeauna Sindicatul Național al Minerilor. Oare în rândurile manifestațiilor era și tata?

Pê formular se află, în sfârșit!, data de naștere a mamei mele – e săgetătoare, și tata la fel.

Formularul zice Motive pentru Adopție. Mama scrisese: „E mai bine pentru Janet să aibă o mamă și un tată.”

Știu din incursiunile mele pe site-ul de genealogie că propriul ei tată a murit când ea avea opt ani. Și știu că erau zece frați.

E mai bine pentru Janet să aibă o mamă și un tată.

Deci eram Janet – nu foarte departe de Jeanette –, dar doamna Winterson îl franțuzise. Mda, deloc de mirare...

— Nu am voie să-ți spun prea multe despre familia Winterson, a zis Ria. Informațiile de aici sunt confidențiale, dar există scrisori de la doamna Winterson care spun că speră să poată adopta un copil; și există un bilet de la asistentul social care i-a vizitat și a notat că WC-ul exterior e curat și în ordine... Și o mică notiță care spune că viitorii tăi părinți „nu sunt chiar ceea ce s-ar numi niște oameni moderni”.

Ria și cu mine izbucnim în râs – notița era din 1959. Dacă nu erau moderni atunci, cum ar fi putut vreodată să facă față anilor 1960?

— Și mai e ceva, a zis Ria. Ești pregătită?

Nu. Nu sunt pregătită pentru nimic din toate astea. Hai să mai bem ceva. În clipa aceea apare o regizorie de teatru pe care o cunosc vag – locuiește la hotelul respectiv – și în curând bem și pălăvrăgim toate trei, și îmi doresc să fiu unul dintre

personajele alea din desene animate care apar cu un ferăstrău din podea și decupează un cerc imens în jurul scaunului.

Timpul trece.

Ești pregătită?

— A mai fost un copil... înaintea ta... Un băiat... Paul.

Paul? Sfântul și invizibilul meu frate Paul? Băiatul pe care l-ăr fi putut avea în locul meu. Cel care nu și-ar fi înecat niciodată păpușa în iaz și nu și-ar fi umplut sertarul de pijamale cu roșii. Diavolul ne-a dus la pătuțul greșit. Ne-am întors la început? Iar certificatul de naștere pe care l-am găsit îi aparținea de fapt lui Paul?

Ria nu știe ce s-a întâmplat cu Paul, însă există un bilet de la doamna Winterson pe care nu am voie să-l văd, prin care aceasta își exprimă marea dezamăgire și explică faptul că a cumpărat deja hăinuțe pentru Paul și nu-și permite să cumpere altele.

Abia încep să mă obișnuiesc cu gândul că doamna Winterson aștepta un băiat și că, dat fiind că nu-și permitea să mai cumpere un nou rând de haine, probabil că am fost îmbrăcată ca băiat... Așa că mi-am început viața nu ca Janet, nu ca Jeanette, ci ca Paul.

O, nu, nu, nu! Și eu care am crezut că viața mea a fost toată despre alegere sexuală și feminism și... Și se dovedește că am început ca băiat.

Nu întreba pentru cine bat clopotele.

Există un asemenea umor nebun în această explicație absurdă pentru tot că, dintr-odată, sentimentele mele pentru toate mamele și toate identitățile mele devin pline de veselie, și nu de spaimă. Viața e ridicolă. Viață haotică și nebună. Iar eu recit în gând o poezie de Ann Sexton – ultima din antologia ei *The Awful Rowing Toward God* (1975). Este cea intitulată *Vâslitul a-ncetat*. Stă așezată lângă Dumnezeu și...

„Hai, hai!” zice El, așa că
ne ghemuim pe pietre lângă mare
și ne jucăm – oare-i adevărat –
un joc de pocher.
El mă strigă.
Câștig fiindcă în mână am chintă roială.
El câștigă, fiindcă cinci ași are.
Un atu a fost anunțat,
dar eu n-am auzit
în starea de mirare în care mă aflu
când El a scos cărțile și le-a-mpărțit.
Când El trânteste jos toți cei cinci ași,
iar eu râd privind chinta roială,
El începe să râdă,
iar râsul se rostogolește din gura Lui ca un inel de circ
spre gura mea,
și de atâta râs El se-ncovoie chiar deasupra mea
și râde, cântând *Bucurați-vă*, la ambele noastre victorii.
Apoi râd și eu, și râde docul plin de pești
și marea râde. Insula râde și ea.
Absurdul râde.

Dragă împărțitor de cărți,
eu, cu chinta mea roială,
te iubesc atât de mult pentru atuul tău
acel ha-ha de ne-mblânzit, etern, chiar din plăsele,
și pentru-a ta iubire norocoasă.

Și pentru-a ta iubire norocoasă. Da. Întotdeauna.

Susie îmi spune că mamele se poartă cu totul altfel când
au băieți – au alte gesturi, le vorbesc altfel. E de părere că,
dacă în decursul lungului proces de adopție s-a pregătit psihic

pentru un băiat, doamnă W n-a reușit să-și adapteze întregul angrenaj de gândire și simțire la ideea că va primi o fată. Iar eu, sensibilă la orice semnal, pentru că încercam să supraviețuiesc unei pierderi, mă străduiam să negociez cu ceea ce mi se oferea și ceea ce mi se cerea.

Vreau să spun că nu cred că identitatea sau identitatea sexuală se fixează în acest fel, dar cred că e de bun simț să iau în calcul ce mi s-a întâmplat – mai ales că doamna Winterson trebuie să fi fost bulversată cât pentru amândouă.

Întotdeauna se lamenta că nu vreau să mai ies din pantalonii scurți – dar cine mi-i puse prima oară?

M-am simțit eliberată de noile informații, dar nu eram mai aproape de a-mi găsi mama.

Am avut noroc fiindcă un prieten de-al meu are genul de minte care adoră criptările tip rebus și computerele. Era hotărât să-mi găsească arborele genealogic și a petrecut ore întregi pe site-ul de genealogie căutând indicii. A luat în vizor rudele masculine, fiindcă bărbații nu-și schimbă numele.

În cele din urmă, a țintit la fix – mi-a găsit un unchi. A căutat în Registrul Electoral și a găsit adresa. Apoi a găsit și numărul de telefon. Vreme de trei săptămâni, am repetat conversația. Trebuia să am pregătită o poveste.

Într-o sâmbătă dimineață, cu inima zbătându-mi-se ca o pasăre pe moarte, am sunat. A răspuns un bărbat.

Am zis:

— Bună ziua, nu mă cunoașteți, dar sora dumneavoastră și mama au fost foarte apropiate la un moment dat.

Mă rog, era destul de adevărat, nu-i așa?

— Care soră? a zis el. Ann sau Linda?

— Ann.

— A, Ann. Și cum ați zis că vă cheamă? Vreți să luați legătura cu ea?

Mama mea trăia.

În clipa în care am lăsat jos telefonul, sentimentele mele erau un amestec de entuziasm și de spaimă. Doamna Winterson mințise; mama nu murise. Însă asta însemna că aveam o mamă. Dar întreaga mea identitate era clădită în jurul ideii că sunt orfană – și copil unic. Iar acum aveam mai multe mătuși și mai mulți unchi... și cine știe câți frați și câte surori?

Am hotărât să-i scriu o scrisoare lui Ann și s-o trimit prin unchiul meu.

Cam o săptămână mai târziu, am primit un SMS pe telefon de la un număr necunoscut. Se intitula „Fată dragă”. Am crezut că e de la o agenție rusească de dame de companie și tocmai eram pe punctul de a-l șterge. Unui coleg de la serviciu i se furase computerul și de atunci primeam întruna mesaje demente de la frumoase baltice în căutare de soți.

Susie mi-a înșfăcat telefonul.

— Și dacă e de la Ann?

— Evident că nu-i de la Ann!

L-am deschis – problema era că și frumusețile baltice începeau cu fraze de genul „Nu pot să cred că ești chiar tu...”. Și așa începea și asta.

— Vrei să sun la numărul ăsta? a zis Susie.

Da. Nu. Da. Nu. Da. Nu. Da.

Susie a coborât cu telefonul meu, iar eu am făcut ce fac întotdeauna când sunt copleșită: am adormit imediat.

Susie s-a întors sus și m-a găsit sforăind. M-a scuturat de umăr.

— Era mama ta.

Iar câteva zile mai târziu a sosit o scrisoare, cu o poză cu mine la trei săptămâni – cu o mină destul de îngrijorată, așa zice. Dar Susie a zis că toți bebelușii au un aer îngrijorat – și cine ne poate învinovăți?

Scrisoarea îmi povestește cum avea șaisprezece ani când a rămas gravidă – și tata avea părul negru ca pana corbului. Cum a avut grijă de mine șase săptămâni într-un cămin pentru mame și copii înainte de a mă da spre adopție. „A fost atât de greu. Dar nu aveam nici un ban și nici unde să mă duc.”

Îmi spune că n-am fost niciodată un secret – eu, care credeam, din cauza doamnei Winterson, că totul trebuie să fie secret: cărțile și iubitele, și numele adevărate, și viețile adevărate.

Și apoi îmi scria: „Ai fost întotdeauna dorită.”

Înțelegești asta, Jeanette? Ai fost întotdeauna dorită.

Întâlnire ciudată

...MAMA A COBORÂT STRADA ALERGÂND CĂTRE MINE. Uită-te la ea, ca un înger, ca o rază de soare, cum aleargă pe lângă cărucior. Am ridicat brațele s-o prind, și lumina era acolo, conturul ei, dar, asemenea îngerilor și luminii, a dispărut.

Ea e, la capătul străzii, tot mai mică, asemenea unei stele aflate la ani-lumină?

Întotdeauna am crezut că am s-o revăd.

Zeii de piatră (2007)

Vorbeam cu prietena mea, regizoarea de film Beeban Kidron. Ea a regizat *Portocalele* pentru TV și ne știm de foarte mult timp. Am fost amândouă niște ființe volatile și dificile – una față de alta, dar și cu mulți alții –, însă am ajuns amândouă la un soi de aranjament cu viața; nu un compromis, un aranjament.

— Ce-ai fi fost fără ea? a zis Beeban. Știu că ai fost imposibilă, dar măcar ai făcut ceva cu asta. Imaginează-ți cum ar fi fost să fii doar imposibilă și atât!

Da... Am avut o experiență tulburătoare la Manchester. Deschisesem o expoziție de pictorițe suprarealiste la Galeria de Artă din Manchester și târziu în noaptea aceea m-am trezit că stau cu sponsorii la un bar.

Era unul dintre acele baruri care odinioară fuseseră pivnițe pentru vechituri, dar Manchesterul, cel care știa să facă bani ușor, orașul alchimic original, își preschimba zgura în aur. De ce să ții saci de gușoi în beci, când ai putea să-l inunzi cu lumină albastră, să comanzi pe net o piramidă de taburete cu picioare înalte cromate, să acoperi pereții mizeri cu oglinzi ce deformează și să ceri douăzeci de lire pentru un Vodka Martini?

Un Vodka Martini foarte special, desigur, făcut cu vodcă din cartofi într-o sticlă de un albastru fumuriu și amestecat chiar în fața ta de un barman efeminat, cu mișcări foarte sigure.

În seara aceea purtam un taior Armani cu fustă în dungulițe, o vestă roz, pantofi Jimmy Choo și – din motive asupra cărora n-am să mă opresc aici – eram bronzată cu spray.

Mi-am dat brusc seama că în noaptea aceea aș fi fost oricum în barul ăla. Dacă n-aș fi găsit cărțile, dacă nu mi-aș fi preschimbat ciudălenia în poezie și mânia în proză, ei bine, n-aș fi fost niciodată un nimeni fără bani. Aș fi folosit magia Manchesterului pentru a-mi crea propria alchimie.

Aș fi sărăcit și aș fi făcut o avere. La ora asta mi-aș fi făcut deja operație de mărire a sânilor și aș fi ajuns la al doilea sau la al treilea soț, aș trăi într-o casă stil ranch cu un Range

Royer pe alea de pietriș și cu jacuzzi în grădină, și copiii mei n-ar fi vorbit cu mine.

Aș fi fost îmbrăcată tot în Armani, tot bronzată cu spray, și aș fi băut prea multe pahare de Vodka Martini în prea multe asemenea baruri albastre din beciuri.

Sunt genul de persoană care mai degrabă ar merge pe jos decât să aștepte autobuzul. Genul de persoană care va încerca să găsească o altă rută decât să stea în trafic. Genul de persoană care pleacă de la ideea că orice problemă există ca ea s-o rezolve. Nu sunt în stare să stau la coadă – mai degrabă renunț la lucrul pentru care trebuie să stau la coadă – și nu accept să fiu refuzată. Ce înseamnă „nu”? Fie ai pus întrebarea greșită, fie ai întrebat persoana greșită. Găsește o cale să obții răspunsul „da”.

— Trebuie să obții acel „da”, a zis Beeban. Un fel de „da” pentru aceea care ai fost și care îți va regla povestea din trecut. Nu știi de ce îți trebuie după atâta timp, dar îți trebuie.

Presupun că e din cauza cărărilor care se bifurcă. Îmi tot văd viața săgetând în diverse direcții în care aș fi putut porni, după șansă și împrejurări, temperament și dorință, deschis și închis, porți deschise și închise, rute și drumuri.

Și totuși, există un sentiment de inevitabilitate legat de cine sunt – așa cum, dintre toate planetele din toate universurile, planeta albastră, planeta Pământ, este singura care înseamnă „acasă”.

Bănuiesc că, în ultimii câțiva ani, am ajuns acasă. Întotdeauna am încercat să-mi fac un cămin, dar nu m-am simțit acasă în mine însămi. Am muncit din greu să fiu eroina propriei mele vieți, dar de fiecare dată m-am uitat în registrul persoanelor dislocate. Încă mă mai aflu în el. Nu știam cum să aparțin.

Să țin de un sentiment? Da. Să aparțin? Nu.

*

M-a sunat Ruth Rendell.

— Cred că ar trebui să te duci pur și simplu și să închei povestea. Acum, că ți-ai găsit mama, trebuie s-o vezi. Ai vorbit cu ea la telefon?

— Nu.

— De ce nu?

— Mi-e frică.

— Ar fi o problemă dacă nu ți-ar fi frică!

Am încredere în Ruth și (aproape întotdeauna) fac ce-mi spune. Era destul de în firea ei să mă sune și să mă ia la întrebări, dar avea sentimentul că fug de toate astea. Și așa și era. Îmi luase un an ca să aduc momentul ăsta tot mai aproape și acum făceam tot ceea ce puteam ca să-l întârzii.

— Ce tren o să iei?

— Bine... Bine.

Bine. Așa că, în ciuda zăpezii și în ciuda faptului că la televizor ni se spunea să rămânem acasă, am luat trenul către Manchester. Am hotărât să-mi petrec noaptea la un hotel și a doua zi dimineață să iau un taxi și să mă duc s-o văd pe Ann.

Îmi place hotelul și stau deseori acolo. Acolo am stat și în noaptea de dinaintea înmormântării tatălui meu.

A doua zi, în timp ce sicriul tatălui meu era adus în biserică, am avut un șoc. Nu mai fusesem în acea biserică vreme de treizeci și cinci de ani și, dintr-odată, totul era din nou la timpul prezent; vechiul prezent.

Când m-am ridicat să vorbesc despre tata, am zis:

— Lucrurile pe care le regret în viață nu sunt erorile de judecată, ci eșecurile în a simți.

La asta mă gândeam în timp ce-mi mâncam cina în tăcere, în camera mea.

Există o fantezie populară, de multă vreme dezavuată atât de psihanaliști, cât și de oamenii de știință, și niciodată crezută de vreun poet sau mistic, cum că e posibil să ai un gând lipsit de orice sentiment. Nu este.

Când suntem obiectivi, suntem și subiectivi. Când suntem neutri, suntem implicați. Când zicem „consider că”, nu ne lăsăm emoțiile la ușă. A-i spune cuiva să nu aibă emoții înseamnă a-i spune să fie mort.

Propriile mele eșecuri în a simți erau o consecință a blocării unui sentiment în clipele în care devenea prea dureros. Îmi amintesc că mă uitam la *Toy Story 3* cu finii mei și că am plâns când ursul abandonat devenit tiran al camerei de joacă își rezumă filosofia de supraviețuitor cam așa:

— Nu ești al nimănui, deci nu ți se rupe inima.

Însă eu voiam să fiu a cuiva.

Mă imaginasem mereu ca pe Cavalerul Singuratic, și nu ca pe Lassie. Ceea ce trebuia să înțeleg era că poți să fii un singuratic și să vrei să fii al cuiva. Ne-am întors la complexitatea vieții, care nu e asta ori cealaltă – vechile și plicticoasele opoziții binare –, ci amândouă, aflate în echilibru. Atât de simplu de scris. Atât de greu de făcut/trăit.

Și aceia pe care i-am rănit, greșelile pe care le-am făcut, răul pe care l-am făcut mie sau altora, n-au fost toate din eroare de judecată; a fost locul în care dragostea s-a împietrit, devenind pierdere.

Sunt într-un taxi și ies din Manchester. Am flori. Am adresa. Mă simt groaznic. Mă sună Susie. „Unde ești?” *N-am nici cea mai mică idee, Susie.* „De cât timp ești în taxi?” *De vreo cincizeci de ani.*

Manchester e fie sclipire de diamant, fie decrepitudine. Depozitele și clădirile Primăriei au devenit hoteluri și baruri ori apartamente de lux. Centrul Manchesterului e zgomotos, strălucitor, obraznic, plin de succes, fluturându-și banii așa cum a făcut întotdeauna, din clipa când a devenit motorul Angliei.

Dacă mergi mai departe, schimbările sunt evidente. Șirurile de case decente cu pereți comuni au fost demolate, înlocuite cu blocuri turn și alei închise, complexuri de shopping și de jocuri de noroc. Outleturile indiene de cash-and-carry par să subziste, dar cele mai multe dintre micile prăvălii au geamurile astupate cu scânduri, pierdute pe drumuri rapide și ostile.

Din când în când, uitată și părăsită, câte o clădire de piatră dreptunghiulară pe care scrie Institutul de Mecanică sau Societatea cooperativă. Există un viaduct, un pâlc de mesteceni, un zid de piatră înnegrit; rămășițele unor rămășițe. Un depozit de cauciucuri, un supermarket gigantic, o tăbliță de taxi, o prăvălie de pariuri, puști pe skateboarduri care n-au cunoscut niciodată un alt fel de viață. Bătrâni cu chipuri mirate. Cum am ajuns aici?

Mă cuprinde aceeași mânie pe care o simt când mă duc în orașul meu natal, aflat la treizeci și ceva de kilometri. Cine susține financiar vandalismul municipal și de ce? De ce nu pot oamenii cumsecade să trăiască în medii decente? De ce există tarmac, grilaje de fier, locuințe urâte și complexuri de shopping?

Iubesc nordul industrial al Angliei și îmi pare rău pentru ce i s-a întâmplat.

Însă știu că aceste gânduri sunt modul meu de a-mi distra atenția. Taxiul încetinește. A sosit momentul, JW. Am ajuns.

Când cobor din taxi, mă simt prinsă în capcană, disperată, înfricoșată la modul disperat și îmi e rău fizic. Susie mi-a zis mereu să accept ceea ce simt și să nu încerc să îndepărtiez sentimentul, oricât de dificil ar fi.

Am un impuls isteric să cânt *Bucurați-vă, voi, sfinți ai Domnului*. Dar nu, aia e cealaltă copilărie a mea, cealaltă mamă.

Ușa se deschide înainte să bat. În pragul ei se află un bărbat care chiar seamănă destul de mult cu mine. Știu că am un frate vitreg, așa că el trebuie să fie.

— Gary? zic.

— Bună, dragă soră, zice Gary.

Apoi dinspre bucătărie se aude agitație și apar doi câini de talie mică, sărind ca niște mingiuțe păroase; și, după ce se încurcă în sfoara de rufe, ceea ce la temperaturile de sub 0° demonstrează un real optimism, apare mama mea.

E micuță, cu ochi strălucitori și zâmbet deschis.

Sunt foarte încântată s-o văd.

— Am crezut c-o să reușesc să termin cu spălatul până ajungi, sunt primele ei cuvinte.

Asta aș fi spus și eu.

Ann îmi cunoaște viața. I-am trimis DVD-ul cu *Portocalele*, ca un soi de „Uite ce mi s-a întâmplat cât ai fost plecată”. Lumea Winterson o întristează, iar nebunia flamboiantă a celeilalte mame o tulbură.

— Îmi pare rău că te-am abandonat. N-am vrut, știi asta, da? Nu aveam bani și n-aveam unde să mă duc, iar Pierre nu voia să crească copilul unui alt bărbat.

Așa mă gândisem și eu... Dar n-am zis nimic, fiindcă nu mi s-a părut corect pentru Gary ca noua lui soră vitregă, abia sosită, să înceapă să-l atace pe tatăl său, răposat.

Nu vreau s-o întristez.

— Nu-i nimic, zic.

Mai târziu, când îi relatez toate astea lui Susie, ea hotărăște, după ce reușește să se oprească din râs, că e cel mai nepotrivit răspuns din lume.

— Nu-i nimic? Pune-mă pe trepte, până când vine dușița cu cortul evanghelic, nu-i nimic!

Dar e adevărat... Chiar nu-i nimic. N-am cum s-o învinovățesc. Cred că a făcut singurul lucru pe care-l putea face. Eu am fost mesajul ei în sticlă, aruncat peste bord.

Și știi, știi bine, că doamna W mi-a dat și ea tot ce-a putut – a fost un dar întunecat, însă nu unul nefolositor.

Mama mea e un om fără ascunzișuri și blând. Mi se pare ciudat. Un părinte de sex feminin ar trebui să fie ca un labirint și cu dorință de răzbunare. Eram îngrijorată în legătură cu ideea de a-i spune că am o iubită fiindcă Ann m-a întrebat deja despre soț și copii. Însă iubita trebuie declarată.

— Vrei să spui că nu ai treabă cu bărbații? zice.

Și cred că asta vreau să spun.

— N-am nici o problemă cu asta, zice Ann.

— Nici eu, spune Gary.

Ia stai puțin... Nu așa trebuia să se întâmple... Trebuia să se întâmple după cum urmează:

Sunt hotărâtă să-i spun doamnei Winterson că sunt îndrăgostită. Nu mai locuiesc acasă, dar aș vrea să înțeleagă ce simt. În curând am să plec la Oxford și a trecut destul de mult timp de la momentul fericită/normală. Așa cred eu, dar aflu că timpul e ceva în care nu poți avea încredere. Vechile zicale despre „lasă-î niște timp” și „timpul le vindecă pe toate” depind, pur și simplu, de cui îi aparține acel timp. Având în vedere că doamna Winterson trăiește în Timpul Judecății

de Apoi, timpul obișnuit nu înseamnă mare lucru pentru ea. E încă indignată în legătură cu pătuțul greșit.

Lustruiește coșul de cărbuni cu Brasso. A lustruit deja rășuștele zburătoare de pe polița căminului și spărgătorul de nuci în formă de crocodil. N-am nici o idee cum să încep, așa că deschid gura și zic:

— Cred că întotdeauna am să iubesc femeile în felul ăsta...

În clipa aceea îi plesnește vena varicoasă din partea de sus a coapsei. Se umflă ca un vulcan și izbește tavanul, proiectând o pată stacojie. Iau repede cârpele de Brasso și încerc să opresc curgerea...

— Îmi pare rău. N-am vrut să te supăr...

Apoi piciorul îi erupe iar.

În clipa asta zace în scaunul ei, cu capul pe spate și piciorul ridicat pe găleata de cărbuni, pe jumătate lustruită. Se uită la tavan. Nu spune nimic.

— Mamă... ești bine?

— Tocmai am zugrăvit tavanul.

Cum ar fi fost viața mea dacă ea ar fi spus „A, tatăl tău și cu mine n-avem nici o problemă cu asta”?

Cum ar fi fost viața mea dacă aș fi crescut cu Ann? Oare aș mai fi avut iubită? Și dacă n-ar fi trebuit să mă lupt pentru a avea o iubită, să mă lupt pentru mine? Nu sunt o mare adeptă a ideii că există o genă pentru homosexualitate. Poate că m-aș fi măritat, aș fi avut copii, după care m-aș fi dus să mă bronzez cu spray la salon etc.

Probabil amușisem, meditând la toate astea.

Ann zice:

— Crezi că doamna Winterson era o lesbiană latentă?

Mă înec cu ceaiul. E ca și cum ar fi ziua-în-care-arzi-Corranul. Există unele lucruri pe care nu poți nici măcar să le sugerezi. Însă acum, că ideea a fost pusă în cuvinte,

cumplitul gând mă copleșește. Sunt destul de sigură că în ea n-a existat nici un soi de latență – probabil că ar fi fost mai bine dacă unele dintre înclinațiile ei erau latente. Bănuiesc că putea fi o criminală latentă, dat fiind că avea revolverul în sertarul cu cârpe de praf etc., dar cred că totul era la suprafață în cazul ei, totul era încifrat și imposibil de deslușit. Își era propriul Cod Enigma, iar eu și tata nu eram specialiști în decriptare la Bletchley Park.

— Mă întrebam doar, a continuat Ann, ce-a vrut să spună cu „Să nu lași niciodată un băiat să te atingă acolo jos”.

— Nu voia să rămân gravidă.

O, Doamne. Nu era chiar lucrul cel mai nimerit de spus, dar, pe de altă parte, doamna Winterson era extrem de pornită împotriva nelegitimității, cum i se spunea, și nu simțea decât dispreț față de femeia care îmi dăduse o șansă la viață – și doamnei Winterson o șansă la mine.

— Am avut patru soți, a zis Ann.

— Patru?

Zâmbește. Nu se judecă pe sine și nu îi judecă pe alții. Viața e așa cum e.

Tatăl meu, minerul cel scund din Manchester, nu a fost unul dintre cei patru.

— Ai corpul lui, șolduri înguste – noi toți avem șolduri late –, și ai părul lui. Era extrem de brunet. Foarte chipeș. Sărea imediat la bătaie.

Am nevoie să mă gândesc la toate astea. Mama mea a avut patru soți. E posibil ca cealaltă mamă a mea să fi fost o lesbiană latentă. Tata era un bătauș. Sunt destul de multe și de șocante.

— Mie îmi plac bărbații, dar nu pun bază pe ei. Sunt în stare să-mi repar singură o priză și ce mai e nevoie, știu să zugrăvesc și să prind în perete un raft. Nu mă bazez pe nimeni altcineva, decât pe mine.

Da, suntem la fel. Același optimism, aceeași încredere doar în forțele proprii. Ne simțim bine în propria piele. Pe vremuri mă întrebam de ce m-am simțit oare mereu bine în propria piele și mi-a plăcut corpul meu. Mă uit la ea și se pare că este o moștenire de familie.

Gary e bine făcut, dar compact. Îi place să meargă pe jos. Nu-l deranjează deloc să străbată pe jos douăzeci și ceva de kilometri într-o duminică după-masă. Mai și boxează. Și-au păstrat mândria de muncitori care știu ce sunt și ce pot face. Se plac unii pe alții. Îi urmăresc. Vorbesc. Îi ascult. Oare așa ar fi fost?

Însă Ann a trebuit să lucreze tot timpul pentru că Pierre a părăsit-o când copiii erau mici. Și bănuiesc că eu ar fi trebuit să am grijă de frații mei mai mici. Și nu mi-ar fi plăcut deloc.

Îmi amintesc ce-a scris în formularul de adopție. *Ar fi mai bine pentru Janet să aibă o mamă și un tată.*

Însă fiii ei n-au avut multă vreme un tată în casă. Și nici ea. Propriul ei tată a murit în anii 1950.

— Eram zece copii, a zis Ann. Cum încăpeam în numai două dormitoare? Trăgeam multe țepe când nu puteam plăti chiria. Tata avea un căruț și se întorcea și striga „Strângeți tot, plecăm”, și tot ce aveam era pus în căruț și o luam de la capăt. Pe vremea aia erau multe locuințe ieftine de închiriat.

Bunica mea maternă a născut zece copii, doi au murit când erau mici, au mai rămas patru. A muncit toată viața ei și, când nu lucra, era campioană la dansuri de societate.

— Și a trăit până la nouăzeci și șapte de ani, a spus Ann. Mă duc la toaletă. Toată viața mea am fost orfană și copil unic. Acum aflu că provin dintr-o familie mare și zgomoasă, care practică dansuri de societate și trăiește veșnic.

Sosește și Linda, sora mai mică a lui Ann. Tehnic vorbind, e mătușa mea, dar are aceeași vârstă ca iubita mea și e ridicol să colecționez mătuși la vârsta mea.

— Toată lumea vrea să te cunoască, zice Linda. Am văzut *Portocalele* la televizor, dar n-am știut că ești tu. Fiica mea ți-a comandat toate cărțile.

Asta arată bunăvoință. Cu toții trebuie să facem niște ajustări.

Îmi place Linda, care locuiește în Spania, unde conduce diverse grupuri de femei și, printre altele, predă lecții de dans.

— Eu sunt cea liniștită, spune. Când ne adunăm cu toții, abia dacă mai poți să strecuri o vorbă.

— Ar trebui să dăm o petrecere, zice Ann, apoi continuă aproape în stilul doamnei W: În fiecare dimineață mă trezesc și mă întreb: „De ce mă aflu aici?”

Nu vrea să spună „O, nu, mă aflu încă aici” – întrebarea nu e chiar în stilul doamnei W. Chiar vrea să primească un răspuns la întrebare.

— Trebuie să existe un rost, însă nu-l cunoaștem, zice Gary. Citesc mereu despre cosmos.

Linda tocmai a citit *Cartea tibetană a vieții și a morții*, pe care i-o recomandă lui Gary.

Este vechiul mod de a fi al clasei muncitoare din Manchester: te gândești, citești, meditezi. Am putea foarte bine să ne aflăm la Institutul de Mecanică, într-o sală de cursuri de pregătire pentru muncitori, înapoi în sala de lectură a Bibliotecii publice. Mă simt mândră – de ei, de mine, de trecutul nostru, de moștenirea noastră. Și mă copleșește tristețea. N-ar fi trebuit ca eu să fiu singura dintre ei care a mers la facultate. Toți cei din încăperea asta sunt inteligenți. Toți cei din încăperea asta își pun marile întrebări. Încearcă să le spui asta adepților educației utilitariste.

Nici eu nu știu de ce ne aflăm aici, dar, indiferent care ar fi răspunsurile, mă raliez la opinia lui Engels din 1844. Nu ne aflăm aici pentru a fi priviți „doar ca obiecte folositoare”.

Este ușor să stai de vorbă cu ei. Cinci ore trec cât se poate de repede. Însă trebuie să plec. Trebuie să mă întorc la Londra. Trebuie să mă întâlnesc cu Susie. Mă ridic să-mi iau la revedere. Abia îmi simt picioarele. Sunt epuizată.

Ann mă îmbrățișează.

— M-am întrebat dacă o să încerci măcar să mă găsești. Speram s-o faci. Voiam să te caut, dar nu mi se părea corect să încerc.

Nu sunt în stare să spun ceea ce vreau să spun. Nu pot gândi cum trebuie. Abia dacă sunt atentă la drumul cu taxiul către gară. Cumpăr din mers niște mâncare pentru mine și Susie, fiindcă ea a muncit toată ziua, și iau pentru mine o sticlă de jumătate de vin roșu. Încerc s-o sun pe Susie, dar nu pot articula nici un cuvânt.

— Citește ziarul. Relaxează-te. Ești în stare de șoc.

Primesc un SMS de la Ann: „Sper că n-ai fost dezamăgită.”

Rana

MAMA A TREBUIT SĂ-ȘI RETEZE O PARTE DIN SINE pentru a mă lăsa să plec. Am simțit mereu rana, de atunci până azi.

Doamna Winterson era un mare amestec de adevăr și înșelătorie! Mi-a inventat multe mame rele; femei decăzute, dependente de droguri, bețive, ahtiate după bărbați. Cealaltă mamă avea o povară grea de dus, însă am dus-o eu pentru ea, vrând s-o apăr și rușinându-mă de ea simultan.

Partea cea mai grea a fost să nu știu.

Am fost întotdeauna interesată de povești despre măști și identitate greșită, despre a numi și a ști. Cum ești recunoscut? Cum te recunoști?

În *Odiseea*, în ciuda tuturor aventurilor și rătăcirilor sale în lumea largă, Ulise e îndemnat întotdeauna „să-și amintească să se întoarcă”. Iar călătoria lui este, de fapt, întoarcerea acasă.

Când ajunge în Itaca, locul e plin de zarva produsă de pețitorii zgomotoși la mâna soției sale, presată să-l aleagă pe

unul dintre ei. Se întâmplă două lucruri: câinele îl miroase, iar soția îl recunoaște după cicatricea de pe coapsă.

Îi simte rana.

Există atât de multe povești despre răni.

Chiron, centaurul, jumătate bărbat, jumătate cal, e străpuns de o săgeată otrăvită îmbibată în sângele Hidrei și, fiindcă e nemuritor și nu poate muri, e nevoit să trăiască pe veci în agonie. Însă el folosește durerea din rană pentru a-i vindeca pe alții. Rana devine propriul său leac.

Prometeu, cel care a furat focul de la zei, e pedepsit cu o rană zilnică: în fiecare dimineață, un vultur se cocoază pe șoldul lui și îi smulge ficatul; în fiecare noapte, rana se vindecă, pentru a fi redeschisă a doua zi. Mă gândesc la el, cu pielea arsă de soare până devine tuciurie, acolo unde e legat în lanțuri, în munții Caucazului, în vreme ce pielea de pe pântecul lui e la fel de moale și de albă ca a unui prunc.

Toma, ucenicul măcinat de îndoieli al lui Iisus, trebuie să-și pună mâna în rana din coasta Lui, făcută de suliță, înainte de a putea accepta că Iisus este cine spune că este.

La sfârșitul călătoriilor sale, Gulliver e rănit de o săgeată în partea din spate a genunchiului în timp ce părăsește țara Houyhnhnmșilor – a cailor blânzi și inteligenți, mult superiori oamenilor.

La întoarcerea acasă, Gulliver preferă să locuiască în propriile grajduri, iar rana de la genunchi nu se vindecă niciodată. E amintirea unei alte vieți.

Una dintre cele mai misterioase răni este aceea din povestea Regelui Pescar. Regele e păstrătorul Graalului și e susținut de el, însă are o rană ce nu vrea deloc să se vindece și, până când el nu se vindecă, regatul nu poate fi unificat. În cele din urmă, apare Galahad și pune mâna pe Rege. În alte versiuni, o face Percival.

Rana e simbolică și nu poate fi redusă la o singură interpretare. Însă rănirea pare să fie un indiciu sau o cheie a umanității noastre. Nu există doar agonie aici, ci și valoare.

Ceea ce observăm în povești este apropierea rănii de dar: rănitul e marcat – la propriu și la figurat – de rană. Rana e un semn al faptului că ești diferit. Până și Harry Potter are o cicatrice.

Freud și-a apropiat mitul lui Oedip și l-a redenumit „mitul fiului care își ucide tatăl și își dorește mama”. Însă Oedip este în egală măsură o poveste despre adopție și rană. Oedip are gleznele străpunse de către mama sa Iocasta înainte ca aceasta să-l abandoneze, astfel încât copilul să nu poată merge, nici măcar târâș. E salvat și se întoarce să-și ucidă tatăl și se însoară cu mama sa, nerecunoscut de nimeni decât de profetul orb Tiresias – un caz în care o rană o recunoaște pe alta.

Nu poți fi deposedat de ceea ce este al tău. Chiar aruncat în lume, există întotdeauna întoarcerea, recunoașterea, răzbunarea, poate și împăcarea.

Întotdeauna există întoarcerea. Iar rana este aceea care te va duce acasă. Este o potecă marcată cu sânge.

Când taxiul oprește în fața casei, începe să ningă. Când o luasem razna, am avut un vis în care zăceam cu fața în jos pe un strat de gheață și sub mine, mână la mână, gură la gură, se afla un dublu identic al meu, prins în gheață.

Vreau să sparg gheața, dar oare nu mă va străpunge?

Stând în picioare în zăpadă, aș putea sta la fel de bine în orice punct din linia trecutului meu. Eram menită să ajung aici.

Nașterea e o rană în sine. Sângerarea lunară avea pe vremuri o semnificație magică. Expulzarea copilului în lume sfâșie trupul mamei și lasă craniul minuscul al copilului încă

moale și deschis. Copilul e o vindecare și o tăietură. Locul în care a fost pierdut și găsit.

Ninge. Iată-mă. Pierdută și regăsită.

*

Ceea ce stă în fața mea ca un străin pe care cred că-l recunosc este dragostea. Întoarcerea, sau mai degrabă reîntoarcerea, numită „pierderea pierdută”. N-am putut sparge gheața ce mă despărțea de mine însămi, puteam doar s-o las să se topească, iar asta însemna să-mi pierd orice reazăm solid, orice propteă. Însemna o contopire, provocatoare de haos, cu ceea ce simțeam că este nebulă absolută.

Toată viața am funcționat pornind de la rană. Vindecarea ei ar fi însemnat sfârșitul unei identități – identitatea definitorie. Însă rana vindecată nu este genul de rană care dispare; va exista întotdeauna o cicatrice. Voi fi mereu ușor de recunoscut după cicatrice.

La fel va fi și mama mea, care împarte rana cu mine și care a trebuit să-și încropească o viață în jurul unei alegeri pe care n-a vrut s-o facă. Acum, de acum încolo, ce vom fi una pentru alta? Suntem mamă și fiică? Ce suntem?

Doamna Winterson era rănită la modul glorios, ca un martir medieval, cu trupul sfârtecat și sângele prelingându-i-se din răni pentru Iisus, și ea își târa crucea după ea, să o vadă toți. Suferința era sensul vieții. Dacă ai fi întrebat-o „De ce suntem aici?”, ar fi răspuns „Pentru a suferi”.

În definitiv, la Judecata de Apoi, această existență de anticameră a vieții de pe pământ nu poate fi decât o succesiune de pierderi.

Însă cealaltă mamă a mea mă pierduse, și eu o pierdusem pe ea, iar cealaltă viață a noastră era ca o cochilie de pe plajă, în care poți auzi ecoul mării.

Atunci cine era acea siluetă care venise în grădină acum foarte mulți ani și o făcuse pe doamna Winterson să urle de mânie și de durere și să mă împingă înapoi pe hol, proiectându-mă înapoi în cealaltă viață?

Poate că era mama lui Paul, sfântul și invizibilul Paul. Poate că este o scenă pe care doar mi-am imaginat-o. Însă am sentimentul că n-a fost așa. Orice s-ar fi întâmplat în acea după-masă violentă era legat de certificatul de naștere pe care l-am găsit, dar s-a dovedit că nu era al meu, și de faptul că mulți, mulți ani mai târziu am deschis cutia – asta fusese soarta ei – unde am găsit bucățile de hârtie care mi-au spus că aveam un alt nume – tăiat.

Am învățat să citesc printre rânduri. Am învățat să văd dincolo de imagine.

Demult, în epoca lumii Winterson, aveam atârinate pe perete un set de acuarele victoriene. Doamna W le moștenise de la mama ei și voia să le expună așa cum se expun ele în familie. Însă era foarte pornită împotriva „imaginilor cioplite” (vezi *Ieșirea*, *Leviticul*, *Deuteronomul* etc.), așa că a făcut cercul pătrat atârându-le cu spatele la vedere. Tot ceea ce puteam vedea era hârtie maro, scotch, pioneze, pete de apă și sfoară. Asta era versiunea despre viață a doamnei Winterson.

— Ți-am comandat cărțile la bibliotecă, înainte să apuci să mi le trimiți, a zis Ann. Și i-am spus bibliotecarei „Asta e fata mea”. „Pofim?” a zis ea. „E pentru fica ta?” „Nu! Jeanette Winterson e fica mea.” M-am simțit atât de mândră.

Cabină telefonică, 1985. Doamna Winterson cu batic pe cap, într-un acces de furie.

Bip bip – mai mulți bani în fantă – și eu mă gândesc: „De ce nu ești mândră de mine?”

Bip bip – mai mulți bani în fantă – „E prima oară când a trebuit să comand o carte sub un nume fals”.

Finalurile fericite sunt doar o pauză. Există trei feluri de finaluri grandioase: Răzbunare, Tragedie, Iertare. Răzbunarea și Tragedia au loc adesea împreună. Iertarea mântuiește trecutul. Iertarea deblochează viitorul.

Mama a încercat să mă proiecteze într-un loc în care să mă ferească de propriul ei naufragiu și am aterizat într-un loc cât se poate de departe de acela pe care și l-a dorit pentru mine.

Iată-mă, părăsesc trupul ei, părăsesc singurul lucru pe care îl cunosc, și repet momentul părăsirii iar și iar, până când încerc să-mi părăsesc chiar propriul trup, ultima scăpare pe care o pot avea. Însă a urmat iertarea.

Iată-mă.

Nu plec nicăieri.

Acasă.

Coda

CÂND AM ÎNCEPUT ACEASTĂ CARTE, n-aveam nici cea mai mică idee cum va ieși. Scriam în timp real. Scriam trecutul și descopeream viitorul.

Nu știam cum o să mă simt când o să-mi găsesc mama. Nici acum nu știu. Dar știu că reuniunile stil telenovelă și aburii trandafirii ai fericirii nu se potrivesc deloc. Avem nevoie de povești mai bune pentru poveștile din jurul adopției.

Mulți dintre aceia care își găsesc familiile în care s-au născut sunt dezamăgiți. Mulți regretă că le-au căutat. Mulți alții nu caută fiindcă se tem de ceea ce vor găsi. Se tem de ceea ce ar putea simți – sau, mai rău, de ceea ce ar putea să nu simtă.

M-am întâlnit din nou cu Ann la Manchester, doar noi două, să luăm prânzul. Eram bucuroasă s-o văd. Are mersul meu viori și se uită în jur ca un câine, ager, alert și foarte atent. Așa sunt și eu.

Mi-a spus mai multe despre tatăl meu. El voia să mă păstreze. Ea a zis:

— Nu l-am lăsat să te păstreze. Eram săraci, dar aveam dușumele.

Îmi place asta și mă face să râd.

Apoi îmi spune că ea lucra într-o fabrică din apropiere. Se numea Raffles, era condusă de evrei, acolo se făceau paltoanele și pardesiile pentru Marks and Spencer.

— Pe vremea aia, toate erau făcute în Anglia, iar calitatea era importantă.

Îmi spune că toți, săraci sau nu, cu dușumele sau nu, își făceau haine pe comandă fiindcă existau atât de multe ateliere de croitorie, iar materialele erau ieftine. Manchester încă era Regele Materialelor Textile.

Șeful ei, bătrânul Raffles, îi găsisese căminul pentru mame și copii și-i promisese o slujbă după ce iese.

Povestea mi se pare foarte stranie fiindcă întotdeauna m-am simțit acasă printre evrei și am o groază de prieteni evrei.

— Te-am adus la Manchester ca să mă laud cu tine și să te duc la fotograf când aveai trei săptămâni. Asta e poza pe care ți-am trimis-o.

Da, copilul cu fața aceea de „o, nu, nu face asta”.

Nu-mi amintesc, dar în realitate ne amintim totul.

Sunt multe lucruri pe care Ann nu și le amintește. Pierderea memoriei e un mod de a face față răului. Eu mă duc la culcare. Dacă sunt supărată, pot să adorm în câteva secunde. Probabil că am învățat asta ca parte a strategiei doamnei Winterson de supraviețuire. Știu că am dormit pe trepte și în magazia de cărbuni. Ann spune că ea întotdeauna a avut probleme cu somnul.

La finalul prânzului sunt gata să plec, altminteri o să adorm chiar acolo; la masă. Nu de plictiseală. În tren,

adorm imediat. Deci se întâmplă multe lucruri pe care încă nu le înțeleg.

Cred că lui Ann i se pare că sunt greu de citit.

Cred că i-ar plăcea s-o las să fie mama mea. Cred că i-ar plăcea să ținem legătura regulat. Orice ar fi adopția, nu este și o familie instant – nu cu părinții adoptivi, nici cu părinții redescoperiți.

Și am crescut ca toți cei din romanele lui Dickens, unde familiile reale sunt familiile încropite; oamenii care devin familia ta prin legături afective adânci și continuitate în timp.

Mă privește atât de intens când ne despărțim.

Sunt amabilă, însă precaută.

Ce mă face precaută? De ce mă tem? Nu știu.

Între viețile noastre există o mare prăpastie. E tulburată de lumea Winterson. Se învinovățește pe ea însăși și o învinovățește pe doamna Winterson. Și totuși, prefer să fiu asta – cea care am devenit decât cea care aș fi putut deveni fără cărți, fără educație și fără toate lucrurile care mi s-au întâmplat de-a lungul timpului, inclusiv doamna W. Cred că sunt norocoasă.

Cum spui asta fără s-o concediezi și fără să depreciezi valoarea lucrurilor în ochii ei?

Și nu știu ce simt în legătură cu ea. Mă panichez când nu mi-e clar ce simt. E ca și cum aș privi într-un iaz mlăștinos și, în loc să aștept până când se dezvoltă un ecosistem care să curețe apa, prefer să golesc iazul.

Nu este o sciziune cap/inimă sau gândire/sentiment. Este o matrice emoțională. Pot să jonglez cu ușurință cu idei diferite și opuse. Însă îmi displace să trăiesc mai multe sentimente odată.

Adopția înseamnă atât de multe lucruri care se întâmplă simultan. Și e totul sau nimic. Ann e mama mea. Și este o persoană pe care n-o cunosc deloc.

Încerc să evit nefericita dihotomie „asta înseamnă atât de mult pentru mine”/„asta nu înseamnă nimic pentru mine”. Încerc să-mi respect propria complexitate. A trebuit să cunosc povestea începuturilor mele, dar trebuie să accept că și asta e numai o versiune. E o poveste adevărată, totuși numai o versiune.

Știu că Ann și Linda vor să mă integreze în familia lor; e felul lor generos de a fi. Eu nu vreau să fiu integrată; este felul meu de-a fi, care nu e unul lipsit de inimă. Sunt atât de bucuroasă să știu că Ann a supraviețuit și îmi place să mă gândesc la ea, înconjurată de alții. Însă nu vreau să fiu și eu acolo. Nu asta e important pentru mine. Și nu simt o conexiune biologică. Nu simt „Vaaai, uite-o pe mama!”.

Am citit o mulțime de relatări copleșitoare despre regăsiri. Nu m-am recunoscut în aceste experiențe. Tot ceea ce pot spune este că sunt încântată – ăsta-i cuvântul potrivit – că mama mea e în siguranță.

Nu pot să fiu fiica pe care și-o dorește.

N-am putut să fiu fiica pe care și-a dorit-o doamna Winterson.

Prietenii mei care nu sunt adoptați îmi spun să nu-mi fac griji. Nici ei n-au simțit că sunt ceea ce „se dorea”.

Mă interesează ideea de natură/nutrire. Observ că îmi displace faptul că Ann o critică pe doamna Winterson. Era un monstru, dar era monstrul meu.

Ann a venit la Londra. Asta a fost o greșală. Este a treia noastră întâlnire și avem o ceartă serioasă. Eu strig la ea:

— Cel puțin, doamna Winterson era acolo. Tu unde erai?

N-o învinuiesc și mă bucur că a făcut alegerea pe care a făcut-o. E limpede că sunt furioasă și pentru asta.

Trebuie să păstrez toate lucrurile astea laolaltă și să le simt pe amândouă/toate.

Ca tânără femeie, Ann n-a primit prea multă dragoste.

— Mama n-avea timp de drăgălit. Își arăta dragostea hrănindu-ne și îmbrăcându-ne.

Când propria ei mamă era deja extrem de bătrână, Ann găsisese curajul de a pune întrebarea „Mamă, m-ai iubit?”.

Iar mama ei a răspuns cât se poate de limpede.

— Da. Te iubesc. Să nu mă mai întrebi asta niciodată.

Dragoste. Cuvântul cel dificil. Unde începe totul, unde revenim întotdeauna. Dragoste. Lipsa dragostei. Posibilitățile dragostei.

N-am nici cea mai mică idee ce se întâmplă mai departe.

Cuprins

1 Pătuțul greșit	9
2 Sfatul meu pentru oricine este: să te naști	21
3 La început a fost Cuvântul.....	34
4 Problema cu cărțile.....	41
5 Acasă	52
6 Biserica.....	72
7 Accrington.....	91
8 Apocalipsa	106
9 Literatura engleză de la A la Z	120
10 Țsta e drumul.....	136
11 Artă și minciuni	146
Antract	157
12 Călătorie nocturnă pe mare	159
13 Întâlnirea asta are loc în trecut.....	182
14 Întâlnire ciudată	210
15 Rana.....	223
Coda	229

Tipărit la R.A. „Monitorul Oficial”

Mama mea, doamna Winterson, nu iubea viața. Nu credea că există vreun lucru care să-i poată îmbunătăți viața. Mi-a spus odată că universul e un coș de gunoi cosmic – și, după ce m-am gândit puțin la asta, am întrebat-o dacă are capacul ridicat sau coborât.

— Coborât, mi-a răspuns. Nu scapă nimeni.

Jeanette Winterson,

De ce să fii fericită când poți fi normală?

De ce să fii fericită când poți fi normală? este geamănul tăcut al primului roman publicat de Jeanette Winterson. Plină de durere și umor, ca și de o extraordinară dragoste pentru viață, această carte vorbește despre căutarea fericirii, despre lecțiile de iubire, despre căutarea unei mame și despre o călătorie în lumea nebuniei și înapoi.

La 15 ani, Jeanette Winterson își părăsește căminul problematic, pentru a-și continua studiile la Colegiul St. Catherine din Oxford. Prima ei carte, *Portocalele nu sunt singurele fructe*, publicată în 1985, la numai 23 de ani, îi aduce imediat o distincție prestigioasă, Whitbread First Novel Award.

Următoarele creații literare sau cinematografice îi sunt recompensate cu multe alte premii și cu ordinul de Ofițer al Imperiului Britanic.

ISBN 978-606-94047-4-4

9 786069 404744 >

DE CE SA FII FERICITA CAND F

unu93299

5,00 RON

www.heco

